

CSUKÁS ISTVÁN

A VÁROS MEGHÓDÍTÁSA

CSUKÁS ISTVÁN

A VÁROS MEGHÓDÍTÁSA

Óbuda-Békásmegyer Önkormányzata, 2018

Óbuda Könyvek
Sorozatszerkesztő: A. Horváth András

Készült
Óbuda-Békásmegyer Önkormányzatának
megbízásából

Szerkesztő: A. Horváth András

A Könyvmolyképző Kiadó engedélyével
konyvmolykepzo.hu

A kiadásért felel: Bús Balázs polgármester
Óbuda-Békásmegyer Önkormányzata

Kötettery, nyomdai munkálatok:
www.gallaidesign.hu

ISSN 2560-2977
ISBN 978-963-88214-7-8

Kedves Olvasó!

Azok számára, akik jó negyven, ötven éve voltak gyermekek Magyarországon, Csukás István neve jól ismert hívó szó. Mesefiguráinak kalandjai egykori televíziónéző, mesehallgató énünk figyelmére mindig számíthatott, átszöttek mindennapjainkat. Követve a gyermekirodalom finom fonalát, azt látjuk, hogy Pom Pomtól a Nagy Ho-ho-ho-horgászig ezek a kedves karakterek mind egy pontból indultak a sikert jelentő könyvek lapjai felé, filmrendezők asztalaira, mégpedig Csukás István tollának hegyéről. Meséi mára a gyermekirodalom klasszikusaivá nemesedtek, ám hiba lenne egyenlőségjelet tenni közjük és alkotójuk közé.

Csukás István írói, költői munkássága ugyanis lényegesen gazdagabb, mélyebb és szerteágazóbb, mint amilyennek évtizedekkel korábbi sikerei alapján gondolnánk. E kézben tartott könyv révén ezúttal az íróvá válása időszakának térben és időben körülhatárolt díszletei közé vezet, s így bepillantást nyerhetünk az albrételek és rendőri igazoltatások fullasztó korába, melyben mégis olyan kiváló szellemi műhely alakult ki, mint a Hungária Kávéházban, ahol szerkesztőségek működtek és „hivatásos holdevők, vásott kabátú trónkövetelők” reménybeli költők tölthettek el teljes napokat egy pohár víz mellett világmegváltó gondolatoktól

átszellemülten. Álmok és ambíciók, körülmények és a magyar irodalom megkerülhetetlen alakjai villannak fel e kötetben, s általuk így lépésről lépésre rajzolódik ki a szerzői életút, mely egészen jelenünkig vezet. A különböző korok apró örömeit vagy épp elkedvetlenítő apróságait sem rejti véka alá, s ettől válik igazán személyessé minden egyes fejezet.

Az immár negyven éve Óbudán élő író lehorgonyozott városrészünkben. Ez azonban az olvasót nem akadályozza abban, hogy e sorokat olvasva újra felfedezze magának Budapestet, benne a III. kerületet, és az apró részletekben rejlő, átélhető érzésekből összeálló, eddig észre nem vett arcára is rácsodálkozzon. Csukás István szövegei megmutatják humorát és önreflexióra való képességét is, így nem csak kortörténeti érdekességekkel, lírikus leírásokkal, de sok esetben az idő múlását kifejezetten mulatságos megfigyelésekkel keretező epizódok közreadásával világítja meg, hogy ebben a városban, ebben a korban miként lehet, és hogyan érdemes élni.

Óbuda-Békásmegyer, 2018 májusa

Bús Balázs polgármester

A VÁROS MEGHÓDÍTÁSA

1.

Úgy kezdődött, mint a mesében: a kamasz izgatottan olvasta a nádfedeles ház egyetlen szobájában Petőfi verseit, s eltökélte, hogy meghódítja a világot! Különben is olyan világhódító idők voltak, nem ríttam ki ezzel a vágyammal, nem nevettek ki érte. A szerencse is a kezemre játszott, egy tündéri kitérőt iktatott be a világ meghódításába. Az történt, hogy egy toborzóbrigád meghallgatott, és fel is vett a nemrég megnyílt zeneiskolába: Békés-Tarhosra. Erről már sokat írtam, most csak a végét idézem fel az ott töltött csodálatos éveknek. Álltam a becsukódó grófi kapu előtt, éreztem, hogy valami véget ért. De legalább ilyen erősen éreztem, hogy valami el is kezdődik. Már nem akartam hegedűművész lenni, már költő akartam lenni! Egy-két versem meg is jelent, sűrű levelezésben álltam egy-két irodalmi emberrel. Nagy garral jelentkeztem a pesti bölcsészkarra, ahonnan rögtön el is utasítottak helyhiány miatt. Nem volt ez akkora pofon, hogy eltérített volna; nagyobb volt a felhajtóerő. Mindenesetre beköltöztem a Ménesi úti kollégiumba, a kutya se törődött vele, s beiratkoztam vendéghallgatónak – a jogi karra. Ösztöndíjat nem kaptam, de bejárhattunk a menzára: a leves és a kenyér

ingyen volt. Nem izgattam magam túlságosan, minden időmet könyvtárakban, szerkesztőségekben és a Hungária kávéházban töltöttem. Vagyis, ha az asztal végén is, de az irodalmi élet befogadott. Tizennyolc éves voltam, sorra jelentek meg a verseim, az egyiket például egy hetilap első oldalán hozta le a drága Kellér Andor. Boldogan lubickoltam, szerződéseim voltak az első verseskötetemre, az irodalom nagyjai megveregették a vállam. Mi hiányzott még? Ha felmentem a Gellérthegyre, úgy tekintettem a Városra, mint egy ifjú hódító.

De ez még nem volt a Város igazi meghódítása. Le kellett szállni a fellegekből. '56 után otthagytam az egyetemet és a kollégiumot. Véget ért a kávéházi irodalmi élet is, ki börtönbe, ki külföldre, ki a magányba került. Én elkezdtem albérleti kálváriámat.

Most, hogy túléltem, nincs szívemben harag. A másik oldalát is tudom látni akkori életemnek. Nyomorgtam keményen, de hát a szegénység nem volt ismeretlen, abban nőttek fel. És nem voltam egyedül. Csapatostól kóvályogtunk Budapesten, fiatal költők, írók. A nyomorult helyzet össze is préselt bennünket.

Az első albérletemet Szabó Pista passzolta át, könynyedén, mint egy háztulajdonos. Nem is albérlet volt, hanem társbérlet, az igazi tulajdonosa a börtönben várta a hóhért. Az édesanyjával megegyeztünk, ha kiszabadul, én szó nélkül visszaadom.

Mondhatom, hogy a város nagy részét belaktam, a Vár oldalától a Rumbach Sebestyén utcáig. Hol egyedül, hol kettesben egy másik ifjú költővel, hol meg többen is, volt, mikor tízen is leterítettük a matracot az egyetlen szobában. Lehet gyűjteni a pénzt az emléktáblákra – gondolom most derűsen. Nyáron aludtam a Gellérthegyen is. Egyszóval, ahogy a nagykönyvben meg van írva. Nyilvános fürdőkben fürödtünk, mozikban melegedtünk, s filléres csehókban ettünk. Egy forintért összeöntögetett levest a Lucullusban, a Nyugatinál.

Kemény iskola volt. Felesleges iskola volt? Nincs értelme ezen töprengeni, nyilván nem lehetett kikerülni. Nem nagyon akarok tanulást se kifacsarni belőle. Kibírtam. Ami megírható volt belőle, megírtam a versekben.

Mert, akármilyen különös is, ezek alatt az évek alatt végleg meghódítottam a Várost. Ezt elsősorban abból érzem, hogy megszerettem. Ma már nem csak lakóhelyem, hanem második szülőföldem is. Ismerem zegét-zugát, ízét, illatát, homályos és fényes tereit. És meghódítottam versben is. Annyi verset írtam róla, mint legalább a szerelemről. Ha viszont szeretett, azt is megírtam. Ha szabad így mondanom, második nagy témaköröm lett, a gyerekkori táj után. Ifjúkoromat idézi fel még ma is egy-egy utca, s mosolyogva emlékszem vissza a régi városra, s elgyönyörködöm megújulásában.

S ha szabad még azt is mondanom, legalább annyira városi költő vagyok, mint falusi! Nincs ebben semmi ellentmondás, sose volt. Mindig is egyenesnek és töretlennek éreztem az utamat a városba. Nem vágyom innen sehová, most már a nagyvilágba sem.

Mert végül befogadott a Város, s megtaláltam a helyemet én is. A talán romantikusan nyomorgó ifjúságot a munkás felnőttkor követte; mert végül mindig volt segítő kéz, baráti gesztus. A zene se hagyott el, emlékszem, szorgalmasan írtuk Kodálynak a dalszövegeket Weöressel. „Hallom, maga Tarhosra járt!” – szólt Kodály hangja a telefonból, mikor beénekeltem a dalokat a kagylóba. Vagyis szépen összeforrtak a szétszakadt évszakok, az életem. A gyerekirodalomba Kormos hívott dörmögő hangján, s lett mindjárt egy csomó öröm is, meg dicsőség.

A MI BUDAPESTÜNK

2.

A miénk, persze, ki másé? Meg azután a rómaiaké, törököké, németeké, mindenkié, aki benne élt, birtokolta, szerette, vagy csak meghódította. És az enyém is.

Szerettem, és meghódított. Pontosan: előbb felfedeztem. Még pontosabban: előbb vágyakoztam rá. Mint a szerelmesek? Lehet. A kamaszkor vágya még a mindenséget fogja át. Különösen, ha ez a kamasz költő akar lenni. Egy tündérkert elzártágában éltem a békés-tarhosi zeneiskolában, a grófi kastélyon és a zenén kívüli világ sokáig nem érdekelt. Hogy e tündéri burok szappanbuborék volt? Az csak akkor derült ki, mikor eltűnt a kamaszkorral együtt. Azonban két villámlátogatás Budapestre örökre felébresztette bennem a vágyakozást. Mit láttam az akkori városból? Nem sokat. A Rádióban szerepeltünk, másodszor meg a hegedűtanárnőm vitt fel meghallgatásra a Zeneakadémiára Zathureczky Edéhez. Vagyis a Rákóczi utat láttam, meg a Nagykörút környékét. Ma már nehezen tudnám felidézni azt a képet, valami ilyesmi dereng, hogy kopottak voltak a házak és zörögtek a villamosok. De hát a kopottságot szivárványszínnel vontam be a kamaszizgalom, a zörgést meg átlényegítette a zene.

Arra viszont biztosan és határozottan emlékszem, hogy attól a perctől csak Budapestre vágytam! Készülődtem is, egyelőre még a levelezés szintjén. Akkor már költő akartam lenni, nem hegedűművész. Naponta írtam verset, négyet-ötöt, vagy még többet, amiből világosan kiderül, hogy nagyon termékeny és szorgalmas voltam. A verseket szépen lemásoltam, és hetente felküldtem Pestre,

az írószövetségbe. Az akkori írószövetségben még volt egy ilyen szakosztály vagy munkacsoport, amelyik a fiatal költőkkel foglalkozott. Réz Pál és Abody Béla voltak a tagjai, illetve rájuk emlékszem, illetve ők válaszoltak a leveleimre. Becsületükre legyen mondva, legalább olyan szorgalmasan válaszoltak, mint ahogy én írtam, és végtelen türelemmel! Ma meghatódva gondolok az egészre, arra is, ahogy a bélyegeket nézegettem a hivatalos leveleken. Az izgalmas, a közeledő jövőt ígérték.

Foggal-körömmel igyekeztem hát Budapestre, s ez majdnem szó szerint értendő. A bölcsészkarra jelentkeztem, de helyhiány miatt elutasítottak. Azt hittem, vége a világnak! De már sokkal nagyobb volt a felhajtóerő, hogy ilyen könnyen feladjam. Vonatra ültem, s felutaztam egy ifjú hódító vakmerőségével. Mindenesetre beköltöztem a Ménesi úti diákszállóba. A kutya se kérdezte, hogy ki vagyok, és mit keresek ott. Rövid tájékozódás után bementem a jogi karra, s beiratkoztam vendéghallgatónak. Miért éppen a jogi karra? Nyilván a szobatársaim jogászhallgatók voltak, s ők adták a tippet. Nos, akkor még lehetett ilyet csinálni. Ösztöndíjat nem kaptam, vizsgálhattam, s a menzán ehettem levest és kenyeret jegy nélkül.

De mit érdekelt az ösztöndíj s a jegy nélküli leves? Pesten voltam, vágyaim városában! És persze, tizennyolc éves. Emlékszem a lázas felfedezésekre: gyalog, villamoson bebarangoltam a várost. Felültem egy-egy villamosra,

s végigutaztam rajta a végállomásig és vissza. Órákat gyalogoltam az utcákon, bekukkantva egy-egy kapualjba, üldögélve a kopott tereken; felmásztam a Gellérthegyre, s győztes pillantással néztem le a füstös, ködös, ám mégis gyönyörű városra. Verseket írtam az ugrani készülő roncs Erzsébet hídról, a csehókról, a mozikról, amelyeket sorra bejártam. Mohón szívtam magamba a füstös-poros levegőt s a tudományt is – volt mit bepótolni. Felfedeztem a könyvtárakat, s napokat ültem a könyvek között. Később, mikor már otthagytam az egyetemet, sőt: két egyetemet, mert mégiscsak sikerült különbözetivel átmennem a bölcsészkarra, nos, később a könyvtárak lettek az otthonaim. Oda jártam melegedni, reménykedni s olvasni, meg persze írni. Bár írni igazán a Hungária kávéházba jártunk. E kávéházzal kicsit bővebben kell szólni: csapatostól jártunk oda, fiatalok, merészen helyet foglaltunk a márványasztalnál. Merészség nem csak ahhoz kellett, hogy a nagy árnyak helyére üljünk, hanem mert pénzünk épp egy szimplára volt elég. Vagy kettőnknek egy szimplára. De eltűrték, hogy nyitástól zárásig, reggeltől estig ott üljünk. Egyáltalán, ha visszagondolok, barátságos volt a város, a légkör, a pincérek, a kalauzok, a jegyszédők és a fürdőmesterek. Egészen ötvenhatig. Kemény cezúra volt, kemény világ következett. Addig azonban lubickoltam, mint a hal a vízben. Gyorsan alkalmazkodtam és tájékozódtam, már nem szálltam rossz villamosra, már levetkőztem vidéki

sutaságomat. Merészen beültem a Hungária mély vizébe, a nagyok asztalához, s még merészebben mutogattam a verseimet. Ideális, fiatal költőnek való állapot volt. Kívánom a maiaknak is, de ma már ilyen nem létezik.

Azután jött ötvenhét, az albérletek korszaka. Furcsa módon, akármilyen rémes is volt, de még jobban megismertem a várost! Hogy is mondjam, kikerülve egyfajta védettségből az utcára, a pénztelenségbe, a mélyben, az infernóban teljesen összeforrtam a várossal! Az önfeledt sétálásokat a komor, kétségbeesett kutatások váltották fel: hol lehet olcsó albérleti szobát találni. Nagy bajban lesz az utókor az emléktáblákkal! Ugyanis belaktam egész Budapestet, a Vártól a Rumbach utcáig. Volt, ahol csak egy hónapig, mert kiderült, hogy nem tudok fizetni, volt, ahol tovább.

A városra sohase haragudtam, eszembe se jutott elköltözni! Most, hogy ezen eltűnök, tetten érem fura, szemérmes szerelmemet. Ugyanis az nem csökkent a szerelmet, ha sokáig visszautasítják. A szerelem már ilyen. Budapest életem, álmaim részévé vált, büszke vagyok a szépségére, s szemet hunyok a csúnyasága felett. Elfogult vagyok, mint az igazi szeretők. Megcsodálom új épületeit, elsíratom az örökre eltűnt régit.

Pesti költő lettem én is, mint Arany János vagy Kosztolányi. Verseket írok a tereiről, az utcáiról, a hídjairól, a Margitszigetről – és Óbudáról, ahol immár húsz éve élek. Már megismernek, ha köszönök, visszaköszönnek.

ÁCSORGOK ÜVEGCSARNOKBAN

Szívetekben akartam otthon lenni,
albérleti szobák magánya alatt,
megriadok, hogy huszonnégy évemmel
néha nem érzem magam fiatalnak.

Hogy vágytam rád, futottam feléd, város!
Ecetszagú kocsmák, vad talponállók
melengettek, utcai nők keresték
szívem s rám deres idegenség szállott.

Nagyobb hittel menekülő, fatáskás
véreim, hallgatjátok gépek muzsikáját –
a mindig másé volt föld nem kötött meg
benneteket – itt se lehettek árvák!

Az álom húzott a könyvekhez engem,
kovácsműhelyből elfutott diákot,
az álomból, az álomból kapukká
boltozódtak fel hívó szivárványok!

A pályaudvaron leslek titeket,
szabad szombatok zibongnak a rácsos
üvegcsarnokban, ácsorgok elszorult
torokkal s várom, ki ölel magához?

AZ A BIZONYOS NÉGY LÓ

Valamikor hajdanán a Hungáriában hallgattam a nagyokat, az asztal végén természetesen, zöldfülű költőtanonc, még ma is a fülemben cseng minden szavuk. Most éppen Tamási Áron beszél bodor cigarettafüst mögül, szemét kicsit összecsapintva: „Illyésnek megvan a négy lova, ez biztos, de nem mindig fogja be mind a négyet!” Miért jut ez most eszembe? Hiszen most forradalom van, égis csapnak az elfojtott indulatok. Ilyen finomságokra nincs idő. De hát akkor is forradalom volt, talán egy kicsit ifjabb, harminchárom évvel ifjabb, eget szakító, földtől az égig érő! Hogy is mondjam, ez a mostani inkább olyan diplomatatáskás forradalom (hála istennek!), jól öltözött emberek viszik a hónap alatt az élesre töltött nyilatkozatokat.

Miért jut eszembe mégis Tamási Áron megjegyzése? Egy óriási író megjegyzése egy másik óriásról? Azért, hogy így is lehet véleményt kinyilvánítani, elismerően, elegánsan, és mégis pontosan? Az elfojtott tisztátalan indulatok sarát, szennyét megszární, nem fölengedni a lélekből? Vagy be se engedni a lélekbe? Hogy az okosság fölénye, a tehetség fölénye és a lelki egyensúly derűje sugározzon belőlünk is? Tudom, hogy nem könnyű, de legalább ez legyen a mérték? Rossz időben is, most meg

különösen? Vagy legalább az irodalom szellős és szabad köztársaságában? Hogy ne legyünk neveltség tárgyai ötven év múlva kicsinyes marakodásainkkal, sanda csapdáinkkal, büzlő lövészárkainkkal?

Jó, tudom én is, legalább ennyit megtanultam, hogy az irodalom nem óvoda, az írók nem szentek gyülekezete, hogy az élet harc, az irodalmi élet is harc! De nem gengszterháború! Sosem volt az, ami pedig az volt, automatikusan kívül is rekedt az irodalmon! Népbíróságok jegyzőkönyveiben porosodnak, ocsmány hullák ocsmány sírban.

Miért is kellene homlokunkig sárban élni, egymást bekenve birkózás közben – mivel is? Hogy a tisztelt közönség illő távolságból is orrát befogva elforduljon tőlünk! Ugye, lehet másképpen is, mint a marakodó kutyacsapat? De jó lenne Kosztolányiként Adynak nekirohanni! De jó lenne Kosztolányinak lenni... Azt elhiszem! Ott is, akkor is sistergett az indulat, de micsoda színvonalon!

Nem az indulattal: a színvonallal lehet a baj. Ráadásul nem az íráskészség színvonalával, hanem valami másnak a színvonalával. Csak találgatni tudom, hogy mi az, hisz én is e kor hű gyermeke vagyok; ebben az írásban is több lehet a vágy, a szándék, a nosztalgia, mint a megvalósulás.

A bokába harapás valamikor Weöressel kezdődött, akkor elég humoros visszhangot keltett, maga

Weöres is könnyed kézlegyintéssel intézte el: biztosan így akar híres lenni az ifjú kolléga! Felfoghatta az ember sikerületlen kabarétréfának is, üres nézőtér előtt, mélyen leszállított áron.

Azután folytatódott Nagy Lászlóval, s rosszkedvűen folytatom én is a tünődést: ingoványos talajt érzek, farkasvermet, pöcegödrt. Isten ments, hogy beleessek! Ha már eddig sikerült ép ésszel, ép lélekkel és becsülettel kikerülnöm őket! De hát ez olyan dolog, hogy akkor is milyen ember lennék, ha szó nélkül mennék el mellette! S most itt van a legújabb produkció: egy író társ nagyon harap Juhász Ferenc verseibe, megcsócsálja, az egész katyvaszt kiköpi az asztalunkra, turkál benne és elemzi. Mielőtt még a fejemet vennék, gyorsan kimondom én a kérdést: nem lehet e három költőről bármit is írni? De-hogynem lehet! Életemet a szólás- és vélemény szabadságért! Azt is meg lehet írni, ha nem tetszik, ha egyáltalán nem tetszik! Azt is meg lehet írni, ha valaki utálja, vagy nem érti, vagy nyomasztónak érzi őket!

Csak az a négy ló! Csak abból egyet legalább be kéne fogni a szekérbe!

KÁVÉHÁZI ASZTAL

Toldd meg léted egy arasszal –
szólít a kávéházi asztal,
s a halhatatlan papíron
eltűnődve leírom,
hogyan mit akartam tenni itt,
jó, vagy rossz megfajtasait
a nagy alkalomnak; vélt lehetőség
szigorú, elképzelt hőstét
okítom, mert egyszer testet ölt s teremtet
a meztelen lelkiismeret,
s mint ahogy felküzdöttem én
magam, sorsom példa még lehet,
s szándéknál több a költemény!

HUNGÁRIA EGYETEM

A régi Hungária kávéházzal van szó, ahol felsőfokú oktatás folyt ifjúkoromban, s ahol többet tanultam, mint a hivatalos egyetemen, pedig jártam kettőre is. A Hungária egyetem ezzel szemben úgynevezett szabadegyetem volt, a szó mindenféle értelmében! Például éppen szabadlábon lévő újságírók és írók jártak oda és szabadúszó, állástalan ifjú költők. Reggeltől estig elüldögelhettünk egy szimpla vagy éppen egy pohár víz mellett. Voltak kihelyezett tanszékek is, például a Marika presszó, ahová Fejes és Szakonyi járt, vagy a Belvárosi, de az igazi univerzitás a Hungária volt. Nemcsak azért, mert az épületben voltak a könyvkiadók, szerkesztőségek, hanem mert a múlt nagy szellemei is itt lebegtek a gyönyörű freskók alatt. Egyszer feljött vidékről egy morcos arcú prózaíró, s Pestre szakadt barátjával álltak a Hungáriában a márvány mellékhelyiségben. A Pestre szakadt költő barát sóhajtozva suttogott. „Mi bajod van?” – mordult rá a morcos író. „Hát nem tudsz meghatódni? Itt pisilt Kosztolányi, Osvát, Karinthy...” A morcos író irigykedve horkantott. „Jó nektek! Benne vagytok a folyamatban.” Engem Kellér Bandi bácsi vitt le, aki akkor a Művelt Nép című hetilapnál dolgozott, s aki egy két lábon járó anekdotagyűjtemény volt, szerencsére sokat meg is írt, de a leg-többjét élőszóban mondta el. Most csak két szállóigét

idézek fel, az egyik, hogy a magyar újságírók három részre oszthatók, az első rész állásban van, a másik rész állás nélkül, a harmadik rész börtönben, azután cserélnek! A másik: miért jó a kávéház? Azért, mert az ember nincs otthon, de még sincs szabad levegőn. Többségünknek nem is volt rendes otthona, rémes odúknak, albérletekben laktunk, ahová csak aludni jártunk. A kávéházban éltünk, dolgoztunk, írtunk ezt-azt, verset, cikket, volt, aki „négerként” szocialista regényt írt (egy híres író nevében), majd ugyanezt a regényt levágó lektori jelentést. Sokszínűek voltunk és vidámak, így védekeztünk az országos elmebaj ellen. És szabadok is voltunk, de legalábbis szabadon gondolkodtunk, nem féltünk semmitől, mert a nyomornak is megvan az előnye: ennél lejjebb már nem kerülhettünk. Most csak egy történetet akarok elmesélni, amelyből kiderül, hogy az életnek tanultunk ezen az egyetemen. Izgatottan tárgyaltuk a világot meg-rázó hírt, hogy lelőtték Kennedyt, a pincérek minden mondatunkat itták, hogy lesz-e világháború, a szép arcú kávéfőzőnő idegesítően sziszegte a presszógépet, egyszerűen nagy volt a feszültség. Csak egy kopott újságíró nem vett részt a fecsegésben, szorgalmasan körmölt valamit, sorban kérve a pohár vizet. Majd felállt, zsebre vágta a papirost, s elindult. Gyalog, ahogy később kiderült, mert villamosra sem volt pénze. Egyenest az amerikai követségre ment, s becsöngetett. Kijött egy követségi

ember, s kérdezte, mit óhajt. „Egy siratóverset írtam az elnök halálára – felelte az újságíró. – Az özvegynek küldöm a magyar költők nevében!” És csendesen felzokogott. A követségi ember udvariasan átvette a költeményt, s bevitte a követnek. Az újságíró türelmesen várt, s nem hiába! A követségi ember visszajött, s egy csekket nyújtott át az özvegy nevében. A csekk ezer dollárra volt kitöltve. Az újságíró átvette, de mivel sokat próbált ember volt, gondolta, itt még lehet egyet csavarni. „Forintot is kérnék. Útiköltségre” – mondta. A követségi tisztviselő zavartan kotorászott a zsebeiben, s átnyújtott ötszáz forintot. Az újságíró taxival jött vissza a Hungáriába, rendelt tíz lágy tojást pohárban, habos kávéval. Főlényesen lobogtatta az ezerdolláros csekket, s mindent elmesélt két lágy tojás között. Döbbent csend lett a kávéházban, csak a tollak percegése hallatszott. Majd fél óra múlva húsz magyar költő állt az amerikai követség kapujában, lobogtatták a siratóverseket. A követ kinézett az ablakon, s kiüzent, hogy nem kell több vers! A húsz költő zajongva toporgott, mire a kapuban álló rendőrök elzavarták őket. Mert mi a tanulság? Hogy egy zseniális ötletet csak egyszer lehet elsütni. S hogy honnan tudom én, mi történt a követség előtt? Onnan, hogy ott álltam én is az első sorban, a hoppon maradottak között.

ŐSZI KÖD AZ ÜGETŐN

Zelk Zoltánnak

Bizony, az ilyen ködben nem lehet jól látni, csak hunyorgok, meg pislogok, bár ez a haj ismerős: mint a kötött gyapjúsapka, kicsit hátra csúsztatva, fehér is, sőt ezüst, lehetne korona is, csak ne viselné ilyen félreccapva, ilyen hetykén, ilyen nemtörődöm módon, de ez a köd éppen homlokig ér s úszik rajta e haj, mint a tengeren, igen, mint hajótörött a nyílt vizen, mint a hajótörött – de lejjebb, a homlok alatt keserű arc, könnyáztatta arc, panaszos arc, szemrehányó arc, csak a szeme villan vidáman és ravaszul és gyermeki fénnel, de észrevétlen elvegyül az arcnak ellentmondó szem, itt ez senkit se érdekel, a ködbe, a ködbe páracsecsemőt fújnak a lovak, gőzbabákat és zúzmaratörpéket s lila, zöld, sárga, kék, piros trikók virítanak hidegen, mint a művirágok, gyomrában sajgást érez, kekszért nyul, eldobja, inkább hátat fordít a pályának, a véres szemű lámpáknak s egy percre elámul: a tribünön hold bolyong, sáppadozik, a páholyból letávcsövez, no ez fura, távcsövező hold! felhunyorít a holdképű baráttra, akit szeret, ám az most rá se hederít, de nincs harag, szorong tovább szorgalmasan, óriási gyakorlata van benne, nem is figyel oda, mint

az öregedő kötéláncos, ugyan milyen meredély, ugyan
milyen szakadék ijeszthetné meg, amióta él, kötélnélkül
megy át rajtuk, hiszen költő, kabátja alá szárnya begyűrve,
de most itt ezt se veszi észre senki, a ködben, a ködben
minden álommá válik, a zsvajt kiszivattyúzza a feszültséget,
légüres csönd lesz, a zsebórák, a karórák tiktakkolását is
lehet hallani, már amelyik nincs a zálogházban, indítógumi
sziszeg, mint az elszakadt köldökzsinór, az utolsó józan
hang ez, az utolsó az őszi ködben, ami ezután jön, már
káprázat, halálos hitegetés, fuldokló ábránd, a futamra az
élet van feltéve, az Ázsiából menekülő ősök, az átvágott
ideg a lábban, hogy ne fájjon, s mindegy, hogy most a
kórházi ágyon fekszik, az ágy ideúszik az őszi ködben az
utolsó nagy futamra, s mindegy, hogy tavasz van, ilyen
érzécsalódással itt senki se törődik, szélfúttá versek a
magasban, már kikezdhetetlen égben, de most ide se látszik
az ég, a ködben, a ködben a másodpercek dobognak, a falon
túl a halottak fülelik a vad szívverést, csupa nagy halott,
de itt most ez sem érdekes, mert megtisztulva a vacogásban
és megmártva az őszi ködben utólérte a pillanatot és nem
leamaradva, s nem előrefutva: boldogan száguld vele, egy-
ütemben a Föld ritmusával, szédítő körben, de már minden

szervét az egyetlen időhöz igazítva – fölényesen ácsorog,
fölkel az ágyról, vagy verset ír a fehér mennyezetre,
mint ózont lélegzi be az őszi ködöt, sütkérezik is
kicsit, gallért nyit s szép lassan a kasszához ballag,
őt igazolta a befutási sorrend.

RÖVID ELÉGIA

Mándy Ivánnak

Átjáróház, mely a térre menekít
akad-e még, s vannak-e még terek itt?
Omladékos holdfény alatt Budapest
horkol, álma higiénesen üres.
Vannak persze, akik ezt-azt s így-amúgy,
dehát inkább fordulj falnak és aludj.
Vagy kutasd a lépcsőházban Altamír
üzenetét, melyhez nem kelle papír.
És ámulj el: romboidok és jelek
közlik, hogy itt mégis élnek emberek.
S máris tovább dolgozik a képzelet,
szívet rajzol nekik, lábat és kezét.
S vágyat tölt beléjük, melytől torkuk ég,
férfi nőért, nő meghal a férfiért.
Lépcsőház is rég leomlott, vakolat-
darabkákból rakod össze a falat,
s a rajzot, mit áldott kölyökkéz firkált;
szemed készíti róla fotográfiát.
Átjár rajtunk az idő, mint a huzat,
leng vele a föl-főlizzó öntudat;
több a köd s több a motyogás, mint a szó,
mert élünk s mert minden hiábavaló.

IVÁNKA, IVÁN, MÁNDY ÚR

1.

Hamarább ismertem és szerettem, mint ahogy testi valójában találkoztam volna veled, vagyis mindent, vagy majdnem mindent tudni véltem róla, a könyveiből, az írásából, meg a szeléd, mosolygós legendákból, amik megelőzték, előtte jártak-gomolyogtak, mint a nyitott ajtajú kifőzdékből az ebédillat. És megszerettem, ahogy csak egy ifjú költő tud szeretni, áhítattal, rajongva, túlzón, életet lehelve a betűkbe, a világot képzelve a papírra. Ez biztos az én szerencsém volt, hogy sóvár és csodákra váró lelkem ilyen táplálékot kapott, a szerencséhez igazán csak egy apró lökés kellett, azt is megkaptam, hiszen ha egy üzlet beindul, nincs megállás, tobzódtam a szerencsében. És az irodalomban.

Ma is látom azt a sovány fiatalembert, még kamaszkori pattanásokkal az arcán, aki voltam, s ahogy álltam a Mátyóki úti villa tetejére épített elfuserált műteremszobában, amely tele volt könyvekkel. Más bútor nem is nagyon volt benne, egy tükörajtós falusi szekrény, egy cserépkályha, egy heverő, egy asztal, a falon egy kézmosó csap, ócska, innen-onnan összeszedett darabok. De a könyvespolcok vadonatújok voltak, lakkozott deszkából készültek, befedtek minden szabad

falat, s a padlóig tele voltak könyvvel. A könyvek gyönyörűen be voltak kötve, bőrbe, aranyozott betűkkel a gerincükön. A szoba lakója vizslaszemmel figyelte áhítatomat, ahogy álltam a könyvek előtt, mint akit varázs ütött, vagy mint egy éhes koldus a kirakat előtt, akinek a nyála csorog a finomságokra. Tetszhetett neki, mert barátságosan hunyorgott, hiszen hiába voltunk rokonok, az még semmit nem jelentett, sőt lehetett egy púp is a hátán a vidékről szalajtott unokaöcs, akit a legroszabb esetben egy ebéddel és egy húszassal el lehet hátrítani. De megérezhetett valamit, az ilyesmiben kiváló érzéke volt, malacorrát felém szögezte, mintha szimatolna, kerek képén nyájas mosoly terült el.

– Na nézzük csak – motyogta, s tömpe ujját végighúzta a könyvek gerincén. Nem ért hozzá, egy centire vándorolt az ujj a bőrkötésektől, nehogy bezsírozódjanak! Ezt is megmagyarázta később. Mindig mindent megmagyarázott. Fáradhatatlan oktató volt, nála csak én voltam fáradhatatlanabb tanítvány. Míg meg nem halt a rokonból barátta avanszált drága Czibor János.

– Na nézzük csak – motyogta. – Egy kis ellenmérég! Mondjuk Füst Milán. Próza meg legyen Ivánka...

– Egy szerb és egy orosz? – kérdeztem, mert bár Mendelssohn hegedűversenyét már el tudtam játszani, de az irodalomban kissé járatlan voltam. – Miért hívod Ivánkának?

– Mert olyan Ivánka.

S kihúzott két könyvet. De mielőtt odaadta volna, jött egy rövid intelem.

– Kezet mosni, nem zsírozni! A szobából nem lehet kivinni!

A földre ültem, s rögtön olvasni kezdtem. Ez is tetszett neki. Elővett egy furulyát, s a fejem fölött furulyázott, mint egy Mányoki úti faun.

Füst Milánt átlapoztam; csupa vers. Ivánka könyvébe mélyedtem bele: Vendégek a Palackban, ez volt a címe, írta Mándy Iván.

– A legjobb! – vetette oda Czibor furulyázás közben. – Csodagyerek! Prózában igen ritka.

S hogy mit értett ellenmérge, és hogy mire kell, azt is elmagyarázta.

– Téged most egyetlen veszély fenyeget, hogy kariert csinálsz, mint pártköltő! Ideális a származásod és ideális a tudatlanságod.

Furulyázott még egy kicsit, majd lepakolta az asztalt, leterítette egy pokróccal. Hamutartókat rakott ki, volt köztük egy csirkeitató is.

– Jönnek a barátaim kártyázni. Póker. De te ne tanuld meg! Maradhatsz, de legjobb, ha meg se szólalsz.

A toronyszoba eltűnt a zavaros idővel együtt; hová tűnt, miért tűnt, a gazdája is útra kelt egy marék altató segítségével; eltűntek segítséggel vagy segítség

nélkül a kártyázni odajáró barátok, Kormos, Abody; kettőnk szívében-fejében él még: Réz Paliében és az enyémben.

Az a bizonyos könyv, a Vendégek a Palackban, valami csoda folytán ma is megvan, nálam van; mint a holt-tengeri tekercesek, dacol az idővel; rögeszmésen őrzöm, bele-beleolvasok, ámulok, hogy semmit se változott, nem romlott; s akaratlanul őrzi az ifjúságomat.

2.

Érthető, hogy felfokozott várakozással figyeltem Mátyás Ivánt, amikor testi valójában is megjelent. Ez a Hungária kávéházban történt, odajártunk csapatostól fiatal költők, mint a vándormadarak, körbeültük a márványasztalt reggeltől estig egy szimpla mellett. Akkor ezt még lehetett, a pincéretet is mintha megfogta volna a hely szeleme, eltűrték, s szó nélkül hozták a számolatlan pohár vizet, ami ingyen járt a fekete mellé.

Mátyás Iván ebédelni járt ide, mint ahogy az izgatott hírszolgálat kiderítette, valahol máshol dolgozik s nem is kávéházban, hanem egy cukrászdában. Krémek és dobostorták közt, állapítottuk meg kajánul. Kajánságunk mentségére legyen mondva, hogy mi meg

a szomszédos Lucullusba jártunk enni, állva, tányér bablevest, gulyást, üres főzeléket – Lucullus elborzadva forgott a sírjában.

Az első, ami feltűnt: az öltözéke volt. Szerény szabású, kissé kopott, de mindig vasalt öltönyben járt, nyakkendő, kalap nyáron is, felöltő és esernyő. Mi összevissza öltözködtünk, a nyomor okán, kinőtt, érettségiről megmaradt ruhákban, kölcsönadrágban, zálogházszagú télikabátban, volt, aki sujtásos flanel házikabátban. Nem is törődtünk vele, senki se tanított rá, nőttünk vadon, mint a dudva.

Volt valami tüntetésféle a konzervatív eleganciában? Még javában dúlt az „egyszerű proletár” idiómája. Tudtunk olyan fiatal íróról, aki piszkos ingben járt s ritkán mosdott, s ezt ráadásul öntudatosan hirdette is, hogy a prolik piszkos ingben járnak, nem nagyon mernek röhögni rajta, még a szerkesztők sem, legföljebb a háta mögött.

Mátyás Ivánon nem röhögünk, még csak nem is mosolyogtunk. Hogy is mondjam? Lefegyverzett kitaró udvariasságával, hipnotizált töretlen; halk jómodorával, mint egy állatszélidítő a vadakat. Mert később megismerkedtünk, de ez is olyan egyszerűen, szelíden történt, hogy nem is tudom már, ki mutatott be neki, azt tudom, hogy én kértem. Iván szelíden állt az asztalok között, türelmesen mosolyogva, én dadogva

elhadtam, hogy minden könyvét olvastam. Erre is csak bólogatott, majd szinte bocsánatkérően javasolta, kicsit vékony, felcsúszó hangon, hogy keressem fel bármelyik délelőtt a Népköztársaság úti cukrászdában, ő ott szokott ücsörögni, most ebédelni szeretne. Majd finoman kezét fogott, s lesietett a Mélyvízbe. Ott se a nagy irodalmi asztalhoz ült, udvariasan odabiccentett a traccsoló, gyufázó, pénzt lehúzó kollégáknak, s oldalt foglalt helyet egy kis asztalnál s megebédelt, többnyire egyedül. Azt azért fél füllel hallottam a nagy asztal végén ülve, hogy a kimerően elegáns főpincér Mándy úrnak szólította. A főpincérnek hibátlanul működött a radarja, Mándy urat rögtön bejegyezte titkos almanachja első oldalára.

Torzított a szemem, elrajzolta a képet? De hát az a szemem volt, s a kép sincs olyan nagyon elrajzolva. Arra már gondolni sem merek, hogy milyennek látott ő minket?

Egyvalamit azért kezdtem kapiskálni, mégpedig azt a nagy felfedezést, hogy nem feltétlenül esik egybe az író külalakja az írásaival. Jellegzetesen kamaszkorvégi felfedezés, mégis máig őrzöm a szívemben, s a későbbi, ritka találkozásainknál is mindig meglepődtem egy kicsit. Mándy Iván ugyanis nem változott, meg merném kockáztatni, hogy a haláláig nem. Ezért külön csodáltam. Kesze-kusza fordulatokon átvergődött ilyen-olyan lelkem őszintén irigyelte ezt az állandóságot!

Mi az a különbség, amit már akkor észrevettem éles szememmel? Ha mint kurzusköltő nem is csináltam karriert – most hagyjuk, hogy miért nem –, azért a szívem a vaskosabb, erőteljesebb, néha illatosabb megjelenési testi formák, figurák, stílusok felé húzott! Nagy naivan, de őszintén hittem, hogy a szó és az élet egy! Nem kell röhögni, erre azért igen nagy példák voltak a szemhatáromon belül! Áhítattal kíségettem Berdát s hallgattam profánul elgajdolt-celebrált miséit, vagyis miseparódiáit egy-egy kocsmában vagy szobrázműteremben. Valamelyik szekrény mélyén még ma is ott lapul egy magnószalag, amely őrzi e furcsa bacchanáliákat. Ministráltam Tamási Áron mulatozásainál, kibiceltem Déry kártyázásainál, s kiskutyaként követtem Tersánszkyt.

Akkor is sejtettem, de most már teljes világossággal látom, hogy Mándy semmivel sem volt kisebb író náluk! Lehet, hogy megtévesztett esendő szelídsége, nem csak engem, másokat is, de könyörtelen, világos szemmel nézte a világot, s nagy íróként pontosan és fölényesen meg is írta. És eredetien! Most, hogy ezeken a dolgokon tűnődöm, elámulok, hogy milyen eredeti író volt! Ez sokkal ritkább, mint hinnénk. Vannak igen jó, sőt nagy írók is, de nem feltétlenül eredetiek. Ami nemcsak azt jelenti, hogy már az induláskor teljes fegyverzetben lépett a porondra, átugorván a „kísérleteket”,

„fejlődéseket” – hanem mit is jelent? Hogy mindig fel lehet ismerni a dallamot, hogy tökéletes hangszer muzsikál, hogy megejtően egyéni istenáldotta tehetség szólal meg, különös, üdítő szemszögből ábrázolva-mesélve a világot, mint Krúdynál. Isten szemüvegével nézte ő is a világot. Volt, mikor teljesen félreértették, volt, hogy elnémították, de mégis ő győzött a céduláival, eltéríthetetlen konokságával, meg hát persze: a zsenialitásával! A céduláiról legendák keringtek, ő maga is megírta, mint egy furcsa rögeszmét, ha behunyjuk a szemünket, már akinek még van szeme, egy férfi jelenik meg, aki a cukrászda márványsztalán rakosgatja a céduláit, s írja a remekműveket.

Jó ez a kép? Kell ez a kép? Mindenesetre kedves, s úgy-ahogy igaz is, könnyen megjegyezhető, közel áll a szívünkhöz, megmosolyogtató, talán, hogy ne nyomaszson nagyon óriási tehetsége s ne kedvetlenedjünk el saját kicsinységünkön. Biztosan tudta a titkot, hogy a legnagyobb erő a szeretet. Nemcsak az írásaiból sugárzott, hanem minden mozdulatából, gesztusából, életéből. Most, hogy itt hagyott minket, már csak az írásaiból sugárzik, meg még azok szeméből, akik láthattuk, közelebbről-meszsziről; de ez meg a mi külön ajándékunk. Megérdemeltük, nem érdemeltük? De hát az igazi ajándékot feltétel nélkül szokták adni.

3.

Mindent megírt magáról, az álmait, gyerekkorát, élete helyszíneit; szerelmeit, gyötrődéseit, gátlástalanul, mint egy alanyi költő. Térképrajzoló pontossággal a Tisza Kálmán teret, rézkarcoló hideg tüvel az embereket. Megírta a barátait is. Szeretettel? Szó sincs róla! A „Fabulya feleségei” megjelenése után a főhős, Végh Gyurka őrjöngve mászkált Pesten, perrel fenyegetőzött, csúnya szavakkal illette a szerzőt. Ha úgy vesszük, kivételes irodalmi pillanat volt, mikor a modell fellázad, kikéri magának, mielőtt belemerevedne-szobrosodna a halhatatlanságba. Mert hogy a megírt Fabulya immár hallhatatlan. És a többi mellékszereplő is, ismertük majd mindet, kuncogva fejtettük meg az alig átírt neveket: Galsai, Rubin Szilárd... Nem volt éppen veszélytelen Mátyás kortársának lenni! De hát Ady kortársának se, Móricz kortársának se, egyik nagy író kortársának lenni se volt veszélytelen, a világ feszélyezve érezte magán a mindent látó tekintetet: vigyázz, megírlak!

A világ persze nem tűri az ilyesmit, gorombán válaszol, legszívesebben kinyírná az írókat a mindentlátó szemével együtt. Láthattuk a legszelídebb magyar író, Mátyás Iván esetében is. Hiába volt a szelídség, az udvarias mosoly, a megsértődött világ elutasította, mellőzte, partvonalon kívülre rugdosta. Persze, csak a saját szánalmas

partvonalán kívülre, s hiába, mert az író onnan is mindent jól látott, s szelíden, makacsul írogatta céduláit. De valóban olyan szelíd volt? Utolsó remeke, a Légyvadász, a mindent tudó isten magasságából nézi esendőségünket.

4.

Egy fiatal tévériporternővel sétáltunk a Szabadság tér körül, felvételre várva, amikor az ifjú hölgy felmutatott egy házra.

– Itt lakik Mátyás Iván. Milyen szép ember!

– De hát elmúlt hetvenöt! – hökkentem meg a lelkes hangon.

– Nem baj. Akkor is szép ember!

Hetekig készültem, hogy felhívom és elmesélem, azután ez is elmaradt, elhervadt, mint annyi jó szándékunk, kedvességünk. Ha van telefon a túlvilágon, és ha megtudom a számát, felcsörgetem és elmondom, hátha örül neki.

LEVÉLTÖREDÉK ÁPRILY LAJOSNAK

Ó, költő, ki a fenyvesek ózon,
tisztá lehet
fújta a versbe, nézd, hogyan él e
városi nép!
Tízemeletnyi betonszörnyek közt
télen a füst,
nyáron a por kavarog, s mi a lépcsőn csillan,
az nem ezüst
és nem arany, idejárnak a részegek
és a kutyák,
s mint e levélben, daktilusokba bokázva
ugranak át
tócsát és egyebet belefásult s megtört
helybeliek,
lassan a lépcsőház szuahéli
harcterület.
Bent a lakásban a békés csendet
s otthoni zajt
szétveri durván, vartyog a vécé
s gépi ricsaj,
fent és lent kiürítik a lelket sértő
hang-szemetet,
téboly rázza a szűkös léghöb-
métereket!

Van, ki viszont tesz, és aki retteg,
s van, ki magát
mint a batyut veti ki felülvölte az
ablakon át.
Eljön az éj, aki tud, s aki máma
élve maradt,
mély alvásra gubózik a vékony
paplan alatt;
álom nélküli önkívületben
fel se riad:
vadliba gágog a vízvezetékben,
róka ugat.

ÜRES TEA, KENYÉRREL

Az osztályon felüli irodalmi kávéházba jártunk csapattostól, reménybeli költők, hivatásos holdevők, vásott kabátú trónkövetelők, télen-nyáron; kitartóan lobogva a sarokban, mint valami hasznos munkára még nem fogott atommáglya. Hogy miből élünk? Nem tudom, hiába töröm a fejem, de hát a létminimumra bizonyára tellett, mert hiszen ma is élünk mindnyájan, többé-kevésbé tisztos állásban, gondok között, pénzért loholva, mint minden rendes ember. De ekkor még az ilyen gondokat bőkezűen kivetettük a szívünkéből, s az ifúság kifogyhatatlan erőiből pótoltuk a felmerült hiányokat. Bőkezűen, mondom, mert króznak éreztük magunkat valahányan, hiszen mi tudtuk, hogy kincs van a birtokunkban, grandiózus hitellel, amelyet csak be kell mutatni az emberiségnek és az számolatlanul, az örömtől elakadó szavakkal fizet. Hát persze, a hitellel még beváltatlan volt, s a szavunk is leginkább nekünk akadt el, ha a pincér zordan érdeklődött, hogy mit kérünk. De azért megtúrtek bennünket, mert az aranyozott helyiség ásítozott az ürességtől, mi meg pillanatok alatt kihevertük a szűkös rendelés okozta lelki sérelmeket.

Egyszer csak egy nagyon furcsa szerzet kezdett meg-megjelenni a kávéházban, pont délben beállított, leült a terem közepén egy asztal mellé. Feltűnő jelenség

volt, nemcsak azért, mert a kávéház kongott az üreségtől, hanem, mert az új vendég enyhén szólva elütött az aranyozott helyiség színvonalától. Mármint ruházatában: hőben-fagyban egy fehérre mosott ballonkabát volt rajta, állig begombolva, fején zsírosodó vadászkalap, amelyet télen hideg ellen egy keskeny sállal kötött át az álla alatt, s a lábán elnyűhetetlen bányászbakancs. Egyébként pedig olyan fölényes nyugalommal viselkedett, tűrte a pincér gúnyos kérdéseit s a mi üdvözlő röhcselesünket, hogy feltétlenül némi tekintélyt vívott ki magának: a pincér kiszolgálta, mi pedig abbahagytuk a hangos üdvözléseket, s kíváncsian kezdtük figyelni.

Egyetlen nap se maradt el, pontosan délben becsoszogott, ha tél volt, leoldotta a sálat, lerakta a kalapot, nyáron kigombolta a ballonkabátot, s a pincéernél megrendelte mindennapi ebédjét: üres teát, s a zsebéből újságpapírba csomagolt kenyeret vett elő, nagy gonddal beleaprította a teába s lassan, jó étvágygal megette.

Egy idő után teljesen lekötötte a figyelmünket, mint valami pavlovi jelzésre, minden délben abbahagytuk világot megváltó vitáinkat, s lenyűgözve néztük a különös szertartást. Azt megtudtuk a pincéertől (a pincérek Pesten mindent tudnak), hogy a fura vendég valamikor főszolgabíró volt, a rövid információ regényesítését már magunk is el tudtuk végezni: nyilván nemrég szabadult valamelyik internálótáborból, anyagi körülményei nem

hagynak kétséget, családi állapota úgyszintén kiszámítható, valahonnan folydogálhat neki némi apanázs, mert különben nem tudna bejárni. Azonban nyitva állt előttünk a nagy kérdés: miért jár ide, a luxuskávéházba, ahol oly megalázóan kirí a környezetből, s ahol az üres tea is annyiba kerül, amennyiért egy liter tejet kaphatna a szomszéd mellékutcában.

Arányérzékünket sértette? Nyugalma dühített fel? Mindennap más-más indulattal figyeltük, ahogy kanalazza a teába áztatott kenyérdarabokat, s hosszan nyámog rajtuk. Tünetni jár ide? Vagy vezekelni? Vagy szenilis? Zavarba hozott bennünket ez a történelmi lecke, amely a rossz filmek modorában tálatatott élénk, pedig hát, ha vigyorogva is, de be kellett látnunk, hogy erről van szó. Elég pontosan el tudtuk határolni a saját nyomorunkat az övétől. Mégsem éreztünk kielégülést az ő nyomora láttán, talán mert a hajdani főszolgabíró-világot mi már csak hírből ismertük, nem volt elég személyes okunk a bosszú gyönyörére. Hogy ő kéjelgett-e a mi nyomorunkban, ez nem volt kideríthető, ügyet se vetett ránk. S ez a szerencsétlen figura itt előttünk, ha nem tudjuk róla, hogy ki volt, lehetett volna másrészt lecsúszott vigéc is, vagy ütődött főkönyvelő, vagy fanatikus kántortanító.

Ellenszenvünk, sőt gyűlöletünk furcsa módon akkor támadt fel s nyert kielégülést, mikor egyszer elegánsan, kihúzott derékkal állított be a kávéházba, olyan tartással,

mintha lovaglópálcával csapkodná a csizma szarát. Alig ismertük meg, a pincér a száját is nyitva felejtette csodálkozásában. Valami pénzhez juthatott, nyilván. „Öregem!” – mondta a pincérnek. – „Hozzon egy fél konyakot!”

A pincér továbbra is csodálkozva bámult rá, mintha kísértetet látna, majd elsietett, s kis idő múlva tálcán hozta az üres teát s lecsapta a kikupálódott ex-főszolgabíró elé.

Valami lehetett a pincér szemében, mert a főszolgabíró szó nélkül felállt, elment, s többet nem is láttuk a kávéházban.

ELSZOLMIZÁLJAM A HIMNUSZT?

A bohókás ötvenes évek közepén történt, hogy Kelemen János odaszólt a Hungária kávéházban: „Nem akarsz világot látni?” Majd leült az asztalhoz, és komolyra fordította a szót: „Nem adok semmilyen tanácsot, gazember!” Ami azt jelentette kormoránul, hogy segíteni akarok, mert kedvellek. Akkor még élt és működött a kormorán-szövetség, de majd erről máskor, most csak annyit, hogy igen egyszerű alapszabálya volt: mindennek a fordítottja igaz! Tagjelölt kormoránként tétován ingattam a fejem, majd végre nagy szipákolások közt elmesélte, hogy miről van szó. Az Állami Népi Együttes európai körútra indul, ő mint újságíró és tolmács velük megy. Úgy hallotta, hogy kórustagot keresnek, valamilyen újságban meg is jelent, vagyis szedjem a lábam, s jelentkezsek. Nem esik le a koszorú a fejemről, ha énekelek, s legalább valami hasznát veszem tarhosi múltamnak. Pirulva, hebegve megköszöntem, mert akkor még pirulni és köszönni is tudtam, mondjam azt, hogy ezekből mára csak a hebegés maradt? S szedtem a lábam.

Csenki Imre előszobájában már többen várakoztak, volt valami furcsa is, de idegességemben nem jutott el a tudatomig, hogy mi is az. Csupa nő ült a fal mellett, szépek, izgulósak, s leplezetlen kíváncsisággal nézegettek. Végre sorra kerültem, s bementem. Csenki is

leplezetlen kíváncsisággal nézett a zongora mellől. „Kelemen János küldött” – mondtam. „És mit küldött?” – kérdezte udvariasan. „Nem küldött semmit. A hirdetésre jöttem.” Aztán nagy lendülettel próbáltam lehengerelni Csenkit. Elmondtam, hogy a békés-tarhosi zeneiskolában végeztem, tetszett hallani róla, ugye, hegedülni tanultam, de tudok zongorázni és furulyázni is. És kottát olvasni, blattolni, tessék engem kipróbálni!

Csenki végre szóhoz jutott, türelmesen mosolygott: „Olvastad a hirdetést? Mi szopránt keresünk. Te meg, ahogy elnézem, inkább bariton vagy.”

Bekattant az agyamba, hogy mi volt a furcsa az előszobában, hát persze, a szopránok! De már lendületben voltam, s hadarva folytattam: „És nem lehetne a cigányok közé? Megtanulnék kontrázni is!”

Csenki még mindig mosolyogva ingatta a fejét.

„Segítenék cipelni a cimbalmot. Vagy a nagybögőt.”

Csenki arcáról kezdett lehervadni a mosoly, némán rázta a fejét.

„Esetleg táncolnék” – csiholtam ki az agyamból az új szikrát. Úgy harcoltam, mintha az életemről lenne szó.

Csenki aprókat rázott a fején, mint akinek víz ment a fülébe.

„Vagy csizmát pucolnék...” Éreztem, hogy kimerülnek a lehetőségeim, közeledünk a végkifejlethez. De nem hagytam abba, lázasan törtem a fejem, s bedobtam a nagy

népi ötletet. Ennek még akkor nagyobb súlya volt, mint manapság, s úgy hallottam, hogy Csenki jó magyar ember.

„Elszölmizáljam a Himnuszt? Tessék megadni a hangot!”

Csenki megadta. Piros fejjel felállt, s az ajtóra mutatott. Nem kiabált, suttogott, de ez még félelmetesebb volt.

„Mars ki! Nem kell Himnuszt! Nem kell cimbalom! Nem kell csizma!”

Hát imigyen nem sikerült az első európai körutam. Pedig én mindent megtettem.

BERDA JÓZSEF GLÓRIÁI

Kosztolányi mosolya ragyogott a feje körül, mikor megismertük. Mindenki szerette, válogatás nélkül, és ő is szerette az egész világot mindenestől: a térdre rogyó fuvaroslovakat, a rózsás csülkű malacokat, a gombákat, a madarakat, még az embereket is! Úgy intézte földi dolgait, hogy nem volt irigye, nem volt mit irigyelni tőle, hacsak a tehetségét nem. De mintha erre is ügyelt volna: nem tülekedett, nem törleszkedett múltó hatalmasságokhoz! Éppen hogy kigúnyolta őket, megvetette az egész bagázst, barátait sem kímélve, ha a hatalomtól büzlöttek, vastag humorral megbüntette a friss minisztereket, kifizettetve velük egy-egy újpesti dáridót.

Szent volt, kóbor lovag, álruhás apostol? Nem, nem. Költő volt, maga a szabadság; s ha a pénz nem tette szabaddá, szabaddá tette a teljes szegénység. Mert kihámozva költészetét a lenéző, finnyás legyintgetésekből, ez a szabadság zeng a verseiből végig, a nehéz időkben is, a „változó örület” idejében a nagy költészet hangjáiig elérve. Mert ez a lényeg! Nyugodtan le lehet írni, hogy nagy költő volt, egyenlő a nagy társakkal. Tudta ezt már Kosztolányi is, szeretete, figyelme nemcsak az ágrólszakadt fiatalembernek szólt, hanem az eredeti nagy tehetségnek! A mai könyvtől nemzett, spekulatív, keresztrejtvény-izgalmú költői divatrémuralmunkban

eljöhetne az ő ideje! A világ áramlik be szédítő, mámoros bőséggel a sápadt papírlapok közé! Tudják ezt az olvasók, a szívük mélyén tudják, és a puszta nevére is elmosolyodnak hálásan. Mert túlélte és túl fog élni minden divatot, szemét összecsippentve ül egy felhő szélén, a magyar költészet örök egén!

EGY ELFELEJTETT BERDA-VERS

E történetet hallgasd meg és add tovább.
Egy nyári délután a törött deszkán át
a bábaasszony dunyhányi farát
mutatta a reterát,
egy kisfiú szeme odatévedt
s lángoló orcával, mint a cövek, csak állt;
e kisfiú én valék, vagy lehettem volna én is,
kinek csalánnal verték meztelen lábát,
de nem felejtettem el soha már a bábát!
Számra is ütöttek, de szívemre főleg,
s ragadt rám gúny, mosoly, marhalepény-tőzeg.
Malac visított, ölték őt,
malachangon hívta a Teremtőt,
az Úr befogta a fülét s töprengő képet vágott:
csinálni kéne egy malac-mennyországot!
Ám addig is, amíg csinál egyet,
örüljünk a rózsás kocsonya-csülöknek.
Így merengtem, megértve az égi
intést: vidáman kell élni,
mert meghalunk, eljön az utolsó früstök,
meghal a miniszter s meghal a püspök.
Savanyú pofák közt erkölcsöm így ragyog;
már életükben meghalnak a gyílkosok,

az álszentek, a törtetőök s az egész bagázs,
ki eladta a lelkét s most töri a frász,
míg én itt az égben, egy gombáért lehajolva,
mennydörögve küldöm őket a pokolba.

BERDA PIROS HÓEMBER ORRA

Ha már fuldoklom a költészettől,
a csinált zenéktől, a döglött
festményektől, a tiktakkoló
szobroktól, a savanyút pukkanó
kásahegy-kultúrától – egy újpesti
kocsmából, vagy egy fa mögül
biztatva rándul bölcs fintorra
Berda piros hóember orra.

A FÉLLÁBÚ

A féllábú minden este ott volt a Conti utca és a Bérkocsis utca sarkán. Mankói hegyét beigazította egy-egy repedésbe, s nekitámaszkodott a rozsdás redőnynek, súlyosan, mint egy harangnyelv. Nézte a nőket, tejszőke arca fehér fényben izzott.

Három nő szokta körülállni, ha éppen nem volt vendégük, a kövér Ilona, Rózsi, aki színésznőnek készült és Mari vagy Méri, akinek a férje börtönben ült. Gúnyolták a fiút tehetetlen dühvel, egymást, magukat heccelve; néha elérzékenyülve, nyáladzó önsajnálattal.

A többiek fel-alá sétáltak, betévedt férfiakkal sustorogtak, vagy csoportba verődve viháncoltak. Egy-kettő a harisnyáját igazgatta, fehér combok, lábszárak villogtak a ritkás fényű estében.

Fiatal rendőr sétált arra minden este, tüntetően lassú léptekkel, nyaka feszült a szűknek érzett gallérban, de nem törődött a „lányokkal”. Nem az ő dolga. Majd jön a razzia, ha jön, és elviszi őket, ha akarja. De tudta jól, hogy nem szívesen razziáznak a prostituáltakra, hiszen mindig kiderül, hogy mindenik nőnek szabályos az igazolványa, állása van, férje. Nem lehetett velük mit csinálni. A vérbajosokat és akinek súlyos priusza volt, ott tartották, a többivel felsúroltatták az órszobát, aztán elengedték őket.

Egy hónapja jártunk ide, hárman, „jogi gyakorlatra” – ahogy a halszemű zsidó fiú szokta mondani, akit röviden Tódornak hívtunk. Tódor sokdioptriás szemüveget viselt, szemgolyója mintha az üvegre lett volna rajzolva, tisztára olyan szeme volt, mint a halnak. A második egy széles vállú dzsúdós volt, a harmadik én. Egy szobában laktunk, pénzünk sohasem volt, már minden kiskocsmából kinéztek bennünket, mikor Tódor felfedezte ezt a helyet. Azóta ide jártunk szórakozni, teljesen ingyen és teljesen „szárazon”, azaz a lányok nem tekintettek vendégnek, sőt férfinak se bennünket, ahogy a dzsúdós keserűen megjegyezte. Eleinte még le-leszólítottak, s mi fontoskodó pofával, a szánkat elhúzva sokalltuk a röpke kék árát. Aztán nem törődtek velünk. A dzsúdós egy ideig még úgy tett bosszúból, mintha nyomozó lenne, összehúzott szemöldökkel figyelte a nőket, de azokban nem volt érzék az ilyen lelki finomságok iránt.

Így vettük észre a féllábút. Találgattuk, hány éves lehet, miből él; az hamar kiderült, hogy vagy nincs pénze, vagy rettenetesen gyáva, mert még eddig egyik nővel se ment el. A rendőrrel mi sem törődtünk, hiszen félig-meddig mi is bennfentesnek számítottuk magunkat a jog és igazságszolgáltatás rendszerében. A dzsúdós szokta mesélni, hogy van egy negyedéves ismerőse, aki a rendőrségen töltötte a gyakorlati évét. S mi is kerülhetünk oda.

A féllábú összehúzott szemmel hallgatta a három nő egyre gyorsuló beszédét. Marit nézte, vagy ahogyan ő hívta magát: Mérit, akinek a férje börtönben ült. Eddig még csak pornográf fényképeken látott meztelen női testet s lassan, módszeresen vetkőztetni kezdte gondolatban. Mikor a csípőjéhez ért, behunyta a szemét, és rekedten felnyögött. Bilent egyet a mankóin, mint egy súlyos harangnyelv.

– Láttál már cicit?

– Láttál már p...?

– Nyaltál már p...?

A villanyfény táncolni látszott a szélben. Az alacsony kőkerítések mögül erjedő dudva nehéz szaga áramlott, édeskés tavaszi levegővel keveredve.

Rózsi, aki színésznőnek készült, a harisnyatartóját igazgatta, csípőből forgatta telt combját. Ilona ellágyultan merengett. Méri, aki ihatott már egypár féldeci kevertet a Rákóczi téri talponállóban, kezdett megvadulni. Idegesen toporgott, csapkodott a karjaival, s odanyomkodott a féllábú tejszöke arcához.

– Az ilyen nyomorékokat én mind becsuknám! Te, te... mit akarsz itt? Az anyáddal szórakozz!

A féllábú mozdulatlanul hallgatta, s megint előlről kezdte a vetkőztetést. „Nagyon kicsi melle van – gondolta –, de a csípője széles, hasa feszesen domború.” Felsőhajtott.

Méri, aki valamiféle válasza várt, hogy dühe ki-robban hasson belőle, megfogódzott ebben a sóhajban.

– Mit sóhajtozol, az anyád kurva istenit!

Ilona lépett közbe.

– Ma este megint nem akad pali.

– Persze, csak ilyen nyomorékok...

És kezdődött előlről: „Láttál már? Nyaltál már?”

Egy kövér, szőke nő gurult elénk.

– Máguk kik? – kérdezte kedveskedve, elnyújtva az a-t.

– Doktorok – röhögte Tódor.

– Fogorvos nincs köztük?

– De, ő az! – mutatott rám, s kacsintott a halszemével.

A nő odaállt elé. Vettem a lapot, hogy megtréfáljuk a barátkozó nőt, de olyan ostobán tátotta a száját, hogy elfanyalodva továbbmentünk.

A razzia olyan hirtelen jött, hogy csak a rabszállító kocsifékcsikorgására ijedtünk fel. Gyorsan szedték össze a nőket.

Ilonáék szétrebbentek, Méri is ugrott, de a féllábú elkapta a csuklóját, az egyik mankóját bedobta a kerítésen, és a nőt hóna alá véve elindultak kifelé a gyűrűből. A fél láb rángatózva harangozott, ahogy mentek.

A rendőr sípolni akart utánuk, de aztán legyintett.

Többet nem láttuk a féllábút, majd mi is elmaradtunk, mert Tódor felfedezett egy kerthelyiséget Budán, ahol ismerős pincérre akadt.

ÓDA BUDÁN

Hallgatom az este nehéz mocorgását.

Súlyos a lomb, egyre tömődik, mázsás árnyékot vet, csillag remeg, mint megfogott bogár, verdes a szárnya, s itt, Budán gyűjti már az este az ellobbanó fényeket.

Itt, Budán ... Egy éve már, hogy e hegyek anyás nyugalma vesz körül: fenyős kertek s vasliliomok a kerítések rácsán; könnyen futtat a lejtő reggelente s délben megállni késztet, hogy tűnődnek tömör, fenséges pompáján.

S ha néha megállok a cserjés, fehérvölgő Gellért kilátóján, körém sereglik a táj, a Duna mellett, mint szalagra fűzött gyöngyszemek: a Város – mintha a vértanú-szent nagy, barna, nehéz olvasóját kanyarintotta volna...

És a hidak! mint izmos lovak feszülő teste, s dobban a kőpart, hol leér ércpatája!

Csodálom e várost most-éledő szerelemmel, kinek az égaljái futó rét volt csak a hazája.

Itt, az ómívű Budán, hol a történelem kő-émlékeit hordta össze az idő más unokáknak: Mátyás fényes udvarát – ó, könnyed röneszánsz! – s fürdőit a virágnyelvű lusta zsarnokoknak, kövér basáknak.

Ó, Idő, ki bölcsődet és koporsódat egyként magadban
hordozod, mint mézszázát a tenger eltűnt csigáknak –
s zúg, forr sodrodiban az emberi elme, mint a zenélő kagyló,
s kilesi titkát, szépségét, borzalmát e pörgő világnak!

Ó, idő, itt a szépmívű Budán ezer év tanulságaként
felemelt, büszke fővel jár a Gondolat!
S roppant szárnyát bontja a zsellérek vállában roppanó
Szabadság, s szűz utakra indul a csillagok alatt!

EMLÉKMŰ A VÁROSMÁJORBAN

Itt a kő, én ültem simára,
amíg vártam a diáklányra;
zúg az idő, bennem zizeg, ó,
a sok lenyelt másodpercmutató,
a diáklánynak vastag lett a combja,
kezem immár más szoknyáját bontja,
mi legyen hát a régi szerelemmel,
melyért e követ csiszoltam fenekemmel?

HIPNOTIZÁLÓ HÓESÉS

Hipnotizáló hóesés vonja a szememet,
november eleji ajándék ez itt Budán,
kering, kavarog, örvénylik lefele,
körültáncolja a komor kéményeket,
a csontos fákat, a pislogó közlekedési
lámpákat, a villanyoszlopok felkiáltó-
jeleit, úgy muzsikál, hogy hozzá képzeljük
a zenét s már pörög, táncol minden
az utcán, a téren, ami egy kicsit is kiáll
a földből, fehér szoknyát terít
a háztetőkre, eltakarja a sebhelyet
a hegyen, amit még a kopasz zsoldos ütött;
már éppen azon tűnődtem, mi tudna
jobb kedvre deríteni, mikor jött ez a
hóesés, s mint a gyerek, orromat
nyomtattam az ablaküveghez, majd
megbűvölten öltöztem s beálltam
a táncba, a soron kívüli s ingyenes
mulatságba, bizsergő örömmel,
végül fölnéztem, mert előbb-utóbb
mindnyájan fölnézünk, s szálltam
felfele, úgy, hogy nem moccanam,
a hatalmas örvény huzatában
repültünk már mind, titkos úrhajósok,

bár el sem mozdultunk a Kolosy
térről, se szárnyunk, se úrhajónk,
csak ez a hipnotizáló hóesés,
csak ez a november eleji ajándék,
csak egy pici változás, csak hogy
valami nem úgy történt, ahogy elnyűtt
s engedelmes idegeinkbe bele lett sulykolva!

ORR-BESZÁMOLÓ

A SZÉPVÖLGYI ÚT 67-TŐL A KOLOSY TÉRIG

Először a hársfák illata, mivel nyár van,
ez a jó kezdet! Hársfák közt lakom s tudom,
hogy égig ér a nyár, képzeleghetnék, hogy földön
bukdácsoló pilóta vagyok, hátamon nyár-ejtőernyővel –
de már annyit képzelegtem s túl könnyen, valódibb
dolgokra vágyom, s megcsap a hársfák illata,
beszívom remegő orrsövénnel, mint a vadászkutya,
s érzem, hogy jó nyomon vagyok, új vadászmezőn,
s kiszökhetek a ragacsos költészetből, mely olyan,
mint a beszáradt lekvár, léptem ruganyos, orrcimpám
kitágult, vígan skálázik: a kerítés mögött rózsza
mély illata, asszonyosan alt, a hársfa szoprán,
s szinte brummog az üres telken a dudva, e hármashangzattal búcsúzom a kanyartól. Szeszélyesebb s
kellemetlenebb
egyveleg következik: olvadó aszfalt, hánytató benzingőz,
keserű kipufogó gáz, a kiszáradt patakmederből macskadög,
rothadó rongy, pálló papírzsák csap ki szinte triolában,
de nem hátrálok, azzal az anyaggal kell dolgoznom,
ami van, s eszembe sincs mást kitalálni! Ha csúnya,
hát csúnya, ha bűdös, hát bűdös, nincs más utam,
és nincs másik életem. Valamikor volt, vagy legalábbis
azt képzeltem! Ó, ifjúság! Ó, álruhás királyfi!

Micsoda röhejes alak voltam, még most is belepirulok,
ha eszembe jut. Lehajtott fejem fölrántja a kihajló
diófa, összemorzsolok egy levelet s szippantgatom, mint a
narkósok, mert azért kell valami kábulat, hogy kibírjuk.
Így érkezem a sarki cukrászdához s átrepülök
azt a pár métert vanília-szárnyon, karamell-léghajón,
málna-citrom-narancs-helikopteren, zötyögve érek
földet, síkosan landolok a kocsmajtóban s férfiasan
beszippantom a sör-bor-pálinka-szagot, mélyén egy kis
ammóniákkal, de most nem csábulok el, közel a cél,
érezem a célt, már csak az étterem sült-hagyma-pörkölt-
tengerén
kell átgázolnom, a templom tömjén-hűsébe épp csak
beszágolok,
és itt a piac, e földi csoda, e tündéri ajándék, mogorva
utcák-évek közé beszorított darabnyi gyerekkor, hová
naponta megérkezem, kopott, fáradt, boldog utazó!

EGYMÁSRA ÚSZÓ KÉPEK A KOLOSY TÉRRŐL

A tér Óbudán van, beszorítva a folyó és a hegyek közé, kétoldalt elzúg mellette a forgalom, elzúg mellette az élet, kopott kövei között vedlett fák állnak, éjszaka kiköhögik a port, a benzinszagot, kínlódva ózont csinálnak belőle. Semmi kis szürke tér, nekem mégis kedvencem, mondhatnám, hogy apró szerelmem, ha ez egy térrel kapcsolatban nem lenne túlságosan furcsa!

De valóban olyan furcsa-e? Miért ne lehetnének az embernek e világban ilyen szerelmei is? Hiszen már az elején úgy kezdődött, mint az igazi szerelem. Mikor Óbudára költöztem, s felfedezőútamon megpillantottam, egy csapásra megszerettem! Dobogó szívvel megálltam a piac sarkán, s gyönyörködve néztem az összetákolts, kátránypapírral fedett bódékat, az asztalon piroslómanósipkát: a cseresznyepaprikát, a felfújts képű almát, a lányos zöldbabot, a bársony csikóorrhoz hasonló gombát, és a többi földi csodát, és nem tudtam betelni velük! Segítségül hívtam az orromat is, és mámorosan beszívtam az illatokat: a füstölt hús, a savanyú káposzta, a kapor illatát, mint egy kábítószeres. A komor falak-évek között feltündöklő darabka gyerekkor volt a piac. Rögtön ott-hon éreztem magam! Kisimultak a ráncok az arcomon s egy kicsit a lelkemen is. Naponta lejártam, télen-nyáron, hőben-hóban, hűséges széptevő, a kofák mosolyogva

fogadták köszöntésemet, elnézően figyelték téblábolásomat. Lassan kóstolói rangra emelkedtem, jutalmul a hűségemért, ami azt jelentette, hogy itt is kaptam egy falat kolbászt, ott is kaptam egy szem szőlőt, csak hogy el ne vigyem az álmukat. Játékos és tiszta szerelem virágozott bennünk e csöppnyi piacon, ahogy kell, s amitől el lehet viselni az életet.

A szerelem nem múlt el, ott van ma is a szívemben, vagyis nem én lettem hűtlen: a piacot bontották le. A bódék eltűntek, néha elképzelem, hogy kátránypapír szárnyukkal felrepültek az égbe, s magukkal vitték ámuló éveimet.

Tudom én, hogy elzúg az idő, s amit épphogy megszerettünk, eltűnik. Eszemmel fel is fogom a változást, józanul s kíváncsian nézem az alakuló újat. Nem vagyok érzéketlen a változó iránt. Jól tudom, hogy nem lehet s nem érdemes megállítani az időt, mert úgy van bölcsen elrendezve, hogy múlik: sebeket gyógyítva, új izgalmakat ígérve. A változó idő az én közegem is, reményem és vigasztalásom. Űszom benne bátran én is, vagy csak evickélek, de mindenképpen előre, ahogy minden normális halandó teszi.

A régi piac helyén modern, takaros, tiszta csarnok áll, a zónapörköltet lehelő kiskocsmák helyett higiénikus büfék; műanyag rekeszekben a gyümölcsök, kifényesítve, megmosdatva, a manósipkák s egyéb bohóságok eltűntek

a Köjál szigorú pillantása elől. Szép az új piac? Szép! Felzárkózott az európai színvonalhoz, büszkék lehetünk rá!

Hogy nem járok le immár az új piacra, az meg az én bajom. Nem is tudom, hogy mi a bajom. Hogy elszállnak az évek? Erről az új piac nem tehet, s magam még erőm teljében vagyok, derűsen nézek az elzúgó időre: volt-nincs! Talán, hogy szívemben lassabb a változás, ott él, virul a régi piac változatlanul s amíg élek: örökké!

De hát ez sem olyan nagy baj! Ennyit igazán elcsenhetünk az örökkévalóságból! Mert az is a miénk, ami holtágként visszakanyarodik, ellentétesen az elmúlással, ellenkezve minden józan ésszel, kiteljesítve rövidke életünket: az emlékezés, a halhatatlan vigaszág!

A PIACON AZ ELSŐ UTAM

A piacon az első utam a gombaárusokhoz vezetett, csak futólag vetettem egy-egy pillantást az almára, a körtére, a paprikára, a hagymára, a céklára, a krumplira, a padlizsánra, a petrezselyemre, a dióra, a süttőkre, csak épphogy köszöntöttem őket, fölizgult orrcimpával és túlcorduló szívvel, ahogy a nagy és szent dolgokat illik, az ősz ajándékát, a derűs és illatos koszorút sápadt és keserű homlokunkon; és remegve néztem, fogtam, szagoltam a gyűrűs tölcsért! Még Berda is megnyalhatná a száját, ha volna neki...

JÁROM A PIACOT

Járom a piacot gyerekes áhítattal,
kóválygok föl-alá, kinyitva minden
érezkszervemet, ízlelek, látok, szagolok
és tapogatok és fülelek is kofa-szót,
háziasszony-zsörtölődést, elharsogott titkos
ételreceptet: csak magának, aranyoskám,
és tegyen bele bazsalikomot is! Látom
az ízes szavakat, sőt szagolom: csombor,
ánizs, csiperke! Megsimogatom a lánymellű
almákat, csipegetem a töppedt mazsolát,
nyelvem hegyét megégetem a macskapöcse
paprikával, majd borogatom savanyú, hús
káposztalével, diót csörgetek, arcomon
mókus-mosoly, ám gyomromban vadászizgalom,
nézem a véres húsokat, a félmosolyú
disznófejet, az aranyló kacsákat, a kéklő
gyöngytyúkot, micsoda leves lesz belőle,
össze is állítom az ebédet, kényesen válogatva,
nagyokat nyelve elképzelem, húzom az időt,
s nem főzöm meg. Valahogy úgy vagyok, mint
a szerelemmel.

KILENCVEN ÉS SZÁZ KILÓ KÖZÖTT

Súlyosodván, ha lélekben nem is, legalább testben,
kilencven és száz kiló között már évek óta,
döng a föld, ha lép a lábam, persze hogy nem lebben,
liszteszsák vagyok, ki voltam (belül) karcsú pilóta.

De haj, az ifjút, kit a gyöngécske szél is majd elfúj,
s ki sápadtabb volt a holdnál s kissé vérszegény is,
elnehezítette a kor, s e vidéken nem találni oly tájfun,
mely megmoccantaná; csendes hely ez, nem olyan regényes.

S az egyéb bolondos dolgok is szépen kiszorultak,
nem férnek el, bár látszatra több a hely az irhásban,
valahogy elmaradtak, ahogy kigyúltak, majd tanultak
s okultak,
s úgy vagyok velük, nem is tudom: sajnáljam, ne sajnáljam?

Mert azért maradt még egy-két öröm, leginkább a testé,
s a világ szemébe is nyugodtan nézek: ezek vagyunk mi,
ne szégyelljük egymást; s ó, lázas olvasó, ki mást kerestél,
persze hogy igazad van, itt a könyvet be lehet csukni.

Én még kiballagok a piacra, ez is újabb szokásom,
felvidít a bohóc-sityak paprika, morc dió, lányos zöldbab,
a kofák csábosan mosolyognak, pénzért kotorászom,
majd mélán beszagolok a füstölthús-illatú hentesboltba.

SZÉP FEJÉT AZ ORGONA

Szép fejét az orgona bedugja az ablakomon, s így biztat: tavasz van, ocsúdj téli gondjaidból, bújj ki barlangodból a fényre! Boldogan nézem, s válaszolok is neki, szoktam így beszélgetni fűvel, fával, virággal, bennük még sose csalódtam. Ezt az orgonát meg különösen szeretem, én ültettem az ablakom elé, mikor befejeztük a házépítést. Apám kertjéből hoztam a töveket, s gyönyörűen megeredtek, otthon érezték magukat itt is, Óbuda szélén, s benéznek az ablakomon minden tavasszal. Azért ültettem, hogy otthon érezzem magamat én is, meg azért ültettem, hogy legyen valami emlék a szülői házból, meg azért ültettem, mert szeretem az orgonát. A csuda tudja, miért ültettem, nem biztos, hogy minden tettünket meg kell indokolni. De jó is néha csak úgy belebámulni a világba, csak egyszerűen létezni, belélegezni a jó levegőt, szagolni a mézes virágillatot! Eltespedni a karosszékben, átvenni a növények lassú ritmusát. Körülbelül öt percig bírom a tespedést, először a kezem mozdul, rágyújtok, azután az agyam lódul, szinte kattog, előre-hátra száguld az időben. Nem nekem találták ki a keleti kényelmet, őszintén irigylem azokat, akik hónapokig rágódnak egy gondolaton, egy versoron. Sose fogom megtalálni a hosszú élet titkát, a rövid élet titka meg nem túl érdekes. Pedig rengeteg fogást, trükköt, csejt ismerek, hogy

rövid életemet megtoldjam hosszú nyári délutánnal. Lelassítani az eliramló időt, vagy legalább emberi módon tagolni, hogy megfogható, felfogható legyen. Ezekből szívesen közreadok egy párat, rajtam segítettek, hátha másan is segítenek. Például az orgonaültetés. Azzal is lehet mérni az időt, ahogy figyelem a növekedésüket; mára már hatalmas bokrok lettek. De előbb fel kellett építeni a házunkat. Hordtuk a téglát, kevertük a maltert, izzadtunk rendesen, s voltak olyan napok, amelyek soha se akartak véget érni. Sajgó izmokkal vártam az estét, az ágyat, s boldogan zuhantam az álomtalan, mély alvásba. Ma mégis örömmel emlékszem vissza, sok tapasztalatot szereztem. Itt van mindjárt az, hogy az önemésztő gondolatokat, látomásokat mintha kifűjták volna a fejemből. Mindennek értéke, sőt súlya lett, nemcsak a téglának, malterosvödörnek, hanem az ábrándoknak is, a vágynak is. A célok kisebbek lettek, de elérhetőek, nem az eget ostromoltam, hanem az épülő fal tetejét. Az idő is szépen tagolódott percekre, órákra, napokra. Nemcsak az izmaim erősödtek, hanem az önérzetem is. Mielőtt bárki értelmiségi lihegésnek vagy éppen értelmiségiellenes kiáltványnak hinné, amit mondok, gyorsan leszögezem, hogy az értelmem is gyarapodott. De legalábbis nem ártott neki. Ki lehet próbálni, még orvosilag, idegorvosilag is javallható módszer az egészséges egyensúly elérésére. Azt is tudom, hogy nem találtam fel

a spanyolviaszt, mások is egyensúlyoznak tenisszel, focival, egyéb sporttal. De azért állítom, hogy a házépítés az igazi. Nemcsak azért, mert a házba be lehet költözni, hanem mert a ház megmarad, emlékművé válik, erős korom, ifjúkorom emlékműve lesz. Büszke vagyok, netán hencegek? Vállalom mind a kettőt, igazolhatnak azok az író barátaim, akik eljöttek segíteni. Tudom, hogy ez most úgy hangzik, mint a munka himnusza, amit eléggé lejáratnak, de erről nem a munka tehet. Inkább zengek himnuszt a munkáról, mint a balsorsról, derűsen lenézve a nyavalygásokat. Nemcsak szép otthonom lett, hanem én is otthon lettem a világban, fejem felett tető, ablakom előtt virág. Nincs szebb dolog, mint házat építeni. Ennél csak egy szebb van: hazát építeni!

A SZÉPVÖLGYI ÚTI HÁRSFÁK

A Szépvölgyi úti hársfák
illata mínusz hús fokra
lehűtve csak képzelhető
mézarany illat-glória,

hát képzem és képzem
(nincs ebben semmi lírai,
korty szabadság, nem kell kérni,
és nem lehet megtiltani),

s ha már képzelek, vakmerőn
hozzáképzem magamat:
ha majd nem leszek, a hársfák
mézillatából mi marad?

És mi marad meg belőlem
– sál és sapka közt piros orr –,
amint fázósan baktatok,
s bennem baktat a hársfator;

így bújkálunk, mi elől is,
halandóban a halandó,
ravaszkodásunk s nem hitünk,
együgyűnek is mondható.

Erős fény és még erősebb
sötétség közt a félhomály –
arcul csap medve-lehellet,
szíven lő megfagyott sirály,

égnek álló drótlábakkal
véréb- s rigóhad menetel
a közönyös isten-arcon,
lesz rajta apró himlőhely –

elsiratjuk őket halkan;
itt lent cipőt talpal a hó,
siratásom, ballagásom
érzelmesnek is mondható,

pedig voltam... nos, megenyhül
s emberibb lesz majd a meleg,
a hársfák sejt-üzemében
készülnek már a levelek,

takarékoskodni kell az
erővel, nincs több kívánság,
találkozzunk tavasszal, én
s a Szépvölgyi úti hársfák!

A CSATÁRKA UTCÁN HAZAFELÉ

Most nem érdekel, hogy az idő elperreg,
csak nézem boldogan a nyári kerteket,
s fülelem ámulva: kakukk szól kifordult
torokkal, pedig csak a hinta nyikordult
itt, a város végén, az új lakótelep
fűre könyöklő betonerkélyei felett,
föl-le s madárként száll a szemem,
kuncogva tűröm, hogy túljár az eszemen,
e makacs kis villanykörtén a hang és a fény
és a nyár, a handabandázó tünemény,
hogy összekever autódudát s kutyaugatást,
füvön alvó nőt és vad szívdobogást,
olvadozó kátránnyal jázminillatot:
szimatolja élő és lehel halott;
már nem rakom sorba, ahogy illenék,
becses lett, mit kapott lelkem, a lék,
melyen nem én vérzek el: mi kívülrekedt,
özönlik-zúdul be, mielőtt elperreg.

ALBATROSZ BEVÁSÁRLÓSZATYORRAL

Totyogok, mint albatrosz a fedélzeten,
fölfelé a Csatárka utcán,
téli-nyáron, kezemben egy bevásárló-
szatyor, most tél van, kétoldalt
a kerítés hajókorlát,
túlhan zúg a tenger,
fenn végtelen az ég,
de nem nézek se oldalt, se föl,
csak előre, mindig előre,
orrom piros iránytű,
elszántan követem, mint egy felfedező!
Bizony ám, mert belül mindenki
tud repülni s mindenki egy nagy utazó!
Én meg pláne, délelőtt így tizenegy
és féltizenkettő között, ahogy caplatok
a boltba, mert nem az idő számít
és nem a hely, mindenütt ott zúg
a tenger, fölötté a halhatatlan kalap:
az ég, azzal köszönünk Istennek
jó reggelt és jó estét, s ami közte van,
az a miénk, s elvisszük magunkkal.
Szárnyam begyűrve a matróztrikó alá,
hű iránytűm az orrom, azon lélegzek,
kicsit szörcsögve, kicsit taknyosan,

de már nem kell más iránytű,
mivel már nincs is más irány,
mint ami felé totyogok, itt lent
a földön, hol máshol? És köztetek,
albatrosz bevásárlószatyorral,
s mint egy verssort mormolom: „Tej,
kenyér, felvágott, disznósajt és élesztő...”
Csupa fontos dolog, mind kell
a nagy útra, az utolsó nagy utazásra,
mikor majd fölfedezem a Semmit,
mint előttem már annyi nagy utazó,
s ahonnan még nem jött vissza senki!
De most még csak gyakorolok,
izmot edzek, lelket edzek,
szoktatom szívemet, mint az a drága,
s tényleg nem oly nehéz,
s szoktatom a világot is, hogy ne sírjon
nagyon, ne hullasson hamis könnyeket,
mert mi van, ha esetleg visszajövök?
Három nap múlva? Bizony ám, akkor mi van?
Óvatosan kipróbálom a repülést is,
hogy ne érjen készületlenül a mennybemenetel,
lábujjhegyre állok és elrugaszodom
a járdáról. Még nem tökéletes.

Körülnézek, látta-e valaki?
Nem akarom, hogy idő előtt
kitudódjon, s hogy kiröhögjenek!
Ne vessenek csak a totyogásomon,
a bevásárlószatyromon, piros
orromon, majd meglátjuk, ki
nevet a végén. Addig vidáman
köszöngetek a halhatatlan kalappal:
jó reggelt, jó estét mindenkinek!
Én már itt is vagyok a boltban
s elrejtőzök boldogan a teli
polcok között, szimatolok, szaglászok,
megsimogatom a konzervdobozra
festett nyári almát, csipegetek
a sajtból, most nem érek rá meghalni,
majd holnap talán! Ha lesz holnap.

NAPFÉNYBEN TÜNDÖKLŐ

Napfényben tündöklő városrész,
ha én eltűnök, te hová mész?
Összefogózva állunk, áll a pillanat,
itt, Óbudán ragyognak a falak,
mint óriási mosoly óriási arcon,
önfeledten kóválygok a régi *piarcon*,
nem tűnődöm, miért e mosoly, honnan e derű,
mint a lélegzés, minden olyan egyszerű,
az út ide torkollik s majd továbbvisz,
előnti e tavaszi fény-derű-árvíz,
lepke-levelek a kopott aszfalt felett,
avas télikabáton kokárda-üzenet,
nyújtózik az égig a karcsú lobbanás,
szívemből a vacogás, a ragyogás,
startpisztolyként dördül majd a pillanat:
melyikőnk fut el, s melyikőnk marad?

ÁTSAKKOZNI EGY NYÁRI DÉLUTÁNT

Átsakkozni egy nyári délutánt,
a teraszon, háttal a napnak,
harsányan örülni a mattnak,
félszemmel bámulni a szél után,

biztatni, ugasson, szomszéd kutyát,
s hall'ni, hogy cérnahangon vakkant,
ápolni hőségben megrokkant
rózsát s tenni rá zacskó-fityulát,

rosszkedvet, epét visszanyelni,
királynőt, bástyát visszanyerni,
s revansot adni, ahogy az szokás,

s fázósan, pulóvert keresve
lassan szólni: itt van az este,
itt van a mindennapi elmúlás.

KÖRTÁNC

Nem látszik szemben már a hegy,
a csontos fák, a túl sovány
ceruza-vékony ágacskák
az éjjel finom, halovány,
hol szűk, hol meg lötyögős, tág
bundát növesztettek, a meggy,
a hárs, akác és mandula
sorra zöldell és kivirít,
de szép e tarka új ruha,
ahogy váltogatják a színt,
mert egyáltalán nem mindegy,
hogy melyik milyen, csöppnyi tán,
de szívós ez a szabadság,
az óriás szorzótáblán
bizony hogy fontos minden ág,
hogy kijöjjön az egyszeregy,
alt hangon méhek donganak,
lágymollban tercel a rigó,
bolgár ritmusban fára csap
a harkály, kész is a trió,
és most mindenki bálba megy,
és kezdődhet is már a tánc,

könnyű szélben hajlonganak
a mandula és az akác,
amíg csak le nem száll a nap,
s nem látszik szemben már a hegy.

TÜCSÖK CITERÁZIK

Tücsök citerázik az ablakom alatt,
hangversenyerem a nyári éjszaka,
hunyorognak a villanykörte-csillagok,
hibátlan a hangulat, amit ez az egyszál
tücsök-nóta teremtett a zűrzavarból,
hibátlan a világ; jó lenne sokáig élni,
sok ilyen évig érő nyári estét elrakni
a szívbe, csillagfényt lesni vakulásig,
hegyről lezúduló hársfaillatot tüdőbe
szívni fulladásig, elmém ketrecajtóját
kinyitni: hadd suhanjon be egy kis végtelenség,
amelyre, hálistennek, nincs magyarázat,
csak sejthető vagy inkább élhető,
mint most a tücsökcitera bűvöletében;
jó lenne, ha nem lehet sokáig, de
legalább mindig így élni, bőrrel
érintni a nyári éjszakát s nem a súlyát,
szárnyát érezni hátamon a felfoghatatlan
űrnek, csillagok hánytató magányát
szelíden összegyűjteni egy tücsök fölé
fénynek, s minden szív egy-egy otthonos
bolygó lenne saját csillagrendszerrel,
hiszen van elég hely, csak nem tudunk róla;
jó lenne élni, ha kurtán is és akárhogy –

tudják ezt a halottak, akik kimaradtak
minden nyári estéből, fülük süket a
zenére, szemük vak a csillagokra,
fülük sincs, szemük sincs, tüdejük sincs,
csak én látom őket szorongva, míg minden
porcikámmal kapaszkodok e világba, s már
bennem zeng a tücsök, árnyakat űzve!

MINTHA ÁTVÁGNÁNK TAHITIN

Hegy szelíd ölében lakom,
s ahogy kikönyöklök az ablakon
vagy munka közben kinézek,
bár józanságra int az ablak-négyzet,
ringok, mintha nagy hajó
fedélzetén utaznék, és hull a déli-sarki hó,
vagy éppen zöld nyár tombol odakinn,
mintha átvágnánk Tahitin,
s szemben a drótkerítés hajókortát,
s a tetőantenna büszkén tartja a vitorlát;
lustán engedem magam s élvezem, miként
játszik velem a régi kamaszkori kép,
hogyan néz s könyököl ki belőlem az a régi fiú,
a rövidnadrágos Cook kapitány, a kacsatollas Winnetou,
ő látja, persze, nem én, Tahitit s a Déli-sarkot,
az ő hajója mindig csodás kalandok felé tartott.

Nem is tudom, miért mondom el,
nem tartozunk egymásnak semmivel,
ő sosem gondolt rám, én pedig
nem törődtem vele évekig,
felnőni igyekeztem, dühödten nyújtózkodva, holott,
most már tudom, magától is nő a csont,
de azért csak tornáztam, lelkem csiholtam,

nagyon-nagyon elszánt voltam,
tömtem a fejemet, mint más a zsebét,
nem is jutott mindennap ebéd,
kerestem életem égi mását,
és még sok hasonló szamárság
volt, ami most a fülemben iázik,
s lám csak annyi idő telt, míg ipiapacsban elszámolunk százig.

Előjövök hát, az a régi bokor még reszket,
mint akit a bújócskában felfedeztek,
fölkényes képet vágok, bár szorongva érzem,
hogy onnan talán figyelnek, egy levélre
követ a megtéveszthetetlen tekintet,
s lehámoz rólam felöltöt, öltönyt, inget,
forrón étet-itat vélem mindent, kávémat se hagyja kihűlni,
megégeti számat, miatta kezdem kerülni
a könnyed társaságot, mozdulataim, szavaim már
akadoznak,
pedig hogy tudnék örülni minden heccnek, rossznak,
csatáros irhával minden pocsolóban meghemperedni,
minden disznóólban zsírosan rőfögni, nevetni,
összekacsintani, összehunyorítani a többi görbe
pillantással, hiszen nem végezzük máshol, csakis egy
gödörben.

Elhessenthetném, hiszen végül mindent nevetségessé tenné,
senki se kérné számon, ha elpusztítanám, nem lenne

se tárgyalás, se ítélet, nincs arra se kódex, se kőtábla,
hogy ki milyen rombolást csinál magába,
sőt inkább zavaró, sőt inkább gyanús ez a megkettőzött
távlat, élet, hogy amit a felnőtt főzött,
kiönti egy kölyök, nem örül az összekutyult ízeknek,
pedig azért most már egész jól fizetnek,
lehetetlenné tesz minden alkut, kudarcra a pályát,
ahogy makacsul összeszorítja a száját,
ez a taknyos, aki azt hiszi, hogy már mindenbe beleszólhat,
s szemtelenül kiüti a kezemből a tollat,
és ha baj van, nem segít és nem féli az istent –
Ó, maradj velem s kövess, becsaphatatlan tekintet!

HAGYMAILLAT, POR, BEETHOVEN-SZIMFÓNIA

Hagymaillat, por, Beethoven-szimfónia
dől be az ablakon, az ajtóba vágott levélre
festményeket dobál be a postás, a bélyegen
nagy költők lepecsételt arca, a cigaretta
dobozán Kossuth Lajos, a pénzen Petőfi,
kiretusálták szépen József Attila keserű
fintorát, Ady Endre is a Nemzeti Banké,
Csontváry a mozikban kétóránként megőrül,
Berda neve kocsmacégér, Vörösmarty
haboskávében fuldoklik, Erkel vezényli
az ötórás táncot, Rákóczi túrót reklámoz,
Dózsa focicsapatot edz, Hunyadi hashajtót
árul, fia, Mátyás ugyanolyan ízű sört,
Kosztolányit épp most preparálják,
talán tökmagot lehetne elnevezni róla,
s hogy ne duzzogjanak a többiek sem,
lehetne még Bartók-ropi, Kodály-keksz,
Árpád-csülök, Arany János-hurka, Krúdy-szörp,
Jedlik Ányos-kása, Kőrösi Csoma-fédervájsz,
Babits-lepény, Kassák-kolbász, Rippl-Rónai-
cipőhúzó, Bem-fagyis és Szent István-mézesmadzag.

A DUNA FÖLÖTT A SIRÁLYOK

A csípősre vált áprilisi időben, mikor megfagytak a cseresznyevirágok, a Duna fölött a ködben bukdácsolnak a sirályok. Se telefon, se rádió, se újság, se tévé, csak a sirályok a szódavizes ködben, idáig hallatszott a rikoltozásuk; csak a baljós fagy a hegyen, a zsilettpenge-zizegésű, cseresznyevirág-habot borotváló; csak a köd a Duna fölött, s a ködben a sirályok. Szeretném hinni, jó lenne hinni, hogy ők tudták meg először a hírt és sírtak és fuldokoltak a ködben, s lent sírt, fuldokolt a tükörcépük a vízben. Hiszen legjobban a sirályokat szerette, önmagát merészen sirálynak álmodta, kórházból, betegágyból, börtönből; szabadnak és büszkén lebegőnek a nyomorból, a munkatáborból; inge alatt a karcsú szárnyak, bőre alatt a madárszív, szemében a repülés révülete. Így bukdácsol, fuldokolt kemény tűzfalak közt, ócska, szomorú utcákon, dohos tereken, odvas lépcsőházakban, a városban, amelyet szeretett, amelynek ismerte minden tégláját, kiszögellését, kanyarját, menhelyét, csapdáját és ligetét; gyalogló sirály, vagyis költő, félszemmel mindig az eget lesve, a víz alól – a tükörcép az igazit!

Se telefon, se rádió, se újság, se tévé, ők majd csak másnap közlik a hírt, csak a Duna fölött a sirályok, évek óta készenlétben, baljós és szinte már közönyös türelemmel, évszakot váltva egy szárnybillentéssel,

tavaszi-nyár-ősz-tél, kórház-otthoni betegség-kórház, fáradhatatlanul köröznek, emberi szív számára elképesztő türelemmel, öt év óta, tíz év óta, köröznek a Duna fölött, köröznek a fehér mennyezeten, a meszelt égbolton, a villanykörte-csillagok között, tolluk hull, mész pereg, hangjuk telefonbúgás, rádió-zöreje, csőrük injekcióstű, repülésük imbolygó lázhullám, szédülő félálom, megcsavart önkívületbe zuhanás; repülésük homályos ébredés, elmozduló ablak, kontúrtales bútorok, diadalmas fényözön, hajnal az Őrmezőn, vakító narancsfényű rakéta-indítás, magányos látomások magányos szomorúsága.

Évek óta fekszik betegen, köhög, cigarettázik, verset ír valahol hátul a tudatunkban, ezernyi fontosnál fontosabb semmiségek közt futólag gondolunk rá, kicsit meg is nyugszunk, hiszen jó helyen volt, önként engedünk át neki egy kis zugot zsúfolt agyunkban; híreket cserélünk róla, hogy a másíknál éppen mit csinál; panaszkodunk rá, de persze szeretettel, visszahárítván reá lelkiismeret-furdalásunkat, lustaságunkat, fáradékonyságunkat, időhiányunkat, közönyünket, azt, hogy egészségesek vagyunk; aztán újra s újra elhatározzuk, megígérjük, hogy meglátogatjuk, de aztán marad minden a régiben, mi futunk millió dolgunk után, ő fekszik betegen, köhög, cigarettázik, verset ír valahol hátul a tudatunkban. Az elhatározás, az ígéret, mint régen, a levegőben lóg, persze, majd elmegyünk, majd meglátogatjuk, nincs ebben

semmi szégyellnivaló, felületességünk az életünk, a véglegességet nem érzékeljük, elsiratjuk, de gyanakodva, hogy hátha mégis él, nem volt idegen tőle semmiféle tréfa, hősiesen, fölényesen viccelt, fáradhatatlanul sugározta önmagát, mint egy panaszkodó nyögdecselő, pizsa más rádium, át a falakon, közönyös fásultságon, egész biztos, hogy az a másfél méter föld sem lesz akadály, mi nek is siratnánk, hiszen nem tudunk semmi bizonyosat!

Csak a sirályok a Duna fölött...

EGY FÉNYKÉP HÁTOLDALÁRA

Rendet raktam az íróasztalom fiókjában, a szokásos őszi, munka előtti, munkát halogató nagytakarítás szertartása ez, így csalogatom-szoktatom magamat vissza a gályapadhoz, mikor a kezembe akadt egy fénykép. Nézegettem, forgatgattam, a fiókok kihúzva maradtak, mint megannyi tártva felejtett száj, velem együtt ámuldoztak az elsuhant időn. Mert határozottan éreztem az elsuhanó időt, áthúzott kis szobámon, tompán dobolt a fülem, mint légnyomás után. Nem kell ezen csodálkozni, szoktam ilyeneket érezni, az ilyesfajta hallucinációk, érzékcsalódások mindennaposak nálam, ha belelendülök a munkába.

De azt is éreztem, hogy ez most valami más! Nagyobb szabású, sorsdöntőbb; valami fontosabbat sugall a megtalált fénykép. Kornis Péter készítette, több tekerces filmet ellőtt, kaján, szinte ördögi mosollyal fekete képén, ide-oda helyezkedve a szűk kis különteremben, apró terpeszben egyensúlyozva-guggolva, mint egy süllyedő hajó fedélzetén. Azután előhívta, azután szétosztotta, illetve vigyorogva letette egyszer az asztalra, hogy mindeki válasszon magának egyet emlékebe.

Most itt van a kezemben, s elmélázok, hogy mitől olyan fontos, miért sugall többet, mint egy közönséges fénykép? Talán azért, mert én is rajta vagyok? Ez rendben is lenne, ezen elédelegtem egy kis ideig, jó az ilyen gondolat,

izmosodik tőle az ember önérzete. Mikor már úgy éreztem, hogy elég ebből az izomépítésből, önérzetdúsításból, tovább vizsgálgattam a képet, most már tárgyilagosabban, mondhatnám: vizsla szemmel. Kinézve azon a keskeny résen, amely barátainak oly sok kedves alkalmat adott a lüke viccelődésre: „Hogy látsz ki rajta?” Valahogy kilátok.

Na nézzük csak: először a helyszínt. A helyszín a régi Sípos különterme, ahová már évek óta jártunk, he-tente, rendszeresen, többnyire írók, de odakapott egy-két színész, sakkozó, gyógyszerész, grafikus, fotós is. Igazán a zsebünkhöz és a szívünkhöz mért hely volt, az olcsó, de finom ételeket szeretettel fűszerezték. Nyugodtan dicsérhetem, ez nem a reklám helye, mivel a régi Sípost lebontották, s egy nagy gödör van a helyén.

Az idő? Úgy gondolom, hogy nyolc éve, kilenc éve lehetett. A fénykép hátára nincs ráírva, csak úgy saccolgatom, nincs más támpontom, mint az, hogy soványabb vagyok, más a frizurám, és láthatóan más a hangulatom is. Vidámabb, harsányabb, ugyanis éppen dalolunk Galsival, egymás vállát átölelve, mint két atyafi a vásárban; legyőzhetetlen, elnyomhatatlan kivagyí duett. És persze: Galsai még élt, nagyon is élt, látványosan felfüggesztve öröklött hipochondriáját. Én a kunsági mezők üde lelkét kurjantottam bele a dalba, ő évszázados papi borospincék liturgikus mélyéről echózott. Nemes versengés volt, hullott a vakolat a mennyezetről. Istenem, nyolc év, kilenc év! Egy vidám

metszet az időből. Talán ez a titok nyitja? Elmerengek ezen is, elképzelem, hogy egy füstös kiskocsmá kóvályog velünk megtöltve az öröklétben, az úrben, kihallatszik belőle a víg muzsikaszó, s az angyalok vidoran lesik, hallgatják, a felhő szélén kalimpálva a lábukkal.

De mégis úgy érzem, hogy nem emiatt ilyen szívenütően fontos ez a fénykép! Nem, nem, hiszen nincs abban semmi különleges, hogy egy kocsmában víg a hangulat.

Talán a szereplők? Csupa híres író! Már akkor is híresek voltak, amikor megörökítette őket a fényképezőgép, s ez a hírnév mára csak kilombosodott. És csupa barát! Látható, szinte hallható és tapintható a barátság. Mert ez hozott össze bennünket hetente, egész héten át sóvárogva vártuk a keddet, amikor találkozhatunk. Hét közben izgatott telefonok zümmögtek a városban, számonkérő, kamaszos hevű kérdések hangzottak el, hogy ugye, jössz kedden, s lelkes fogadkozások válaszoltak, hogy mindenképpen, négykézláb is. Pedig hát nem voltunk kamaszok, mindenki túlesett már egy-két randevún, tűzkeresztségen. Mi csiholt fel, mi taszított-préselt egymáshoz, hogy sóvárogva vártuk a keddet, amikor találkozhatunk, itt, Óbudán, a város félreeső helyén? Komor gondok, unalmas munkahelyek, savanyú kompromisszumok-alkuk elől menekült ide mindenki, ha csak egy estére is, egy pompás halászlére, egy korty italra, egy korty barátságra. Ettől volt a fényképen is jól látható nyírító jókedv, a késleltetett kamaszkor duhajkodása, a

nótázás, a féktelen, túlcorduló öröm. Mert úgy viselkedtünk, minden nyűgöt ledobva, mint a gyerekek, vagy a kimenős bakák, vagy mint a börtönből szabadult rabok.

Nos, a szereplők! Képzeljük el a hosszú asztalt, végignyúlik a helyiségen, s a fényképen, az asztal egyik végén fehéren világító szakállal, mintha szalvéta lenne a nyakában, Gyurkovics ül. Háttal, az asztal sarkán Csurka, féloldalt könyökölve Kardos Gé; egy bokorban, nyilván az érkezés szeszélyes sorrendje szerint. A premier plánban még Gazsi úr, a prímás magasodik fölénk a nyírettyűjével, áll persze, húzza a vonót, arcáról a mosoly rácsorog a húrokra. Gyurkovics arcán fitymáló félmosoly, mivel most kivételesen nem ő a főszereplő, s ezt nehezen tűri. Csurkából csak a háta látszik, széles nyugalmat áraszt. Kardos Gé egy elmegyógyász udvarias érdeklődésével figyel, féloldalasan könyökölve az asztalon és a szék karfáján.

Minket figyel: Galsait és engem. Van is mit figyelni! Galsai, főművévcl szöges ellentétben, maga volt a megtestesült, százhusz kilónyi életöröm. Legendák terjengtek éjféli töltöttkáposzta-főzéseiről, ivásairól, szerelmeiről, e legendákat ő is buzgón terjesztette, színesítette, csiszolta, mint egy népmesét. Ő volt a társaság lelke, ahogy mondani szokták, ami abból is világosan kiderül, hogy halála után szétesett a társaság, lélek nélkül maradt.

De most még él itt, e fényképen, de mennyire hogy él, versenyt énekelünk a felágaskodó vonónak, ahogy ezer éve

szokás: szem a szembe, egymás vállát átölelve, a másik kéz az égnek feszítve! Mitől van ilyen jó kedvünk? Irigykedve nézem magunkat, ami ugyebár egy jó nagy tudathasadás; de most meg se kottyán, különben is óriási gyakorlatom van, ezen a pályán ezt nem olyan nehéz beszerezni, hajaj, az álmaink és a valóság például, és hogy melyikben is élünk.

Most, amíg ezt írom, biztos, hogy a régi Síposban. Le se kell hunyni a szemem, úgy álmodozom, illetve jól látom, hogy nyár van, s kihúzódtunk a különteremből. Ez egy másik fénykép, ugyanarról, a szemembe égetve. Sorra hívom elő a pillanatfelvételeket. Macskák mászkálnak a tetőn, galambokra vadászva. A nagy, bugyborékoló akváriumból kiugrik egy hal, végigvergődik, csapkodva az asztalok között. Volt úgy, hogy tele volt velünk a kert, volt, hogy csak ketten ültünk Hernádival. Csípős nyelvvel szapultuk a hűtleneket, akik holmi nyaralásért, ezért-azért elcsereélik a barátokat! Ekkor imbolygott be Bódy Gábor szegény, a szerelmeivel. Mintha a csapkodásra jött volna vissza. Egyből valószerűtlenné vált a nyári éjszaka, hogy is mondjam, mintha könnyedén kinyílt volna még egy dimenzió, ebből is látszik, mekkora sugárzó tehetség volt! A lányokat leültette hozzánk, ő fel-alá lebegett az asztalok között, mintha már túljutott volna a gravitáción. Nem, nem volt részeg, józanul volt ilyen. Tűnődve magyarázta, hogy befesti az arcunkat aranyfestékekkel, s úgy filmez le, hogy halhatatlanok legyünk a celluloidon. Komolyan bólogattunk mi is, ízlelgettük a halhatatlanságot, azután

elmentünk még mind az éjszakába, táncoltunk, azután pén-tek reggel Bódy felvágta az ereit. Mi volt ez, búcsú? Nem tudom, s nem akarom elemezni se; egyben, feltöretlenül őrzöm a szívemben. Mint egy titkot? De hát minden titok kiderült az asztal mellett! Például az is, hogy ugyan Dékány fél halászleveket rendelt, de számolatlanul adta a baráti kölcsönöket. Galsai például súlyos pénzekkel tartozott neki. Vagy hogy Adorján sakkmester verseket ír. Hogy Kaján egy zseni, de ez senkinek nem tűnt fel, itt mindenki zseni volt, vagy zsenijelölt. Hogy Koppányi mennyit fizetett Mándynak egy hangjátékért. Minden titok kiderült? Ami akkor nem derült ki: árulás, jellemhiba, besúgóbárca aláírása, nem számított és nem fájt. Boldog gyanútlanágban éltünk, ahogy kell.

Azután jött az ősz, a tél, a Végh Antal-féle disznótorokra is innen indultunk, Galsai előtte még bevágott egy nagy adag töltött káposztát, biztos, ami biztos. Szakonyi szelíden ingatta a fejét, ingerelte minden túlzás, de mivel ő volt az Emberfi az Adáshibából, nem korholt, nem szólt. Megint bevonultunk a különterembe. Lengyel Jóska, a gyógyszerész alezredes egy kosár diót tett az asztalra, volt ebben valami szép családias-házias, kínálta a pincéreket is, ropogtattuk a diót. Egyedül Bertha tett megjegyzést: ugye, nem loptad? Mivel ő egyáltalán nem Emberfi-típus.

Voltak futóvendégek is, akiket megfogott a hely szelleme. Karinthy Cinit is megfogta, degeszre zabálta magát halászlével, a pincérek az ajtóban állva gyönyörködtek, Marika,

a vezető még a szakácsot is kihívta. De Cini másnap lerázta a hely szellemét, mint kutya a vizet, s az Új Tükörben megírta, hogy ehetetlen a halászlé. A pincérek még sokáig les-ték, feneketlen keserűséggel a szívükben, aztán elfelejtették az orvttamadást. Továbbra is hozták a potya halnyesedéket, uszonyt, fejet, farkat rántva, nagy tálakban: a cég ajándéka! Kezdték büszkékké lenni ránk, és szolidárisak is. Pisszegve-vigyorgva mutatták a kint ülő nyomozókat, akiket arról lehetett felismerni, hogy egész este egy fröccs mellett üldögéltek. De ez se zavart bennünket igazán, sérthetetlennek éreztük magunkat, mintha egy burok lenne a különterem, amelybe nem tör be a külvilág. A kedd esték boldogan ismétlődtek, mint egy derűs vallás derűs szertartása, ittunk, fecsegtünk, daloltunk, a cigányok be-bekukkantottak, hogy lehet-e már, majd betódultak s húzták lelkesen.

Mint ezen a fényképen is látható, a társaság is nagyjából mindig ugyanaz, akik gyönyörködve hallgatják, mi meg fújjuk Galsaival rendületlenül, mintha sose akarnánk abbahagyni. Mellettünk Farkas Laci dudorászik visszafo-gottan. Mellette Mile révedezik, a szerb költő, aki ugyan nem ért egy szót se, de a többit nagyon jól érti, ahhoz nem kell nyelvtudás. Egy-két órával előbb még Módos is itt ült, de Milc leöntötte a nadrágját vörösborral, erre sértődöt-ten hazarohant. Egy székkal arrébb Bella somolyog, kicsit gúnyosan, ami nem csoda, hiszen most végezte el a konzervatórium zongora szakát, füle még a klasszikusokkal

van tele, asztalon futkosó ujjai a „Vidám földműves” című darabot kopogtatják, ellenpontként a kornyikálásra. A primás hegedűje alatt Lázár ül, csak konya bajusza látszik, de őt erről is fel lehet ismerni, elegendő lenne az is, ha csak a bajuszát küldené el vendégségbe. Ott kell ülnie Ághnak is, hiszen a szerb költőt ő hozta magával vad hegyvidéke-ken és még vadabb kocsmákon át, míg szerencsésen révbe érkeztek az óbudai kicsiny kikötőbe.

Az asztalon bor, sör, pezsgő, vodka vegyesen, ami azt je-lenti, hogy nem az ital volt fontos, nem attól volt jó kedvünk.

Hogy mitől volt jó kedvünk, azt homályosan értem, sejtem. De mitől vagyok szomorú, mikor a fényképről árad, sugárzik a vidámság? Mitől van, hogy nézem, nézem a ké-pet, s lassan elfacsarodik a szívem? Hogy elsuhant az idő? Nem igazán attól, még erőm teljében vagyok, még vissza-mosolygok a gúnyosan fülembe füttyülő, elzúgó időnek. Még könnyedén firkálgatok az idő hátára, mint e fénykép hátára. Lehet-e az idő hátára írni? Lehet, lehet, mindenre lehet, a le-vegőre is és a körmünkre is, mint tudjuk. Hogy egy halott is ül közöttünk? Nem is igazán ettől vagyok szomorú. Galsait elsíratuk, de az előre derűsen gondolok vissza; a halál nem vitt mindent magával, a java része itt maradt a szívünkben.

Azután felszínre bukkan, ami eleitől fogva ott buj-kált a bőröm alatt, mint egy gránátszilánk: attól vagyok szomorú, hogy ezt a társaságot ma már nem lehet ösz-szehozni! Semmilyen kocsmában, semmilyen ürüggyel.

A VÍG PESTI BARÁTOK

A víg pesti barátok a Síposban
merengve isszák most a sört,
csendesen izzadnak a nyár szoknyája
alatt, az egyik erre gondol, a másikban
már ágaskodna a kedv, de lekókad,
mint a cigányok vonója, vigasztalásul
verseket motyognak, majd egy kicsit
megváltják a világot, majd a zenéről
és egyéb művészetről is szó esik, majd
elfonnyad ez is a túl forró levegőben,
s bánatosan nézik az üres székemet.

RÓMAI-PART

Könnyet áhító boldogság
hull rám, fekszem a parton,
mint köszörűkövön a kés:
szúnyog sír kitartón.

Csónakot cipelnek olaj-
bőrű fiúk, s a lányok
billegő csípőjén s a mell
között hó-villanások.

Hát fuss már, fuss már, teljesebb
öröm ver itt ma sátrat!
A kötél tenyérynél zöld
nadrág s melltartó szárad.

STRANDIDÉNY

Jössz vídáman, Kedvesem,
válladon címkés szatyor.
Fának dőlve várlak, lesem
az utcát, mint annyiszor;
a költő mit is tehetne,
pláne, hogyha nem nagyon
– így lett az utca szerelmese –
örökölt nagy vagyont!
S a versek se igen hatnak rád,
nem divat már! Feszül
combodon halásznadrág,
s egy-két forintunk csak kerül,
s usgyi! zöld hullám ott a fény:
a városból a Dunapartra
lecsalogat a strandidény.

IMA A VADEVEZŐSÖKÉRT

Merről fúj a szél? Kelet, vagy Nyugat?
Fel ne borítsa könnyű sátrukat!
Barna a bőrük, a hajuk fakó,
róluk álmodik a városlakó.
Rózsét gyűjtenek, tüzet gyújtanak,
fákra kóválygó szikrák hullanak,
arcuk feldereng, szemük elmereng,
mély torokhangon mormol a Duna lent.
Parton nagy halak, puffadt a hasuk,
fekszenek kajakok, kilbótok, kenek.
Mogyoróbokor szolgáltat zenét,
nyikorog, zeng a szűnyogszövöszék.
A bodzabokor küld mézillatot,
melyet a tüdő télre elrakhat.
Piros barlangot a tűz öblösít,
nézik az ágak koromrajzait.
Árpádházi tájt idéz túlpartról
a krétafehér falú monostor.
A Hold az égi fókuszban ragyog,
kutyák köszöntik, kicsik és nagyok.
Tábortűz töpped, fiúk locsolják,
megvakul a prométeuszi láng.

Hétfégy csillag, szombat-vasárnap,
törékeny fénye a szabadságnak.
Ne zavarja meg semmi álmukat,
szélvészt ne küldjön Kelet, se Nyugat.

PÁRBESZÉD

– Voltam, vagyok s nem leszek. De legfőképpen voltam: mint leengedett vízű medencében nyüzsögnek a fürdőzők, meztelen, barnára sült s fehér karok, háta, összegubancolódott mozdulatok eleven sírgödre, meszelt holdfénybetűk: MÉLYVÍZ CSAK ÚSZÓKNAK, HULLÁM NEGYEDÓRÁNKÉNT – nézem a parton ülve a medencét: az én arcom, az én mosolyom, az én hátam mindegyik, egy nyári fürdőmedencére való boldogság s egy tömegsírira való boldogtalanság.

– Jónapot, jóestét, jóreggelt!

– Huszonkilenc éves vagyok, a legszebb kor! – morolom, míg sietősen fölrántom a kabátomat; dúdoló felrehúzott pofával a tükör előtt, míg borotválkozom; suttogom mélyre eresztett hangon a nő fülébe, hogy kéjesen lecsukja a szempilláját; s kiáltom őszintén megrémülve a kancsal elektromos angyaloknak, a villanypóznáknak s vigyorgó, diadalittas plakátoknak.

–... mert nem tehetünk másképp, semmiesetre sem tehetünk másképp, értse meg végre, hogy nem tehetünk másképp!

– S a huzatos utcasarkokon falra tapadva, mint valami apró állat: hőmérő vacog s higanynyelvét torkába visszahúzva egyetlen feladatként mutatja a fagypon alatti telet – s előtte állva elgondolom – nyelvét öltögetve

a csiricsaré tavaszt, elvörösödött nyakkal a gutaütéses nyarat s vállát vonogatva az ázott lópokróc szagú őszt; pár perc az egész, míg ízlelgetem az évszakok változását s mosolyogva üdvözetemet küldöm a hőmérők Európát átfogó hálózatának. Így utazom én azzal az üdítő lélegzetvétellel, mint aki fulladó tüdővel partot ér!

– Na persze, nem itt tartanánk, ha minden ember, a maga helyén természetesen, a vérért hullatná, ha kell, a holnapért!

– És kitárom ablakomat a csillagokra, állok az ablakkeretben, sóvárgó arcomat fürdetem a sötét vízként csillámló éjszakában, hajóroncs-arcomat áztatom a tengerfenék-éjszakában, köszén-arcom alágördül a bányaomlás-éjszakában; mint fekete reflektor, az ablakkeret körbefordul a szikrázva szaporodó űrben, a felrobbant gondolatként széthulló űrben, s moccanatlanul várom, hogy hajnalodjék, mint akit hipnotizálnak.

– Mert kérem, képzeljük el, ha sikerülne az osztást és a kivonást megszüntetni, s a fejlődés során az összeadást is kiküszöbölni, s viszonyulásunk egyetlen lehetséges alkalmá a szorzás lenne! Hatalmas szorzótáblákká válnának a temető! Mert ugye, azt Őn is tudja, hogyha minuszt minusszal; egyszóval a hibaszázalékot fölkerekítve, végül eljutnánk a halhatatlanságba!

– És újra a hónalj puha gödre, mellbimbók májbarna csillaga, szempillák evezősora, a csípő

Janus-arca, szerelem, szerelem, hosszú lábak virágalakban a stadion gyepén, az önkivület pázsitján, a nyári ég vakító mosolya alatt.

– Maga az az izé, akit ideküldtek? Nagyon sajnáljuk, az irgalomkeretünk kimerült!

– És újra a hajnal küllöző menetelése, a tündöklő eszmélkedés sóhaja, égboltnyi visszhangja álomnak, vágynak, gerincroppanásnak, álkapocsreccsenésnek; a tél ablaküvegarca elolvad, az ősz bálványarca füstölög álmaimban: a vágy s a lehetőség romlandó keveréke, a bűn s a büntelenség hánytató öllelkezése; a tűzfalak hatalmas homloka úszik az álom vizében a hajnal felé, ökreendező véredények úsznak a hajnal felé, esendő vágyaink úsznak a tisztaság felé; az én álmaim, az én vágyaim.

A VÍZÖNTŐ-KOR HAJNALÁN

Tamkó Sirató Károly új könyve

Jellemző és dacos szimbólumnak érzem a költő ifjúkori Párizsban készült arcképét a válogatott és új verseinek élén. Jellemzően dacosnak, mint aki nem hajlandó tudomásul venni az ifjúság elmúlását; a jelkép mögül elő-elővibráló rezignáció megfejtését pedig némi szomorúsággal írom le magam is: ez az ifjúság valóban kirepült, néha tündéri szárnycsapásokkal, az ontogenezis törvényeinek bűvköréből, s merészen dacolva a hagyománnyal, a korabeli magyar költészetből is. Könnyen bizonyítható és leszögezhető, hogy nem mindig és első sorban a költő hibájából.

Kortársai többnyire kiheverték az első világháború után Európán átsöprő izmusokat, mint a bárányművészet. A láz csitult a kamaszkor elmúlásával, a világ még mindig nem váltódott meg, jöttek a férfigondok, a józan számvetések; a jobbaknál az erkölcsi-politikai hűség tehervállalása, a könnyedebb felfogásúaknál a lecsatlakozások, pártharcok stb. Tamkó Sirató a helyzet ilyen éles elágazásai idején Párizsba utazik, a lobogást, az ifjúságot prolongálandó, egy egyre inkább elvontabb jövő zászlója alá, egy maroknyi csapat (s milyen csapat!) közösségébe, fölényes naivitással manifesztumokat fogalmazni-szegezni az elsötétülő láthatárnak. Hazátérte után is ebbe

a zászlórúdba fogózkodik; de ha most utólag köré képzeljük a háborús időket, valamit csökken, konkrétabbá válik az új emberbe vetett hit elvontsága, sőt ha olvaszuk háborús verseit, hangját, indulatát „mai szemmel” is kifogástalannak találjuk. Vagyis ő sem tért ki a kor kérdései elől – mondhatnánk szinte már fásult reflexszel, s kioszthatnánk a jó osztályzatot.

Csakhogy a kérdés rosszul lenne feltéve (persze, ettől a jó osztályzat még maradhat), ha ezt a mindig különbözni akaró és különböző költészetet politikai „igen-nem”-ekről faggatnánk. Még az sem nyomra vezető kérdés, hogy alatta-fölötte marad-e az ilyen jellegű teljesítményeknek?

Tamkó Sirató Károly „csodakamasz” korától kezdve makacsul, megingás nélkül az újat éneklő verseiben, a technika forradalmát, a gondolatok új villámlásait, az emberi kapcsolatok új erkölcsi alapokra való helyezésének szükségességét. A versépítés új technikáival kísérletezik, egyéni leleményekkel gyarapítva a nemzetközi fegyvertárat. Vadonatúj szavakkal dolgozik, egymagában több új fogalmat, terminus technicust használ, mint kortársai – s ezek a szavak ma is jól csengenek, közkinccsé válva, mai költészetünkben. Úgy tűnik, hogy az annyira áhított jövő – jelenünk – igazolta a költő törekvéseit; óvatosabban, de kitüntetőbben fogalmazva: Tamkó Sirató versei ma is könnyedén állják a versenyt legújabb

költészetünk ultramodern kísérleteivel is. Ennyi elégtétel feltétlenül jár a költőnek töretlen kitartásáért.

Más kérdés az, s ebben a recenzióban nincs hely a perújításra, hogy az első világháború utáni avantgárd törekvések, amelyekre pedig a kezdetén még friss volt a reagálás, miért fulladtak meg, váltak illegálissá, periferekussá a magyar költészetben? Hiszen akkora tehetségek „kóstoltak” bele, mint például József Attila vagy Illyés Gyula. Túlságosan szélsőséges volt a mozgalom, s hogy: „mozgalommá” is lett? Vagy valóban kamaszkori szertelenségnek látszik ma már, amit „kinőtt” költészetünk, s a makacsul kitartók a kamaszkorban megrekedteknek tekinthetők?

A periferekusság, az illegalitás elleni állandó harc hevíti Tamkó Sirató verseit is: szinte mindegyik egy-egy manifesztum, harsány kiáltvány, sebtiben fogalmazott plakát. A kidolgozásra, a műves munkára már alig maradt erő, alig adatott teremtő-érlelő nyugalom. A fel-felizzó ötleteket, bizarr szókapcsolásokat ma is örömmel ízlelgetjük, élvezettel mondogatjuk a remek sorokat, s bizony: egyre fáradtabban ugorjuk át a programszövegeket, ingerült-dacos kifakadásokat. Ma már érthető, de fölösleges tehervállalásnak érezzük a versekbe kevert kommentáló-igazoló-népszerűsítő szövegeket. Amely munkát, igaz, egy sokszínűbb, szabadabb irodalomban másnak, nem a költőnek, kellett volna elvégezni.

Mégis, mit jelent ma, hova helyezhető ez a kötet, ez az életmű? A megváltozhatatlan dolgok melankóliájával írom le: vázlat egy lehetőségről, a magyar költészet új útjáról, amely lehetett volna, vezethetett volna valahová, ha... s ezzel a „ha”-val a költő egyedül nem tudott megbirkózni, mint ahogy egyedül nem is birkózhatott meg; a lehetőséget azonban egyedül is fel tudja mutatni, izgalma most is galvanizál. S egy-két szép versét, a „Tengereczki Pál”-t, az „Egy üres karosszék”-et, az „Anna-dal”-t, a „Zárt refrain”-t például azok közé a magyar nyelven írt versek közé sorolom, amelyeket vigasztalásul és megnyugtatóan elmormol az ember magának.

AZ ALUMÍNIUMFURULYA

Akkor már egy éve Pesten voltam, inaskodtam az irodalom körül, inaséveimet töltöttem, boldog, áhítatos zöldfülű, habzsoltam-faltam a könyveket, behozandó az elmaradást, volt mit behozni; de még inkább habzsoltam az új élményeket, az új arcokat, bámultam az óriásokat. Nagy szerencsém volt, hogy közelről láthattam őket. Néha az asztaluknál ülhettem az akkor fölpezsgő Hungáriában, máskor a szomszéd asztaltól báméskodtam. Tudom, hogy nehéz ma már megmosolygás nélkül felidézni azt az áhítatot, ma már más idők járnak, nem divat az áhítat, nincs olyan irodalmi élet.

Inaskodásom irányítója Czibor János volt, nagy lelkesedő, éles nyelvű, de az érzelmességig szerelme se a magyar irodalomnak. Ilyen ember sincs ma már. Két nagy szerelme volt: Tömörkény István és Tersánszky Józsi Jenő! Mindennapos házi szertartásunk volt, hogy fejből idéztük az írásaikat, kicsemegéztük a ritkaszép szavakat, ízlelgettük, beépítettük magánshasználatunkba. „Drimbál, drimbálni, ne drimbálj” – szavalta Czibor a legváratlanabb pillanatokban. „Ezt Tersánszky találta ki. Ilyen magyar szó nincs. Illetve eddig nem volt...”

Alkalmasabb embert nem is bízhatott volna meg a Magvető Tersánszky elkallódott novelláinak

össze gyűjtésével, mint Czibor Jánost. Az elkallódott szót nem véletlenül használok, Tersánszky nem túlzottan törődött írásai sorsával. „Képzeld – mesélte Czibor –, ezekre a novellákra nem is emlékezett!” Mert bevont engem is a gyűjtésbe, szerény rapidíjért a könyvtárban csücsültem, s végignyálaztam a régi lapokat. Csináltam boldogan, ez volt az én igazi egyetemem. Az anyag összegyűlt, a kötet nyomásra készen állt, később meg is jelent „A tiroli kocsmáros” címen.

Czibor, talán honorálandó a lelkes közreműködésemet, mikor elvitte a legépelt kéziratot az íróhoz, engem is magával vitt. De nem lett volna igazán ő, ha állandóan mozgó csavaros eszével ki nem talált volna egy tréfát. „Figyelj – okított ki. – Az öreg egész biztos mutogatni fogja a furulyáit. Te tegyél úgy, mint aki életében nem látott furulyát. Kérdezd meg, hogy kell rajta játszani. Aztán mondd, hogy nem is olyan nehéz, és játssz neki!”

Közbe kell szúrni, hogy én akkor jöttem a híres zeneiskolából Békés-Tarhosról, és ott mindenki tudott furulyázni.

Elmentünk, s minden úgy is történt. Tersánszky épp akkor készült el egy hatlukú alumíniumfurulyával. Kezembe adta, s ujjaimat a lukakra illesztette. „Billegetsd!” – mondta. Billegettem. Rövid próbálkozás után kapásból elfűjtam Beethoven Hegedűversenye harmadik tételének a témáját: pam-pam! Pampampam, pam-pam...

Tersánszky homloka fölszaladt, majd a térdét csapkodva hahotázott, a könnye is kijött: „Csibészek! Csibészek! Gazemberek!” – mondta nevetve. S nekem adta a furulyát. Ma is megvan. Gyönyörű, ezüsthangú alumíniumfurulya.

A FELIDÉZETT TORONYSZOBA

– *Töredék Czibor Jánosról, avagy előjáték egy vershez* –

SZEREPLŐK:

Vagy: egy színész (férfi)

Vagy: két férfi színész és egy nő

Vagy: sok színész vegyesen

Mindvégig a szobában vagyunk, ez az akusztika fogja egybe a felidézett emlékeket, leveleket, az első jelenet után pedig minden az író szegény fejében (és szívében) történik.

Csukás Istvánné: Figyelj egy percre...

Csukás István: Nem figyelek! Nem látod, hogy dolgozom?! Nem látod, hogy szétmegy a fejem?! Megint el vagyok késve!

Csukás Istvánné: A pincében találtam egy ócska koffert...

Csukás István: Dobd ki!

Csukás Istvánné: Kéziratok vannak benne...

Csukás István: Pláne dobd ki! Elegem van a rám rohadó kéziratokból! A tetszhalott kéziratokból! A jövőnek szánt mélyhűtött kéziratokból!

Csukás Istvánné: Nem a te kéziratod. Az unokabátyádé. Czibor Jánosé. És nem dobom ki, mert megint egy évig veszekszel, hogy kidobtam valamit. Tessék. Csinálj vele, amit akarsz.

(Kimegy, és bevágja az ajtót.)

Csukás István: *(Lapozgat, turkál a papírok között.)* Kéziratok... Milyen kéziratok? Nem is írt semmit... Legföljebb más neve alatt! Höhö! Van köztük Kossuth-díjas is! Lektorai jelentések, cikkek, levelek... Micsoda szaga van! A papírnak van hullaszaga? Neki volt! Úristen, micsoda szaga volt! Én találtam meg, már három napja feküdt ott, s nyár volt... Mikor is halt meg? Hatvanegyben? Hatvankettőben? Hatvankettőben nősültem először, akkor már nem élt. Mindig lebeszél a nősülésről... arról is lebeszél volna! Mégis: hatvanegyben. Nem érte meg a negyvenet. Harminckilenc éves volt. Hihetetlen, hihetetlen! Húsz dorlotin egy pohár konyakban... Biztosra ment.

Mi ez? Egy dosszié. „Iratok és levelek: 1945-1960”. Tiszta, pedáns írás, az ő írása. Atyaisten! Időrendben befűzve. Mi mindent elhánytunk... ő meg befűzte egy

dossziéba az iratait, a leveleit. Miért? Minek? Mit akart vele? Miben reménykedett?

Veres Péter levele:

„Kedves Czibor öcsém!

Leveledre nem tudok sokat írni, mert te magad sem írtad meg, hogy mi van veled. Ott vagy-e a boltban, és egyáltalán mit értesz azon, hogy Püski nem gondoskodik rólad. Sajnos, ott még nem tartunk, hogy nekem titkárra lenne szükségem, sőt azt hiszem, hogy sohase lesz titkárom. Ti. túlságosan szeretem a szabadságot, akinek pedig már titkárra van szüksége, az nem lehet szabad.

Egyszerűen na, nem értem a dolgodat. Ha volna itt valami fölösleges élelmiszerem, küldenék, de pillanatnyilag nincs. Hazulról élek. Otthon még van. Különbén fáradt és beteges vagyok. A Parasztpárt ügye jól áll. Nagy tömegek özönlenek hozzánk.

Igazolványhiányodat nem értem. Miért nem lépsz be a szakszervezetbe? És melyik párthoz tartozol? Püskivel majd 25-én Békésen találkozok. Ha időm lesz, megkérdem, hogy mi a helyzet? Sok gondom, bajom van, most Szegedre és Békésre megyünk gyűlésre, de nagyon fárasztó. Nincs időm írni, pedig az az igazi.

Szeretettel köszönt: Péter bácsi.

Debrecen, 1945. március 23.”

Czibor János:

„Önéletrajz

1922-ben születtem Kisújszálláson, apám vasúti munkás volt, anyám szegényparasztlány. A születésem idején apámat kitették a vasúttól, akkor elhagyott benünket. Anyám azután uradalmakba ment dolgozni, később Pestre került cselédnek, s közel húsz évig cselédeskedett. Végül egy úri családnál belevitték valami spiritiszta kísérletezésbe, attól anyám súlyos skizofréniát kapott, nem dolgozhatott tovább...

Gyerekkoromban engem a nagyszüleim neveltek, tanyán nőttem fel, a városba (Kisújszállásra) csak gimnazistának kerültem be, anyám meg a nagyszüleim közös erőfeszítéséből. Az erőfeszítés csak hat iskolai évre futotta... s én kimaradtam a hatodik gimnáziumi osztályból. Attól kezdve közel tíz esztendeig sok mindennel foglalkoztam. Dolgoztam útépítésnél meg egyéb építkezéseknél, voltam szellemi ínségmunkás és OTI-díjnok mindenféle vidéki városokban, később kifutó voltam meg gyári segédmunkás, de már itt a fővárosban, aztán meg könyvkereskedő-segéd a Magyar Élet Kiadó könyvesboltjában... 1948-ban megbízást kaptam az első, demokratikus szellemű irodalomtörténeti tankönyvek megírására, gimnáziumok számára... 1949-ben írtam egy kisregényt, az József

Attila-díjat kapott. Utána jóformán teljesen abba hagytam az írást...

Ebben az időben főként lektorálással és hasonló dolgokkal foglalkoztam, és emellett tanár voltam a Színház- és Filmművészeti Főiskolán. Onnan, miután háromévi munkával megszerveztem az esztétikai és az irodalomtörténeti oktatást, 1954-ben kidobtak. Attól tartok, kevés volt bennem az igyekezet – noha én igyekeztem a munkám érdekében –, hogy szüntelenül lelkesedjem S. Zs.-ért, a főiskola igazgatójáért. A főiskolán különben felneveltem – egy külön erre a célra kialakított tantárgy keretében – néhány fiatal író: Galgóczi Erzsébetet, Csurka Istvánt, Moldova Györgyöt és másokat...”

Czibor János:

„Feljegyzés a Színház- és Filmművészeti Főiskoláról való elbocsátásomról.

Folyó hó 31-ével a Színház- és Filmművészeti Főiskola főigazgatója felmondta a főiskolán három éve betöltött tanári állásomat. A felmondás a kívülálló számára bizonyára nem jelent különösebb esetet, számomra azonban élethivatásomnak a megsemmisülését jelenti, és jelenti azt a nagy megszegyenítést, amivel a nyílt és szemérmetlen igazságtalanság tölti el

az embert – ezekért az okokért éreztem szükségesnek az alábbiak elmondását.

Harminckét éves vagyok, abba a korba léptem, amikor az élet nem játék többé az ember számára, és amikor nem tűrheti el, hogy az életét mások játéknak tekintsék... anyám közel húsz éven át cselédként dolgozott, hol vidéki uradalmakban, hol fővárosi uraknál, így törte magát keserves munkában, hogy én tanulhassak. Hat gimnáziumot végeztem, akkor a tanulást abba kellett hagynom... De kezdve utolsó gimnáziumi éveimtől, át ezeken a nehéz esztendőkön, soha, egyetlen napra se mondtam le arról az – akkori szemmel nézve – rögeszmémről, hogy nekem meg kell ismernem a magyar irodalmat, hogy ismernem kell a magyar irodalom minden nagy alkotóját és készülnöm kell egy olyan időre, amikor majd másoknak is átadhatom, amit én a magyar irodalomból megértettem; így történt, hogy lakásom ugyan nem mindig volt, de mindig olvastam, és könyveim mindig voltak.”

Déry Tibor levele:

„Kedves János, gondolom, elzálogosítottad az írógépet, azért nem jelentkezel. Nem mondom, hogy örülök neki, még kevésbé annak, hogy a kéziratomról semmit sem tudok; azzal is baj van? Tudom magamról, hogy

az ember kerülhet kínos helyzetekbe, de nem a legjobb ilyenkor a nyíltság? Kérlek, hívj fel haladéktalanul, levelem vétele után! Ölel: Déry Tibor.”

Csukás István: Höhö! Elzálogosította? Természetesen! Egy nagy kártyaparti után. Vagy előtt.

Rubinyi Mózes levele:

„Kedves Tagtársunk! A Magyar PEN Club Önt rendes tagjául megválasztotta. Midőn erről örömmel értesítjük, annak a reményünknek adunk kifejezést, hogy lelkes odaadással fog továbbra is dolgozni irodalmunk érdekeiért, a magyar irodalom és a külföldi irodalmak kapcsolatainak fejlesztéséért. Üdvözlettel: Rubinyi Mózes, ügyvezető alelnök.”

Passuth László levele:

„Kedves János, hallottam, hogy Strobl Zsiga „Hűségszobrához” modellként ajánlkoztál – ez bátorít fel, hogy emlékeztesselek szerény létemre. Hogy vagy, mi történt körülötted, mint telt el a tátrai kirándulás? Mint megbeszéltük még Szigligeten, a PEN Clubba való felvételre javasoltalak, s a döntő ülés kedden volt, s ezen ellenvetés nélkül „átmentél”, helyeslő mormolások közepette, melyeket korunk valódi nagyjai műfajuk szerint hallattak. Nyilván rövidesen

levelet kapsz, melyben felkérnek, óhajtasz-e belépni e minden gittegyletek legszublímáltabbjába... Szóval, örülnék, ha megint jelentkeznél, általában otthon szoktunk lenni esténként. Sokszor, szeretettel ölel: Passuth László.”

Csukás István: Egy képeslap Párizsból...

Réz Pál levele:

„Jánoskám, a Mona Lisánál te is onanizálnál! Csak ezt akartam mondani. Sokszor ölel: R. P.”

Gellért Oszkár levele:

„Kedves Barátom, ma elküldte nekem Szilágyi Géza a „Koldusok táncdala” c. válogatott verseinek kötetét, olyan kísérő sorokkal, melyek megszégyenítenek. Megkaptam tőle 1949-ben a „Válogatott régi és új versek” c. kötetét is. De hiszen ismerem minden versét 1902 óta, amikor egyik legsűrűbben szereplő költője volt annak a „Magyar Géniusznak”, melyben én a költői pályámat kezdtem... De most Rólad van szó: a „vázlatokról”, melyet a kötet elé írtál. Nincs igazad: nemcsak vázlatok, hanem „majdnem tanulmány” – ha már ennyire szerény vagy. Mindvégig nagyon okos, gratulálok hozzá. Csak egy futó megjegyzés: Adynak „Az én menyasszonyom” verse nem az „Új

versek”-ben, hanem már a „Még egyszer”-ben jelent meg „Fantom” címmel. Szeretettel: Gellért Oszkár.”

Szilágyi Géza levele:

„Drága Czibor öcsém! Nagy örömet szerezte nekem tegnap váratlanul, de igen jókor érkezett leveleddel, amely magában foglalja rólam írott tanulmányodnak egy újabb részletét. Hízélgés nélkül írom neked – mert mélyen átértett véleményemet tolmácsolom – hogy érdemes volt egyebeken kívül ezért is megírni verseimet, hogy végül oly egyéni és megértő méltánylóra és méltatóra találjanak, mint akit tebenned becsülök és szeretek... Változtatlan igaz megbecsüléssel és éppen olyan változatlan szeretettel köszönt öreg poétád, Szilágyi Géza.”

Kittenberger Kálmán levele:

„Kedves Öcsém Uram! Ex gratis speciali ma, vasárnap kihozták dátum nélküli kedves levelét. Holnap ugyan bemegyek Pestre, megint a Gellért Szállóban fogok lakni, de esetleg nem találkozhatunk. Így postán küldöm a kért könyvet. Sajnos, nem is az enyéme. Tehát kérem úgy kezelni! Kedden felnézek a kiadóhivatalba, nagyon örülnék, ha találkozhatnánk. Sok beszélőnivalóm lenne. Sajnos, az időm legnagyobb részét az orvosokkal való

tárgyalás veszi majd igénybe. A reumám és az elmeszesedés már kibírhatatlanul kínoz. Még szalonkahúzásokra sem tudok kimenni. Ezt sem gondoltam volna valaha! Különbönbönb gratulálok az új, jó lakáshoz. Bár a címet ebben az életben nem tudom majd megtanulni. Sok, sok üdv! Kittenberger Kálmán, Nagymaros...”

Czibor János kérvénye:

„Pest Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának. Budapest. Kedves Elvtársak, ha találnék valami más lehetőséget, nem terhelném az elvtársakat ezzel a beadvánnyal, de más utat nem találok, attól a kéréstől pedig, amelyet alább elmondok, a további munkám, életlehetőségem függ... Anyám, Czibor Jánosné, ötvenhárom éves öregasszony. A felszabadulásig több mint húsz éven át „háztartási alkalmazott” volt, magyarán: cseléd... Mint jelenleg is, azóta mindketten albérleti szobában élünk, egymástól külön. Én egész nap a lakásomon dolgozom, írok, tanári előadásaimra készülök, egyetlen kis szobámba nem vehetem magamhoz anyámat... (Megpróbáltam, de a munkámat akkor abba kellett hagynom, eszpresszóba jártam le dolgozni, és a gimnáziumi tankönyvvel, amelyen akkoriban dolgoztam, közel fél évet késtem, kényszerből kárt okozva ezzel népi demokráciánknak.)

Kérem az elvtársakat, foglalkozzanak a kéréssel. Kérésem röviden ez: valamilyen formában juttassanak hozzá valamelyik Pest környéki faluban egy kis kertes házhoz, hogy még a tél beállta előtt beköltözhesünk anyámmal. Elvtársi üdvözlettel: Czibor János.”

Földeák János levele:

„Kedves Barátom!

Megkaptuk Tamási Lajos elvtárshoz intézett leveledet, melyben lehetetlen és szomorú lakáshelyzetéről számolsz be. Tamási elvtárs külön a lelkünkre kötötte, hogy soron kívül tegyünk valamit az érdekedben. Ez az elmélet... sajnos, a magunk részéről csak a véletlennel tudunk éltetni... Baráti üdvözlettel: F. J. igazgatóhelyettes.”

XI. Tanács V. B:

„Határozat. Czibor János XI. ker. lakos beadott kérelmére az alábbiakat válaszolom:

Kérelmét teljesíteni nem áll módomban, mert az igényelt lakásra április 7-én jött be az első kérelem, és az első naptól számított 5 munkanapon belül veszünk be igényléseket a megüresedett lakásra. Czibor elvtárs a kérelmét május 10-én adta be, tehát jóval a határidő letelte után.

Három igénylés jött be, s így a lakást a három közül a legigényjogosultabbnak utaltuk ki. Lakásügyi Osztály.”

Béke Bizottság:

„Czibor János munkatárs!

Az írószövetség közölte a XI. ker. Békeakció bizottsággal, hogy a békekampány ideje alatt az agitatív munkában részt kíván venni.

Az akcióbizottság arra kéri, hogy f. hó 8-án, vasárnap dé. a XI/1. körzetben legyen szíves megjelenni, részvételével eleget tesz a Világ Béketanács felhívásának. Erősíti a 800 milliós béketábor harcát a világ vérbe borításának megakadályozására, és egy szebb, boldogabb jövő kialakítására.

A világbékét védő köszöntéssel.

A ker. Békeakció bizottság nevében, s. k.”

Csukás István: Ennyit az új lakásról... Nem is nagyon bánta. Beletörődött? Belefáradt? Mindenbe beletörődött, mindenbe belefáradt? Új lakás? Én még a régire emlékszem, a Mányoki úton, Illés Endre villájában. Pontosabban: csak a régire emlékszem, a toronyszobára! Az a szoba összenőtt a lakójával, egyek voltak, egymást jellemezték, mint, mint, mint rókát a róka-lyuk, vagy inkább mókust az odúja. Megpróbálom

elmondani, megpróbálom leírni, hogy milyen is volt ez a toronyszoba... Egy óriási ablak, cserépkályha, rengeteg könyv, tükörajtós falusi szekrény, a falon egy mosdó, egyben piszoár is, abba vizelt mindenki, még a nők is... Micsoda szagok keveredtek ott, mert soha nem engedett szellőztetni, fájtak az ízületei. Tölgyfaparázs, átizzadt ágynemű, a dohos könyvek, nyáron a Gellérthegyről némi virággillat. És keserű cigarettaszag! A hajnalig tartó kártyacsaták keserű, savanyú nikotinszaga! Vágni lehetett a füstöt! Beleivódott a falakba, a ruhákba, a tüdőkhöz, a lelkekbe... Kártya és cigaretta. Éjjel-nappal. Éveken át. Közben futó szerelmek, futó irodalom, futó ifjúság. Elfutó élet. Persze. De az élet akkor is elfut, ha... szóval csak semmi képmutatás! Összepréselt, sűrített idő, mint egy keszonban! Akkor kaptunk keszonbetegséget, amikor véget ért... Miért véget? Az ifjúság. Meg Czibor élete. Mit kezdjek a halottakkal? Kivonták magukat a forgalomból. Kész. Nincsenek. Luk van helyettük. Még az sincs. Elsimult fölöttük a levegő. Mit kezdjek az ifjúsággal? Azzal a zöldfülűvel, aki voltam? (Sóhaj) Persze: ő mit kezdhetne velem? Él még valahol? Bennem van? És hol vannak a többiek, a kártyapartnerék? Az állandóan civakodó, de elválaszthatatlan barátok? A veszekedés is rövidebb ideig tartott, arányos volt a sűrített idővel... Min veszekedtek? (Kuncog) Höhö!

Réz Pál levele:

„János bátyám, bár a levél – írva és olvasva – nagyon kedves műfajom, mégis a legeslegutolsót írom ebben az ügyben. (Olvasni sem kívánok többet.) Először is – tájékoztatásul és torz memóriád mankójaként – hadd álljon itt két tény:

1. Amikor először kártyáztam veled életemben (1951-ben vagy 52-ben lehetett...) 1200 forintot nyertél cheminen. Ebből 500-at készpénzben, 700-at papíron. Elegáns voltál: ráérek fizetni, mondtad, majd ha sok pénzem lesz. Két nap múlva levelet kaptam: azonnal fizessem ki – írtad. Ez meg is történt (csak azt ne kérdd, hogyan – mondhatnám Heinével), a Színművészeti Főiskolán adtam le, a portán.
2. Utolsó játékunkkor 400 forint készpénzt vesztettem. 200 forinttal adós maradtam Ádámnak. (Azóta – természetesen – megfizettem.) Így nemigen beszélhetek a „készpénzek összeszippantásáról”. 400 forintot nyertem volna (1000-600), ha adósságotat megfizetnéd! Így 600-at vesztettem. A kártyázás nem kifizetődő hát, ilyen partnerekkel.

S még két dolog.

a) Ha a magyar Gallup Intézet kérdést intézne Budapest kártyás közönségéhez, hogy téged baleknak tart-e, nem hiszem, hogy pozitív választ kapna. Azt hiszem, a fentiek és a tények alapján Béla, Ádám és én

nagyobb eséllyel indulnánk egy balekversenyben. Erről – ha memóriád gyenge – rendezhetsz magán-közvéleménykutatást.

b) Nem szokásom kártyaadósságot megkérni. Te kényszerítettél rá – nagyobb kártyamúltsal rendelkezvén, tudhatod, hogy megelőzésének legjobb módja, ha az adósságot megadják.

Leveled közlése és hangja felháboríthatott volna, ha váratlanul ér. Nem így történt. Úgy látszik, más erkölcsi normák szerint élünk – s bevallom, ezt sejtettem, tudtam (másokkal együtt) eddig is. De az erkölcsi normák nem is nagyon ötletes csűrés-csavarása mit sem változtat a tényeken! 1000 forintot vesztetted, s nem adtad meg. Ez tény. Ez a tény!

Kártyázni többet nem lesz alkalmunk egymással. Felesleges mondanom talán, hogy ez a védekezésből született elhatározásom nem változtat eddigi véleményemen és értékítéletemen! Változatlanul szellemes fiúnak, és nem tehetségtelen lektornak, kritikusnak tartalak. Üdvözl: R. P.”

Abody Béla levele:

„Kedves Bátyám, János!

Gondosan leplezett szemérmem tart vissza tőle, hogy szóban fejtsem ki apasági jogaidat szerény művemmel kapcsolatban. Időbeli sorrendben Te voltál Szabó Dezső és Németh László után a harmadik kritikus, akit

gimnazista koromban el bírtam olvasni, ami igénytelen szótáramban annyit jelent, hogy akiért szenvedélyesen lelkendezni kezdtem. Tudniillik arra kerestem példákat, hogy maradhat-e a kritika irodalom, ez volt a műfajjal szembeni első feltételem, hogy merhetem-e rátenni életem nem jelentéktelen részét. Ezért az akkori – 9-10 évvel ezelőtti? – válaszóért mondok először köszönetet. Másodszer, de nem csekélyebb mértékben leveledért, ami tiszta örömet okozott. Hát így. Ölel: A. B.”

Moldova György levele:

„Kedves Mester Úr!
Itt küldöm két hónapi fenekelésem eredményét. Teli van gépelési hibával, mert nem tudom rászáni magam, hogy még egyszer elolvassam, szeretném, ha Maga tenné ezt meg, így segítve a fiatal írókat, és megírná a véleményét az ismert címre. Nem valószínű, hogy egyhamar találkozni tudnánk, pedig én is nagyon szeretném, de a Szépirodalmiban nemigen lesz dolgom mostanában. Igen nagy emberi válságba kerültem, és ilyenkor rossz kedvem van. Úgy gondolom, február közepén magamhoz térek, akkor nagyon szívesen találkoznék Magával, ubi ibi. A levelet egyébként köszönöm, mind Thomas Mann tollára méltó önelemzését, mind kritikáját... Rendkívül kíváncsi vagyok, mit szól hozzá, ezen a

novellán szeretnék tovább dolgozni...

Ne haragudjon, hogy ceruzával írok, de Isten látja lelkem, nincs egyebem. A viszontlátásig üdvözli mély baráti meghajlással: M. Gy.”

Csurka István levele:

„Kérlek, János bátyám, ne vesd meg harcos haspárti üdvözetem: Böhönye.”

Szántó Tibor levele:

„Kedves János, tisztelettel mellékelem a tőlem telhető adatokat, nem fogok kétségbeesni, ha „Szántó Tibor grafikus” formában fogom őket viszontlátni. Egyébként csak mérhetetlen önuralmam és sajátos jó ízlésem következtében írok csak annyit, hogy: lófa. Folytatása nincs, csak annyi van, hogy: lófa. Pedig folytatnom kellene, ugyanis megismerttetted velem azt az elég szar érzést, hogy milyen az, amikor valakivel megbeszélek egy találkát (kéresemre), én ott is vagyok, tehát lehetne találka, de az illető távolmarad, és soha többé nem indokolja. Azon a bizonyos, hétfő délelőtti, New York-i találkán szerettem volna elolvasatni Veled az „Élet, halál, cigaretta”-t, azt a bizonyos trafikos novellát. Na hát, remélem, kellően megborzadtál magadtól. Szeretettel ölel: Sz. T.”

Szilágyi Géza levele:

„Kedves Barátom, ember beszél most hozzád, a nyolcvan-kettedik év elején félig vakon botorkáló, szívizom-elfajulásban szenvedő öreg ember, aki a Te emberségedhez folyamodik. Remélem, meg fogod hallgatni a következőkben megokolt szívből jövő és talán fiatal fogékony szívedbe találó kérésemet, amelyben, hidd el nekem, parányi túlzás sincsen. Nem vetem szemedre, hogy megfeledkeztél, nyilvánvalóan a sietős munka közben, arról a lekötelező és engem akkortájt megható ígéretedről, hogy... engem is megörvendezettsz bevezető tanulmányod másolatával. A helyzet ugyanis az, hogy – ebben sincsen semmi túlzás, hanem személyes tapasztalatok és nagyon is elfogadható orvosi közlések alapján –, tisztában vagyok azzal, ha óráim és napjaim talán még nem is, de éveim már nagyon is meg vannak számlálva. Így tehát szerettem volna még életemben tudomásul venni, mit írtál rólam... Szilágyi Géza.”

Kittenberger Kálmán levele:

„Kedves Barátom Uram!
A 6-9 órát késő vonatok, a nagy hideg és reumám komiszkodása miatt nem mentem be Pestre. Valószínűleg jövő héten sem tudok. Így nem is képzelheti, hogy

vártam a kéziratokat tartalmazó levelét! Sajnos, hiába vártam... Kittenberger Kálmán.”

Dénes Zsófia levele:

„Kedves Czibor János szerkesztőm, ma kétszer kerestem telefonon, másodszor benn volt, csak nem a szobájában. Dénes Zsófia.”

Paku Imre levele:

„Czibor János volt főiskolai tanárnak. Kénytelen vagyok a ma délelőtti találkozásunkon elhangzott kijelentésre visszatérni, és abból a szükséges következtetéseket levonni. Maga a kijelentés nem bánt, mert az efféle mondást mindig a szerzője fémjelzi, rávall annak társadalmi etikájára és szellemiségére. A körülmények miatt mégis visszautasítom ezt a hivatlan-kéretlen, hetyke megnyilatkozást... A ma történetek után lezártnak tekintek minden kapcsolatot, amely valaha köztünk létezhetett: tekintsük egymást teljesen ismeretlen személyeknek... Paku Imre.”

Illés Endre levele:

„János! Február 6. este.
Megírtam és megmondtam neked, hogy szükségem van

a két Pintér-kötetre. Legkésőbb 8-9-re ígérted. A könyveket még nem adtad le.

Most több dologra vagyok kíváncsi.

Kíváncsi vagyok, miért nem tartod fontosnak adott szavad megtartását?

De kíváncsi vagyok arra is, miért nem teljesíted udvarias, s úgy érzem, némileg jogos kérésemet? Miért haladsz el olyan könnyedén amellett, hogy a kötetekre nekem, mint megírtam, még ma szükségem lett volna. Kíváncsi vagyok arra, hogyan gondolod ezt? Közben elmentél, közben vendégeket fogadtál, s most végre – úgy látszik – dolgozol a kötettel. Miféle elsőbbségi jog ez? S miféle elképzelés, hogy én ráérek akkor is, ha te végeztél?

Szeretek udvarias lenni; de nem szeretem, ha visszaélnék az udvariasságommal. Hogyan gondolod? Hogy többször is kérni fogom a kölcsönadott holmimat? Magyarázkodni, indokolni fogok? A visszautasításokat lenyelni?

Kérdéseim szónoki kérdések voltak. Magyarázni bizonyosan tudod gyakorlatodat. De magyarázataidat nem kívánom hallani. Mert erre nincs igazi magyarázat. Nem kívánok veled erről az ügyről beszélni, sem holnap, sem később. Kérem a könyveket. Endre.”

Simon Zsuzsa levele:

„Kedves János! Elkésztető, hogy megint levélíráshoz kell folyamodnom, de maga két ízben is lemondta Gertlerrel és Fehérrel a megbeszélte találkozót. Ebből arra következtetek, hogy sajnos megint nem készült el az anyaggal...”

Bóka László levele:

„Kedves Barátom! Arra se találok mentséget, hogy Te haladékot kérsz tőlünk tankönyvírásra, ugyanakkor elhallgatod, hogy könyvnapra könyv írással foglalkozol, és ezért volt szükség a haladékra. Az azonban, hogy eddig még készülő tankönyved ígért részleteiből ismételt felszólításunk ellenére sem küldtél egy oldalt sem, több a megengedhetőnél... dr. Bóka László államtitkár.”

Vas István levele:

„Kedves Jánosom! Még egyszer és határozottan: ne menj el Pestről, ameddig az anyagi szükség nem kényszerít rá. Dicstelen menekülés volna... Ölel, Pista.”

Egy nő levele:

„Kedves János, valóban betegségének tudom be, hogy újra és ismét nem felnőtt módjára viselkedik...

Mivel nem a szabályok és normák szerint élő emberek a mintaképeim – bár tudom, hogy kényelmesebb a velük való élés, ha betartjuk a játékszabályokat –, világos, hogy inkább sajnáltam Magát emberi, női módon azért a zavaros, felemás életformáért, azokért a felelőtlen, gyermekes anyagi zűrökért, a szabadság és szabadosság állandó összecszereléséért...

Lehet, János, hogy »oktató« levelem rosszulesik. Okos, értelmes, tehetséges embernek tartom, egy kis lelki higiéné, fegyelmezetség kellene még, és akkor mintapéldány lehetne –”

Kis szünet.

Csukás István:

(Elmondja a verset)

Megpróbálom leírni a toronyszobát. Nehézkes villa léghajó-buborékát, építészeti szörnyszülöttet, padlás keresztvezését függőkerttel – kert is volt, szemmagasságban függött a hegyoldalon; leginkább

beablakozott medvefejhez hasonlított, s lakóját, illetve a vendégeket tekintve, nem is erőltetett a hasonlat, volt egy nő, aki mindig ezt énekelte: „Ily szobába nem járnak az angyalok, hiába is tárod ki az ablakot!” Most képzeljük még el az összekarcolt falakat, a háborús körömnymokat, az ülőkád-szerű balkont, mely folyton eldugult a falevelektől; de hol volt már a háború, sűrített oxigén sziszegett – én azt hittem, az ifjúság ózonja. Titkot szimatoltam a bohóckodások mögött, zöldfülű, a mennyezetre hamuzó sziporkákban, a cinizmus pezsgő sósavjában, fáradhatatlanul titkot szimatoltam, alkímiát, a költészet aranycsinálását, az ajtóként megnyíló áprilisi eget, szívdobogva, mint a kisfiú gondol a szerelemre, s képzelegtem, mint egy költő a sűrű füstben s láttam fekete, barna, szőke, vörös fejükön a koronát. Pedig elsötétített ablakú világítótorony volt a szoba. Fénye fogcsikorgató kártyázásokhoz kellett, vadul elnyerték napról-napra egymástól a semmit, azaz hozomra játszottak, immár hozomra önkívületig. „Az attitűd...” – mondta R. P. a kártyaszünetben, s az ammóniák szagú falimosdóba fintorgott, K. I. a cserépkályhának dőlve kereszteshátú szamarakon merengett, rőptében sírverset csinált A. B.-ról s dörmögve elszavalta: „Szőrös volt, mint a kecske és a szappant megette!” A. B. saját halálán zokogva egy marék kitépett mellszőrrel

ajándékozta meg s felmegegett; C. J. a falusi szekrény tükörajtaja előtt állt komoran: „Hová lettek a nők?” – kérdezte szorongva és a tükör megmutatta a nőket. Már egyedül, elvigyorodva, majd könnyeit nyelve nézte Varjú Marcsát, a maszturbáló költőnőt, a doktorkát, a pincérnőt, az epekedő vénlányt, a perverz szüzet, a szerelmes prostituáltat, a lesbikus hajlamú csokoládégyári lányokat s a többi, benépesítve a szobát hó-karokkal, tüzelő combokkal, luftballon-mellekkel, márványeres hasakkal, kombinékkal, bugyikkal, vakszemüveg-melltartókkal, lepkeháló illatú harisnyákkal, rúzsos levelekkel; olthatatlan szomjúsággal fuldokolt az édesvízű tengerben, de letagadta, ugrált ötletről-ötletre, szívszorítóan távolodva: „Atahualpa vagyok, a béká!” – rikkantotta. „Ugyanakkor békászó sas is vagyok!” s kikereste a lexikonból és felolvasta: „Békászó sas. (Aquila pomarina). A fekete sasnál alig valamivel kisebb, úgy, hogy tojója körülbelül akkora, mint annak a hímje...” – itt a tükör elé álltak meztelenül, hogy ellenőrizték a lexikont. „Színe általában földbarna...” Természetesen! – jegyezte meg. – A nép egyszerű fia vagyok! És diadalmasan olvasta tovább: „Farkán elmosódott harántszávos van. Mint neve is mondja, a békát se veti meg. Emellett azonban gyíkot, madarat,

apró rágcslót is fogdos, egérjárásos időben pedig jóformán csak azzal él. Gyér fészkelő; teljes védelem alatt áll.” Elkomorult, mint az ablakra tett elsötétítő papír. „Látod – mondta. – Teljes védelem alatt állok!” De nem volt senki a szobában, Isten sem volt a szobában, légitámadás elfehéredő félelme volt a szobában, az önmagát felfaló sereg utolsó szájmozdulata volt a szobában, a kiürült ész, a letörölt emlék volt a szobában, a bezárult tenger ezeréves csöndje volt a szobában, konyakban oldott altató angyszárny-habzása volt a szobában, a Bonctani Intézet betonkádja volt a szobában.

KISÚJSZÁLLÁS UTCA

A lexikonban az áll – ha nem tudná valaki –, hogy Budapest Magyarország fővárosa. Tudtam én ezt gyermekkoromban is, tanultuk az iskolában, nézegettük a képeket a cikória pótkávé ajándékmatricáin, üdvözlőlapokon, álmodoztunk is róla ott valahol az isten háta mögött. Mikor felkerültem, mert ezt is úgy mondják, hogy felmegyek Budapestre, a visszafele utat meg úgy, hogy lemegyek vidékre, nos, mikor felkerültem, dobogó szívvel álltam a hatalmas pályaudvar kapujában. Ezt az érzést is csak az ismeri, aki nem itt született, ez talán valami ajándék nekünk, mint a pótkávéban a matrica: a dobogó szív és az áhítat. Nem kell mosolyogni, én ezt szép és természetes érzésnek hiszem, s meghatódva emlékszem vissza arra a fiatal emberre, aki voltam. Ha volt is bennem félsz és riadtság, bátran legyőztem, s úgy éreztem magam, mint egy álsruhás királyfi, aki jogos birtokára érkezett. Egy felfedező, egy sarkkutató merészségével és kíváncsiságával vettem bele magam a forgatagba. Ez is nemzedékek élménye, az én nemzedékemé és az előttem járóké. Mintha visszafelé csapott volna a nagy hullám, a lelket-hazát összeillesztő falukutató szép buzgalom: most a lentről jöttek fedezték fel a várost. Elhelyezkedtem a Ménesi úton a kollégiumban, ledobtam a molyómat egy ágyra, és elindultam napi felfedezőutamra.

Az egyszerűség kedvéért felültem sorban a villamosokra, majd a buszokra, s végállomástól végállomásig utaztam, orromat az ablakhoz nyomva. Bérletem volt, időm is volt, kíváncsiságom pedig végtelen! S ha meguntam a zötykölődést, gyalog vágtam neki az utcáknak. Nem féltem, hogy eltévedek, vagy ha el is tévedtem, az külön izgalom volt, míg megtalálom a helyes utat, míg hazatalálok. Megsimogattam a szememmel, kezemmel az épületeket, a hidakat, a szobrokat, mint egy gyerek, s mint gyerekkoromban, boldogan suttoztam: „Stipi-stoppi, enyém vagy!” Fáradhatatlanul s szinte önkívületben jártam a várost, nem tudtam betelni vele. Elképzelhető, hogy mekkora volt az örömöm, mikor ráakadtam a Kisújszállás utcára! Hiszen ez az én kisvárosom, ott születtem! Valami nagy biztonság járta át a szívemet, hiszen én akkor itt is itthon vagyok! Most már módszeresen kutattam az olyan utcákat, amelyeket vidéki városokról neveztek el. Meg is találtam őket sorban mind, a Debrecen utcától a Szekszárd utcáig, az Arad utcától az Újvidék térig. Érthető a lelkesedésem és az örömöm? Úgy éreztem, és ma is úgy érzem, hogy valami nagy dolog a helyére került, s nem csak a fejemben, szívemben. Világos és természetes lett, ami mindig is világos és természetes volt, hogy Budapest Magyarország fővárosa, és bölcs eleink ezt ilyen egyszerűen jelölték és nyilvánították ki. Azóta is életem talpköve ez az érzés, s nem

lehet megingatni, mert megvan a helyem a világban. Szükségem is volt erre, mert hányatott évek következtek, 1957-ben otthagytam az egyetemet, a kollégiumot, de egy percre se kísértett meg, hogy elmenjek az országból. Ez se nem dicsőség, se nem érdem. Újra az utcákat jártam, de most már albérletek után vagy legalább egy éjjeli szállásért. Hogy is mondjam, most egy másik oldaláról ismertem meg Budapestet. Rémes odúkból laktam, azt sem tudtam mindig kifizetni, aludtam a Gellért-hegyen, éjszakáztam várótermekben. Néha kajánul gondolok rá, hogy bajban lesz az emléktáblákkal az utókor, szinte nincs olyan kerület, ahol ne fordultam volna meg. Érdekes módon ezek az utcanevek kimosódtak az emlékezetemből, nyilván védekezésből, nagy bajban lennék én is, ha el kellene sorolnom őket. De soha nem haragudtam a városra, végül is valahol mindig befogadtak, s végül is életben maradtam. És makacsul itt maradtam. Változtak az idők, s változott a helyzetem is. Ma már szép helyen lakom, s hosszú évek munkája után emberhez méltó körülmények között. Ifjúkori rajongásom a város iránt kicsit megfakult, de még parázslék, mint a nagy szerelem, amelyből sírig tartó szeretet lett. Budapesti lakos lettem én is, mint Arany János, mint Kosztolányi, akik gyönyörű verseket írtak e gyönyörű városról.

BESZÉLGETÉSEK ILLÉS ENDRÉVEL

1.

A Ménesi úton, a kollégium kapuja előtt volt egy telefonfülke, épphogy egy pillantást vetettünk rá, oly szerényen húzódtott meg a fal tövében. Meg hát nem sok telefonálnivalónk volt még nekünk akkor, zöldfülűeknek, vidékről felkerült mezei hadnak, inkább személyesen intéztük „ügyeinket”, tapogattuk-szagoltuk-ízleltük a várost, mohó és fogékony lélekkel zúdultunk ki reggelenként, s este izgatottan fecsegtük magunkat álomba 1954 felhevült, boldog őszén.

Mégis, világosan emlékszem rá, hogy ott láttam először a telefonfülkében Illés Endrét, persze, akkor még csak egy elegáns férfit, hiszen nem tudtam a nevét; majd többször is, ahogy felsétált a Mányoki útról; talán még ma is odajár telefonálni, pedig hol van már az ősz, s közben eltelt huszonöt év is!

Tolakodó az emlék s az emlékebe becsempészett önarcképféle? Meglehet, ám szükséges az alkalomhoz s elengedhetetlen a vállalkozáshoz. Az alkalom: a most megjelent kétkötetes esszégyűjtemény; a vállalkozás: beszámolni róla, tükörből visszavillantani egy-egy sugarat, vagy legalább a méreteket, a körvonalakat érzékeltetni. E vállalkozás szinte reménytelen. Szűkíteni kell a blendét,

más erőket is mozgósítani kell, mint amit a szabályos kritikákhoz szokásos; személyesebb lesz a hang, de talán mélyebb-meggyőzőbb; kisebb lesz a tükör, de talán, ha kicsinyítve is, többet mutat. Kérdés, hogy kiből mutat többet, meg hogy illik-e, szabad-e önarcképből önarcképet csinálni – mint mikor az ember egy fénykép előtt fintorog... Érzem a kaján csapdákat, mégsem tudom másként ezt az írást elképzelni, mint beszélgetéseket Illés Endrével.

Elmaradt beszélgetéseknek is érzem, fájón, nagy hiánynak, hebehurgyán elszalasztott alkalmaknak – talán más ember lennék, ha éltem volna velük, gondolom most belepirulva, míg olvasom-falom-bújom a könyvet. Fel kell idéznem a Toronyszobát magyarázatul, az egyetlen lehetséges „szövegekörnyezetben”. A Mányoki úti villa fölött ormótlankodott, s beletelt pár év, míg azt a pár lépést megtettem a Ménesi útról odáig. A vad kártyázások s pazarul elszórt ötletek, energiák, évek, tagadjam-e, minden porcikámat gyönyörűséggel töltötték meg; az élet volt a nagy kaland, a rögtöni, a habzsolható, az irodalom csak ennek továbbfokozhatatlan, finomíthatatlan formája és ürügye, a kivételezett állapot megteremtője és igazolása. Csoda-e, hogy hű tanítvány lettem ez önfelelt csapatban; kócos, rendetlen, öngyilkos, kifulladásos, hencgő és boldog. És csoda-e, hogy álmélkodva ugyan, de zavartan gondoltam a könyvei közt élő, a hosszútávfutó erőbeosztásával dolgozó Illés Endrére.

2.

Mert dolgozott mindig és minden körülmények között – ez most már kiderül a hatalmasan tornyosodó életműből; és tanított is és beszélgetett is pazar erőfölőséggel, még ha néha egyedül is a „gellérthegyi éjszakákban”, de mindig hitt az eljövendő tanítványokban és hallgatóságban, az ügyben hitt és az igényben; az erőfeszítésben, a végiggondolt gondolatok szükségességében. Éppen ezért nem „melléktermékek”, nem is „széljegyzetek”, nem összegereblyézett törmelékek ezek az esszék; s nem is véletlen, hogy népszerűségben vetekednek más írásaival. Az életmű egyenrangú részei – mondanánk, de még pontosabb, ha azt mondjuk, hogy a tehetség vallomásosan megmutatott másik oldala, a tehetség naggyá fejlődésének és működésének állomásai. Nemcsak azért, mert tárgyát úgy veszi bonckés alá, mint egyéb műfajaiban, hanem mert ugyanakkor és ugyanúgy önmagát is boncolja, tartózkodóan és fegyelmezetten, de egy költő éleségével és végletes elszántságával.

És megkockáztatom az állítást: új oldalát (talán szándékát is) ismerjük meg Illés Endrének – ízig-vérig pedagógus ő, a legnagyobbak közül való, személyét, ízlését, titkait, magát adja érvül, bizonyítékkul, döntő és meggyőző példának! Tudom, hogy ezt nem szokás

dicséretül mondani kapkodó és henye szellemi életünkben, de hát bizonyítható, hogy nem kevesebbet vállal, többek között, mint e szó, tartás komolyságának visszaadását!

Mert például gondol ránk is, gyarló olvasókra, gondol az adagolásban, a megközelítésben. Hogy ne legyen elcsüggesztő a hatalmas anyag, mint egy túlsúfolt bedekker – tele reménytelen utazásokkal, mert rövid az élet, a miénk legalábbis mintha rövidebb lenne. Fogásokat alkalmaz, lépcsőket tol lábunk alá, csattanókkal villanyoz fel, finom értesüléseket szivárogtat ki, vaskos anekdotákkal pihentet. Fogásokat, de: mesterfogásokat! Mint a régi nagy zeneszerzők, akik könnyedén improvizáltak bonyolult fűgákat is. És nem a bravúr nehézségét fitogtatja, hanem gyönyörködtet. Elfeledteti velünk, hogy mekkora virtuóz. Szinte már egyenrangúnak érezzük magunkat, hiszen értjük az utalásokat, összekacsintunk egy-egy csattanón, felkiáltunk, hogy hiszen nekünk is ez a véleményünk, okosan bólogatunk a tündöklő okosságra, összecsapentjük szemünket a biztos kezű szúrásakor – vagyis meghozza, megerősíti az önbizalmunkat, hihetetlen könnyedséggel von be a tárgyba, a gondolataiba, a beszélgetésbe.

Mert beszélget velünk, nem tudok és nem is akarok szabadulni ettől a felfedezéstől! Regényesen kezd, pihenőket iktat közbe és tapsszüneteket is, hiszen fölényes

tudású drámaíró is, együtt vesz velünk lélegzetet, észrevétlenül csigázza lankadt érdeklődésünket, alternatívákat állít fel, kedvet csinál a választásra, szellemes fordulatokat ismétel, párhuzamokat vonat; s már-már belefeledkeznénk, mint egy könnyed csevegésbe, mikor áttemel egy másik dimenzióba. Mint például a Berzsenyiről írt mondattal: „És ennek a rettenetes magánynak térfogata: a Melankólia.”

Nincs visszaút, ha már idáig követtük, lök tovább a tehetetlenségi erő. Ez is micsoda mesterfogás!

Ha beszélhetünk egyáltalán az esszék „rétegeiről”; ha lehetséges és célravezető szétszedni otrombán, ami az írás ihletében egyként született; ha nem lenne túl veszélyes és hamisító a heisenbergi aggodalmú módszer és műszer – akkor diadalmasan mondhatnánk, hogy igen, ez a Melankólia, mint a magány térfogata, annak a bizonyos példabeszédbeli alkotási szerpentinnek egy magasabb szakasza!

Egyszerűbben és töprengőbben: világosan érezzük, hogy egy titok közöltetett velünk; egy villámfényű megfajtás, amely bevilágítja Berzsenyi költészetét. Hogy a Melankólia térfogat lehet, költői testtartás, helyenként kényszerré merevedett, eleve elrendelt, de megőrző, gyémántot préselő forma. És ezt a könyv elején még ilyen röviden kapjuk, a kifejtés és bizonyítás később, időben is később történik – majd Juhász Gyulánál.

Egy ívet sejtünk meg, a látszólag taláalomra felidézett témák mögött egy gondolkozás (egy arc) karakterisztikus vonásait; a virtuóz „csevegésben” a stílust, a megformáló ihletet; már természetesen nem jó szó rá a csevegés sem.

3.

Egy ódon-előkelően csengő szó kívánczik a nyelvemre: „szépiró”. Kódexíró türelmet, szívósságot, színvonalat, céhízű önérzetet, vérré ivódott eleganciát, fölényes tudást, alázatos munkát, de gögös távoltage is magába foglaló. Olyan író, akinek a mesterség, az irodalom is nyersanyag; a felidézett alakok: az ábrázoló kedvet megmozgató figurák, akik „csak a vértől szólnak meg”. Hogy eleve ismert a történet, kötöttek, megmáshíthatatlanok a fordulatok, befejezettek a sorsok? Annál izgalmasabb a feladat; görög drámák szárnycsapását sejtető.

S a vér, amelytől megszólalnak?

Ha úgy olvasom a két kötetet egyvegtében, mint egy regényt, s amit szívből ajánlok minden olvasónak is – becsukva a fedelet, ámulva észlelem, hogy egy önéletrajzot izgultam, élveztem, szorongtam végig. Persze, nem egy szokványos, bő lére eresztett, kitérülő, titkokat

kifecsegő, vallomásos önéletrajzot – rejtettebbet, rafináltabbat, de nem kevésbé kitérülő, nem kevésbé vallomásost, s bőven vannak felfedett titkok is. Mint egy mesterfuga bonyolultan indázó szólamai követik egymást, csengenek össze, avagy éppen ellentéteztve-taszítva egyensúlyoznak a különböző motívumok: a felidézett figura és az író személye; az idegen sors és a saját emlékcserépek; a másfelé tartó pálya s a tűnődve utánasóhajtott kommentár; a sok-sok keresztezés a tartózkodóan felrajzolt életíven – az egyedülálló, izgalmas konstelláció.

Ezzel az önmagát író-kereső mohósággal, kíváncsisággal fordul az „ősök” felé is, rokonságot, ismerős akusztikát-echót keresve; egy-egy gesztust, dörmögést, ízes rípot, vaskos nevetést, szenesedő keserűséget is megidézve; az egygyé válás visszafelé hatványozódó szálait bogozva, szemérmesen felmutatva a hasonlót, a lelkébe beépült.

Írói céltudatosságot látunk a kényes egyensúllyal festett „kettős portréban”, szerkezetet, életszakaszok felvázolását, egymásra épülését, döntő fordulatokat-élméledéseket, s fejlődést is – mint egy regényben. Az ifjúkor magányos sóvárgásai, vágyakozásai már a beteljesülésből homálylanak elő; a Julien Sorel-i elszánást, célratörést férfihumor idézi, enyhíti; a „pályamódosulás” látványos pillanatát ironiával-alázattal szelidíti; az írói tanulóévek köré filmszerűen pergetett szerkesztőségi

szobákat, arcokat, hangokat varázsol már-már szürrealista vágásokkal és bőségben.

De sohasem élősködően, a felidézett figurák rovására; ellenkezőleg! Nem szívja el előlük a levegőt, nem szorítja ki őket a kép szélére, nem ürügyként kezeli őket, hanem mestereknek dukáló tisztelettel, barátoknak járó melegséggel és szerelmes áhítattal; megtörténik az életre keltés, a „vérátömlesztés” csodája: tapintjuk-halljuk őket, járunk otthonaikban-szobáikban, csodáljuk erőfeszítéseiket-harcaikat, elszomorodunk halálukon.

Megejtő elevenségű tablót látunk az irodalmi múlt idejéből, Illés Endre idejéből. Az elmúlt idő nosztalgiaát páráz, az erősebb szívűeknek fájdalmat. „Itt van – de már Janus-arccal van közöttünk.”

Illés Endre az erősebb szívűek közül való, s minket is biztat bölcsen, hogy azok legyünk. Szembenéz a „reménytelenség túlsó felével”, s szomorkásan-diadalmasan leplezi le, hogy az lehet irodalom is, legalábbis kezdetben, legalábbis az invokációban, s csak később sötétül hozzá az élet; félelmetes „edzést” követünk, pokoli „erőnléti gyakorlatokat”, míg a Juhász Gyula-portrét olvassuk. A sablont jobban kedvelő észjárásunk már előlegezné a poént, hogy mégis az „élet” az érdekes, az után folyik a nyomozás, iskolás beidegzettséggel várjuk a feloldást, a megoldást – és ekkor ér az igazi meglepetés. Illés Endrét a gyönyörű-fájdalmas versek érdeklik, az „irodalom”, a

csodálatos, az indok és ürügy nélkül is megtermő költészet; erről az oldalról vizsgálja a megcsúszott, megkésett ritmusú, szinkópás „életet”, egészen a formalinban ázó agyvelőig. És csak ekkor csukja be a „halálba merevült műhely ajtaját”.

4.

Milyen sokat tud, már-már nyomasztóan sokat, de le-hull róla minden tudás, mint a ruha másról a „boldog szerelemben”; a mesterektől, a barátoktól elérkeztünk a szerelemig, ebből egyáltalán nem csinál titkot, a könyv címébe ugrasztotta ki; s a sorrend iránya befelé értendő – a szív felé. A szerelem: Móricz Zsigmond, a „máig legnagyobb prózáírónk”!

És aki olyan sokat tud, fejet hajt a legnagyobb tudás előtt, tanítványul szegődik az igazi mesterhez; példát adva és minden ékesszólásnál hatalmasabban toborozva. Tántoríthatatlan és makacs, vértolulások dühvel vitázó és forró szavakkal agitáló. Mindenféle divattól megingatott szerelmünket megszilárdítja, rajongásunk tüzét új és új ötlettel, felfedezéssel táplálja; fölényesen utasítja rendre, tűzi tollhegyre a mindenkori divat ügynökszólamait, s hessenti el a nemes borba beleszédült muslincákat.

Még Móriczcal is vitázik az igazi Móriczért; illetve nem restell pálcát suhogtatva kioktatni, helyre tenni rá vonatkozó, meghamisító iskolás színvonalú félrehallásokat, tévedéseket.

De óv a másolástól is, a fiatalokhoz szól az intelme (a jövőhöz): „Hogy a fiatal író, akár verset ír ma, akár prózát, figyeljen jól a hangjára: sajátja-e már, vagy még mindig idegen a minta? És ha idegen – mert divat, mert tetszetős, mert olcsón megszerezhető, mert mosolyához nem kell igazi felszabadulás és fájdalomához sebzettség: ezek az idegen mintákban élő fiatalok vessék le az álarcot, és próbáljanak megszabadulni az idegen hangtól. Minden divattól. Minden ellesett fogástól. Nem lesz könnyű. Örökölni is veszélyes. Móriczot sem úgy folytathatjuk ma, hogy az ő hangján szólunk, és a formáit lemásoljuk... Nyíltabb szavakkal: nem mások álmaihoz – önmagunkhoz kell elkötelezettnek lenni. Ez az előjáték, az elhagyhatatlan feltétele a súlyosabb dolgok kimondásának... A móriczi példa felelete: akkor találjuk meg önmagunkat, amikor a kifejezni érdemes világot is megtaláltuk már.”

Majd megmutatja, hogy melyik ez a világ: „Azt a világot; mely nyílvesszőként belénk hatolt, kitéphetetlenül, s amelynek mi is el tudunk jutni a legmélyére, a lényegéig. A mélyben élők sorsához. A magány és a közösség dialógusához. Az emberhez méltó élet etikájához.”

Móriczon keresztül vallja meg magyarságát, illő szemérmességgel, de félreérthetetlenül; s ekkor világosodik meg előttünk, hogy eddig is ehhez a megvalláshoz gyűjtötte az anyagot, idézte a múltat; még a külföldi példák, példaképek is mintha csak ehhez szolgáltatnának összehasonlítási alkalmat; a polifon szerelmek: hangpróbák az egyetlen szerelemhez. Minden tudást, minden példát ehhez közelít és viszonyít, mér és értékkel; még Móriczot is, és boldog és büszke mosollyal nyugtazza, hogy benne nem lehet csalatkozni. Felmutatja a bizonyítékot, tovább rezgeti bennünk az összefoglaló tanítást, a kikezdhethetlen szentenciát, legyen mihez igazodni a szívünknek: „Nem akkor vagyok magyar író, a magyarság írója, ha vissza akarom kergetni őket az elhagyott útra, a cifra szűrbe és a jobbágyságba, hanem akkor, ha megértem, hogy ma mit akar, és segítségére akarok lenni ebben a magára vállalt új életben. A magyarok, úgy látszik, teljesen ki akarnak költözni Ázsiából, de akkor segítenünk kell nekik, hogy európai ember lehessen belőlük. Nem múzeumi magyarságot kell megőrizni ebben az életben, hanem élő magyarságot, amelyik méltó tagja legyen a világ kultúrájának.”

KÖNYVET LOPNI

Könyvet lopni bocsánatos bűn! Tudom, tudom, ne tessék fölháborodni drága könyvtárosok, könyvárusok, antikváriusok, a könyvnek is van pénzben kifejezhető értéke, vagyis a tolvajt jól kupán lehet ütni a törvénykönyvvel. De van a könyvnek egy pénzben nem kifejezhető értéke is, amely messze-messze túlmutat a hitvány pénzen, magasan felette lebeg – legalábbis ezt vallják a megszállott könyvbarátok, gyűjtők és egyéb szent örültek. A könyv ilyen mérvű szeretetét nem is lehet normális ésszel megérteni. Én értem, mivel annak idején átestem a tűzkeresztségen, s bebocsátást és megbocsátást nyertem. Zöldfülű fiatal költőként az Eötvös-kollégium könyvtárában üldögéltem, s habzsoltam a könyveket. A drága, aranyos Thomas néni, a könyvtáros, látva betűhességemet, egy idő után beengedett hátra, a szentélybe, ahol a valódi könyvek voltak. Ezt meg kell magyaráznom. Az ötvenes évek közepén járunk, s a könyvtár is haladt a korral, muszáj volt neki, vagyis elől az eszmeileg feddhetetlen könyvek voltak, a „Távol Moszkvától”, „Az ifjú gárda” és hasonlók. Hátral pedig a magyar és a világirodalom kincsei, sőt könyvritkaságai! Mikor ezt elmeséltem Vargha Balázsnak, rögtön hegyezni kezdte a fülét, Mefisztó-arca sötéten felragyogott, s nagy ravaszul elkezdte a behálózásomat. Először nagy általánosságban

felvázolta, hogy mi az a könyvgyűjtés. Majd rátért, hogy hol van egy könyvritkaság igazi helye. Nem a könyvtárban, nem, nem, ott csak porosodik, vagy pedig zsíros kezekkel számfűlesre lapozgatják a közönséges halandók. Egy könyvritkaságnak a gyűjtőnél van a helye, aki naponta megsimogatja a szemével, leporolgatja, ápolgatja-ragasztgatja és megőrzi. Ennyi eszmei előkészítés után rátértünk a gyakorlati tervekre. Kitűzte a célt: Gozsdu Kód című regénye. Ebből egy példány még szabadlábban van, az is az Eötvösben. Az akcióterv pedig a következő: kabát alatt kihozni! Volt utóvédterv is: azt kell mondani, hogy összefogtam véletlenül a jegyzeteimmel, s az egész táskástul ott felejtettem a villamoson. Ez az utóbbi terv elég gyenge volt, mivel Thomas néni egy szavamat se hitte el, csak szomorúan csóválta a fejét, és kitiltott a paradicsomból. Viszont az akció sikerült, Vargha Balázs boldog volt. Én kételyektől gyötörve meséltem el egy-két ismerősömnek az esetet, erkölcsi megingásomat helyreállítandó. Ez a „helyreállítás” sem nagyon sikerült, ugyanis nem arra kaptam választ, hogy helytelen volt-e ellopni a könyvet. Elsőként Illés Endrének meséltem el, akinek hatalmas könyvtára volt a Mányoki úti villában. Úgy kerültem oda, hogy különböző ajánlások alapján mint fiatal költő porolhattam, rendezhettem a több mint tízezer könyvet. A volt Imrédy-villa hűsében ámulva lapozgattam a könyvritkaságokat, a sose hallott

írók műveit. Ez volt a ráadás arra a pár forintra, amit a munkámért kaptam. Plusz egy-egy csésze valódi tea. Naivitásomra jellemző, hogy nem fogtam be a számat, elmondtam erkölcsi dilemmámat. Illés Endre is szomorúan nézett rám, és roppant finoman, de azért félreért-hetetlenül kulcsra zárta a könyvtárszobát, s visszavonta a megbízást. „Gozsdu – motyogta. – Nekem sincs meg. Nahát, micsoda ötlet! És milyen volt a könyv, nem volt nagyon szakadt?” Másodiknak Czibor Jánosnak meséltem el, aki szintén híres könyvgyűjtő volt, nekem mellesleg unokabátyám. Czibor nyíltan beszélt, fölháborodva: „Ki neked Vargha Balázs?! Rokonod? Én vagyok a rokonod! Azonnal lopd vissza Vargha Balásztól, és hozd el nekem!” Az föl sem merült, hogy az Eötvös könyvtárába vigyem vissza. Éreztem, hogy ez már az erkölcsi fertő, sőt maga a csavaros eszű téboly, hiszen Vargha Balázs se engedett a kérésemnek, valami ilyesmit mondott, hogy már késő, már továbbcserélte egy még ritkább könyvre. Majd faun-mosollyal hozzátette: „Mit rágódsz egy vacak könyvön! Fiatal vagy, vesd bele magad az életbe!” Úgy történt, belevetettem magam az életbe, könyvet igazán sose gyűjtöttem, de megértem őket, a megszállottakat. Ma már egyik szereplő sem él, de fanyar csattanóként leírhatom, hogy az a bizonyos Gozsdu-könyv biztosan megvan valahol. Túlélte mindenkit, minden csereberét s minden erkölcsi skrupulust.

KÖLTŐK ALBÉRLETBEN

1.

Akkoriban, az 1960-as évek elején, a fiatal költők csapatostól szálltak albérletből albérletbe, mint nyugtalan, kócos madarak, mint akiket titokzatos ösztön hajt, na meg az egyáltalán nem titokzatos pénzhiány. Vidékről jöttek, bár volt köztük fővárosi lakos is, aki valamilyen homályos okból a vándorló csapathoz sodródott, s szinte felszabadultan hasonulva együtt bujkált a többivel a gyanúsabbnál gyanúsabb odúknak.

A legmagasabbról Daku költő pottyant le, ugyanis neki társbérleti szobája volt! Igaz, hogy csak egy hónapig, s az is igaz, hogy mindenféle szóbeli és írásos megá-lapodások semmissé tették társbérleti jogát, de akkor is: a társbérlet az társbérlet!

Olyan könnyen jutott hozzá, mintha csoda történe-ne! Véletlenül találkozott egy novellistával, akit még az egyetemről ismert. A novellista közölte, hogy vidékre utazik, befejezi a regényét. Daku elmosolyodott, mindenki tudta, hogy a novellista évek óta ír egy regényt egy nagy fűtyijű traktorosról.

– Akarod a lakásom? – kérdezte.

S rögtön elcipelte a tulajdonoshoz, egy könnyes szemű nőhöz, aki cipőpertligyártásból élt. A lakásban

mindenhol cipőfűző volt, szétmáztak, mint eső után a giliszták. Könnyes szemmel végigmérte Dakut, keze szinte magától sodorgatta a cipőfűzőket, s elmondta a feltételeket. A fiáé a társbérlet, a fia börtönben ül, ha kiszabadul, azonnal át kell adni a szobát! Bejelentkezni csak ideiglenesen lehet, kiigényelni nem lehet, erre becsületszót kell adni, és alá kell írni ezt a papírt. Viszont fizetni nem kell, és reméli, hogy becsületes emberrel van dolga!

Daku aláírta a papírt, láthatóan több is volt belőle, becsületes képpel bólogatott, és egy szót sem értett az egészből. A novellista ünnepélyesen átadta neki a kulcsokat, a nő felzokogott, könnyei gátlástalanul hulltak a cipőfűzőkre. Megzavarodva köszöntek el, s nyomultak ki a szobából.

Dakut balsejtelmek kínozták, gyanakodva fürkészte a novellista manószzerű arcát, feltűnően magas homlokát, hogy nem valami óriási ugratás-e ez az egész? Várta megfeszülő gyomorral, hogy mikor tör ki a röhögés. De a novellista arca komoly volt, szép homloka felhős.

– Minden igaz, az utolsó szóig! – mondta. – És én jótálltam érted! Szevasz.

Daku a novellista után nézett, megvonta a vállát, majd elrohant a cuccáért. Egy bőrrönd tele könyvekkel, kéziratokkal, meg egy szatyor ing, gatyá, zsebkendő, törülköző, ennyi volt az egész, meg amit magán hordott.

A beköltözés ellenséges légkörben folyt le, a társbérletet egy kétszobás lakásból hasították ki, a tulajdonos, egy nyugdíjas kéményseprő fogcsikorgatva nézett a szobája ajtajából a bevonuló Dakura, s nem fogadta a köszönését. Daku fülig vörösödve motyogott valamit, s beosont a másik szobába.

A viszony a továbbiakban csak romlott. A két szobát nagy szárnyas ajtó választotta el, s Daku jól hallotta a kiabáló kéményseprőt.

– Egy ilyen tetves alak! Láttad? Ez már a harmadik tetves alak! Az ilyen tele van tetűvel meg poloskával!

Daku napokig nem merte használni a mellékhelyiségeket, a konyhát meg kulcsra zárták, reggel korán elosont hazulról, s késő éjszaka jött meg. A novellista hazautazott, nem volt kitől tanácsot kérni, Daku se vette a szívére a dolgot, neki jó volt így is a szoba, úgyis csak aludni járt haza.

Nappalait a Hungária kávéházban töltötte, a többi költővel együtt, ott reggelizett, ha volt pénze, ott végezte kis és nagy dolgát, s ott is mosakodott a márványborítású mellékhelyiségben. Néha-néha elment egy kádfürdőbe, főleg akkor, ha randevú volt kilátásban.

Ha a társbérletről faggatták, nem válaszolt, csak mosolygott hülyén, hamar el is terjedt, hogy irigy szar alak, aki nem akarja kölcsönadni a szobát kettyintésre. De ez a pusmogás is abbamaradt, tavasz volt, s általában a zöldben, a „Mauthner-tanszéken” bonyolították le a randevúkat.

Egy délelőtt megjelent a kávéházban a manóarcú novellista, egy kövér fiatalemberrel. Leültek Daku asztalához, a novellista bemutatta a kövért.

– Dramaturg. Tegnap nősült.

A kövér dramaturg bólogatott, de nem szólt egy szót se, Daku szokása szerint hülyén vigyorgott, a manóarcú novellista szúrósan nézte.

– Családot alapított! – mondta nyomatékosan.

– Gratulálok! – vigyorgott Daku.

A kövér dramaturg végre megszólalt, intett a pincérnek.

– Főúr! Három konyakot és kísérőnek három üveg bort!

A pincér meglepődve elrohant, kihozta az italokat. Felemelték a konyakot, koccintottak, bedobták.

A manóarcú novellista csillogó szemmel győzködte Dakut.

– Te úgyis egyedül vagy! Neked mindegy! A tulajdonossal már elintéztük, itt a papír! Add ide a kulcsokat!

Daku az asztalra tette a kulcsokat. Nem tiltakozott, mindent megértett, mindent belátott, enyhe ködfátyolon át nézte őket.

– Jó. Holnap beköltözhetnek.

A kövér dramaturg zsebre vágta a kulcsokat. Nyájasan nézett Dakura.

– Nem holnap. Ma.

Daku arcáról lehervadt a hülye vigyor.

– És én hol alszom?! És mi lesz a cuccommal?!

A kövér dramaturg legyintett, hogy ez semmiség, töltött a borból.

– Elmész az én albérletembe. Melegcsákányváltás. A cuccodat meg majd elviszed! Igyál! És köszönöm!

Ittak, a dramaturg újra töltött, Dakut röhögő-görcs fogta el, nem bírta abbahagyni, felvillant előtte a kéményseprő, ahogy fogcsikorgatva köpködi a tetveket meg a poloskákat. El akarta mesélni nekik, de nem bírt egy szót se kinyögni a röhögéstől.

– Ez hülye! – állapította meg tárgyilagosan a kövér dramaturg. Majd hozzátette kicsit meghatódva. – Hülye, de jószívű!

2.

Daku két napig élvezte az új albérletet. Valóban élvezettel báméskodott, mert gyönyörű helyen volt, a Hálszibástya alatt, egy földszintes villában. A villát kétfelé osztották, az egyik felében egy híres színésznő bolond húga lakott egy nagymama felügyelete alatt. A villa másik felében az eredeti tulajdonos, egy dús keblű özvegy. Egy horthysta katonatiszt volt a férje, aki azonban átállt,

s bár kivégezték, de nem vették el a teljes villát, a félt meg hagyták. Két, Dakuval egykorú fia tanult vidéki egyetemen, mégpedig mind a kettő orvosnak, ami nagyon nagy szó volt, de egy híres professzor pártfogolta őket titokban. Dusika, így hívták az özvegyet, illegális névtelen segélyekből tartotta fent magát, no meg az albérleti díjból, egyébként meg egy kórusban énekelt, hivatászerűen.

Ezeket Daku még aznap este megtudta. Kicsit rézegen csöngetett be, még átvillant az agyán a kövér dramaturg utolsó figyelmeztetése: „Ügyelj, ez egy úri hely!” Épp ezért finoman mosolygott az ajtóban megjelent pongyolás hölgyre.

Az özvegy túlzott kedélyességgel harsogott, különös, izgatott futamok indultak és fojtódtak el a hangjában.

– Maga költő? Maga tényleg költő? Maga egy eleven, valódi költő? Mindent tudok! A barátja telefonált! Isten hozta!

Daku nem is jutott szóhoz, bárgyún vigyorogva bólogatott. Az özvegy körbecipelte a szobákon, felgyújtogatta a villanyt, majd bűgva és trillázva betuszkolta az utolsó szobába. A szoba hatalmas volt, gazdagon berendezve, egy boltív választotta ketté. Daku nem észlelt semmit a szobából, hunyorgott az erős villanyfényben. Az özvegy leültette a széles heverőre, melléült, s csapongva mesélt. Gazdagon moduláló hangja betöltötte a szobát.

Daku báván nézett maga elé, öklendező rohamokat érzett a gyomrában, nyersen, rekedt hangon félbeszakította az özvegyet.

– Merre van a vécé?

Az özvegy fölényes rutinnal vette tudomásul az új fordulatot, elegánsan egy ajtóra mutatott, s vidáman kacarászva nézte a rohanó Dakut.

Daku három ugrással az ajtónál termett, feltépte, becsukta maga után. Félt, hogy elkésik, de szerencsére a fürdőszoba ablakán bederengett az utcai lámpa fénye, s gyorsan megtalálta a vécékagylót.

Görcsösen könnyített magán, kiverte a hideg vejték, állt iszonyú zavarban, végre lemosta az arcát, előszedte a zsebkendőjét és megtörölte.

Az özvegy diszkréten bekukkantott az ajtón, és biztatóan kacarászott.

– Férfidolog!

Pongyolája szándékos kacérsággal szétnyílt, Daku ámulva nézte az óriási tejfehér kebleket, a szánkóút szélességű völgyet, s a vad májszínű foltot a bim-bó körül, a hatalmas, ingerlő sötét udvart. Máskor egy ilyen látvány tizedrésze is elég lett volna, hogy elboruljon az agya, de most a részegségtől és a zavartól csuklott egyet, újabb hullám indult a gyomrából, könnyes szemmel a kagyló felé fordult, s kétségbeesve integetett hátrafele a kezével.

Az özvegy kicsit bosszankodva kaccantott, kiment, majd gyakorlottan újra bűgóra igazítva a hangját, visszaszólt.

– A kék törülközőt használhatja! Jó éjt!

Másnap Daku gyötrő fejfájással ébredt, felült a széles heverőn és körbebámulta az idegen szobát. Fülelt, csend volt. Gyorsan felöltözött, az asztalon egy levél várta, mellette egy kulcs: „Költőcske! Itt a kulcsa! Pá, Dusika!”

Elröhögte magát, a kulcsot zsebre vágta, a levelet betette a tárcájába azzal a csiklandozó gondolattal, hogy ezt a falrengető marhaságot meg kell mutatni! Szemérmetlen kíváncsisággal körbekutatta a szobákat, kiment a konyhába, benyitott a spájzba, belenyúlt egy dunsztosüvegbe, kihalászott egy uborkát, s csámcsogva folytatta a felfedező körutat. A hálószobában a megvetett ágyra volt terítve egy bő hálóing. Élvezettel nézegette, képzeletében feltolultak a hatalmas mellek, a vad májszínű udvarral. Majd kiállunk a gátra! – mormogta, s elhagyta a lakást.

Különböző presszóknál kereste a kövér dramaturgot, de nem találta. Az egyik helyen végre megtudta, hogy nászútra mentek egy Postás-üdülőbe. Egyedül meg nem mert becsöngetni a kéményseprőhöz. Majd elhozom a cuccot! Nem sürgős!

Egész nap üdvözült mosoly ült az arcán. Megfogtam az isten lábát! – gondolta. – Micsoda szoba! Micsoda kiszolgálás! Fürdés, meg egyebek! Talán még koszt is!

A kíváncsi kérdésekre most se válaszolt, habár az egész Hungária tudta, hogy az éjszaka lakást cserélt. A levelet se mutatta meg végül. Ezeknek?! – nézett gúnyosan a faggatózókra.

Estére már majd szétvetette az izgalom. Ahogy hazaért, minden úgy lett, ahogy várta. A középső szobában az asztal megterítve, felvágottak, egy üveg bor. Dusika könnyű nyári pongyolában. Megvacsoráztak alba mélyülő fuvolaszó kíséretében. Daku a vacsora végén ügyetlenül kezét csókolt, Dusika fuvolázva sürgette.

– Menjen csak, fürödjön meg! Addig elmosogatok!

Daku futtában lezuhanyozott, megtörülközött, a törülközővel megdörzsölte a fogát is. Gatyában az ágyhoz ment, bebújt a takaró alá. Röhhincselve észlelte, hogy férfiassága csorbíthatatlan. Hanyatt fekvé várt.

Az özvegy illatfelhőben úszva besurrant a fürdőszobába. Daku érzékei pattanásig feszültek, felerősödve hallott mindent. Most lehajtja a karimát. Most lehúzza a bugyit. Most...

Viszolyogtató csobogás hallatszott, mintha vizet engednének a mosogatóba. Daku megrázta a fejét, de nem tudott szabadulni a zubogástól és a képtől. Mint a mosogatódézsa! Rémulten vette észre, hogy előbb még érces férfiassága odavan, leomlott. Hideg rázta. Behunyta a szemét, koncentrált, odanyúlt, hiába.

– Űristen, impotens lettem! – suttogetta. – Mi lesz most?

Szégyenletes megaláztatás következett. Dusika vad dühvel mahinált, de sehol semmi, majd csodálkozva, majd felháborodva, majd szipogva megkérdezte.

– Mi bajod van, pubikám? Csak felizgatod az embert!

S nagyot nyögve, sóhajtva, megsértődve leászott a heverőről, s elvonult.

Reggel Daku felöltözött, bevetette az ágát, bezárta az ajtót, és a kulcsot visszadobta a levélnyíláson.

3.

A következő éjszakát Daku a Gellérthegyen töltötte, a szobor mögött egy padon. Hajnalban összetört tagokkal lement a Rácfürdőhöz, váltott egy jegyet, a kádban aludt egy órát, majd a dörömbölésre felébredt. Kimosta a zokniját, s vizesen felhúzta.

Bóbiskolva, kívül-belül összetörve ült a Hungáriában, mikor megállt az asztalánál Daruka költő.

– Mi van? Alszol? – kérdezte vidoran. Mert Daruka költő mindig vidor volt! Nem vidám, vidor! Egy sujtasos, zsemleszínű flanell házikabátban járt, azt viselte zakó helyett, amerikai csomagból vette olcsón. És cseppet sem törődött a gúnyolódással, mert Daruka jellem volt! Gyémántkemény! És talpig becsületes! És hű barát!

Nem volt külön ember Darukánál!

– Nincs hol aludnod? – folytatta, s leült szemben Dakuval.

Daku komoran ingatta a fejét. Kész volt. Egy kiütött ember, sőt egy kiütött férfi!

Daruka megszimatoalta a könnyű prédát, jóságos mosolyt vágott ki.

– Gyere hozzám! – s már állt is fel, s elindult.

Daku félálomban követte a flanell házikabátot, végig a Rákóczi úton. Daruka fölényes jóindulattal társalgott. Nem várt választ, önellátó volt.

– A te apád is kovács, az én apám is kovács! Nem érzel ebben valami jelt? Pedig van benne jel!

És felsorolta azokat a magyar költőket, akiknek kovács volt az apjuk. Mikor a kovács-apák elfogytak, rátért más kisipari ágakra is, a bognárra, a kőművesre, a mészárosra, a cipészre, a borbélyra, a kirurgusra. Daku félálomban is ámulva hallotta, hogy mennyi kisiparos költő-apa van! Daruka megállt a kirurgusnál, felemelte az ujját.

– A legnagyobb költőnek, Csokonainak például kirurgus volt az apja! Honorácior! Tudod, mi az a honorácior? Tiszteletdíjas! A társadalom rugója!

A Rákóczi út végén befordultak egy düledező, büdös kapualjba. Daruka gyorsan tanácsokat suttogott.

– Majd én beszélek, te csak bólints!

Egy szőrös, kifestett öregasszony nyitott ajtót, vak-sin pislogott, olyan volt, mint egy indiánálarc.

– Csókolom! – üvöltött Daruka. – Bemutatom az unokatestvéreimet! Most jött Debrecenből, újságíró, a Magyar Nemzetnél dolgozik! Most intézik a lakását. Addig idejön átmenetileg.

Az öregasszony pislogott, vihogott, az elmebetegek könnyedségével társalgott, kezét finoman Daku karjára tette.

– És ismeri Dinnyés Lajost? Azt a szép nagy embert? És Tildy Zoltánt? És Balog pátert? Ó, újságíró! És a képviselőket? Volt már a parlamentben?

Dakunak zúgott a feje, egy pillanatra sem volt biztos benne, hogy ébren van, bárgyún bólogatott.

– Akkor rendben van? – üvöltött Daruka.

– Rendben, rendben, hatszáz forint. Én megyek a Marikába, várnak a barátnőim, kulcsot nem tudok adni, nincs több.

Az öregasszony kitipegett, s mintha egy rossz látomás múlt volna el, Daku megrázta a fejét, végre felébredt.

– Meg vagy örülve!? Hatszáz forint! Nincs egy fillérem se!

Majd józan szemmel körülnézett az egyetlen kis szobában, s megdöbbenve kérdezte.

– És hol alszunk? Csak egy ágyat látok! Csak nem...?! – nézett borzadállyal Darukára. Kiverte a veríték a homlokát a gondolatra.

Daruka fölényesen mosolygott. A sarokban felhalmozott matracokra mutatott.

– Matracokon! Mi most ágyrajárók vagyunk! Te vagy a hatodik. Rajtunk kívül még egy kőművesbrigád alszik itt. A pénz se izgasson.

Daku végleg fölébredt, tele volt kérdésekkel, de Daruka már vonszolta is ki a szobából.

– Gyerünk a Pajtás újsághoz! Beveszünk téged is!

Daku ment, megvonta a vállát, belevette magát az élet mindent elsöprő áradásába. És érezte, hogy oldódik a szorongása, lelke könnyű lett, már nem rágódott a kudarcokon, az elhagyott könyvein, cuccain. Olyan messze került a tegnapi nap, mintha egy év telt volna el.

– Mi a nyavalya ez a Pajtással? Mibe vesztek bele?

Daruka jóságos nyuszimosollyal kifordította a tenyerét.

– Legföljebb egy strófával több lesz!

Majd elmagyarázta, hogy hárman, költők, összeálltak a Pajtás versrovatvezetőjével, és írnak egy verset május elsejére. A pénzen osztoznak.

– És kinek a nevéen jelenik meg a vers?

– Kisorsoljuk! – rikkantotta vidoran Daruka. – Hadd törjék a fejüket az irodalomtörténészek!

Majd szemérmesen megkérdezte.

– Neked már hány versed jelent meg?

Daku elmerengett. Az az igazság, hogy valamikor, egyetemista korában elég sok verse megjelent. Ő volt az

egyik új tehetség! De évek óta már egy se! Nem is írt. Az egyetemet is otthagya, mind a kettőt, mert félig heccből, félig komolyan a bölcsészkar mellett a jogi karra is beiratkozott vendéghallgatónak, és vizsgázott is. Aztán megunta. Csak tengődött. Félt a versírástól is.

– Mmmm, úgy harminc-negyven.

Majd nagyot sóhajtott, és ő is megkérdezte, holott tudta a választ.

– És neked?

– Nekem egy! Meg ez az egynegyed! – felelte Daruka vidoran.

KÖLTŐVERÉS AZ EÖTVÖS UTCÁBAN

Daku költő a „Fel, vörösök!” nevű klubba igyekezett, télvégi délelőtt volt, nagy piszkos hókupacok rondították a járdát, a rozsdás csatornákból köpedékszerű szürke hólé lötytyent a nyakába, fázósan borzongott a kopott ballonban s dühödten érezte, hogy lukas talpú cipőjében cuppog az átázott zokni. De ezt leszámítva, vagy mindezek mellett gonoszul vigyorgott is, lakótársára gondolt, Daruka költőre, aki mit sem tudva hentereg az ágyban, a fűtetlen albérleti szobában. „Vagy verset ír, vagy onanizál!” – röhögött fel gúnyosan. „Vagy mind a kettőt egyszerre!” Közösen béreltek egy ócska szobát, s az együttlakás nem tett jót a barátságuknak. Alattomos szokásaik alakultak ki, egymást piszkálták, gyötörték, képmutató módon mosolyogva, s fennhangon bizonygatva, hogy ők a legjobb barátok Budapesten. Ez a mostani húzás is a kis piszkosságok közül való volt, hogy eltépte Daruka meghívóját, s lehúzta a vécén.

A „Fel, vörösök!” nevű klub valamikor gyanús mulató volt egy gyanús mellékutcában, ötvenhatig zárva volt, az egerek cincogó birodalma. Ötvenhat után egy élelmes és tette kész fiatalember elkérte a kulcsot a szomszéd házmesternőtől, egy funérlapra saját kezűleg ráfestette az ákombákom betűket, hogy „Fel, vörösök! Irodalmi és kulturális klub”. A táblát kiszögezte az ajtó fölé, majd

nyakába vette a várost, hogy valamelyik hivattalal kineveztesse magát igazgatónak. A hivatalokban meglepődve vették tudomásul az új kulturális intézményt, egyik helyről a másikra küldözgették az önjelölt igazgatót, míg végül a bányászszakszervezetben egy öreg, elfáradt ügyintéző kiállította a szükséges iratokat, tétova köldökzsinórral a szakszervezethez kötözve a klubot. Ennyi elég is volt Lóca Pálnak, így hívták a lelkes fiatalembert, a többi már ment, mint a karikacsapás. Először is szerződtetett két mogorva takarítónőt, kisérteltatta velük az épületet, az egerek méltatlankodó cincogással csapatostól menekültek a szomszéd házakba. Utána felvett egy gépírónőt, akivel rögtön körlevelet gépeltetett s elküldte az összes újságnak, művészeti szövetségeknek, hogy az új klub tárt karokkal várja a fiatal tehetségeket. S hogy a környékkel is jóba legyen, a szomszéd házmesternő férjét kinevezte portásnak, aki reggeltől estig a bejárat melletti kis szobában szivarozott és köpködött, s apró uzsorakölcsönöket adott az ifjú tehetségeknek.

A klub felvirágzott, a zavaros időkben senki se firtatta, hogy honnan van, miért van, tudomásul vették, hogy van, a bányászszakszervezet sóhajtva utalta át havonta a pénzt.

A portás felirányította Dakut az emeletre, a színházterembe, a ballonra mutogatott, hogy be kell tenni a ruhatárba, majd megvetően legyintett, mikor a csapzott költő a fejét rázva felfutott a lépcsőn.

Daku meglepődve hunyorgott, a terem telis-tele volt! Erre egyáltalán nem számított, a fal mellett oldalmazott, állóhelyet keresett, végig-végigpásztázva a helyiséget ismerősök után. A sarokban talált egy üres széket, leroskadt, s zavartan vette számba a megjelent költőket. Mert csupa költő volt jelen, ismert és kevésbé ismert, zibongtak, hangoskodtak, külön-külön csoportokba verődtek, ingerült pillantások röpködtek baráti cinkos mosolyokkal keveredve, valami nagy értetlenség kezdett kiülni az arcokra, és mérni lehetett a kirobbanó feszültséget. Daku nem volt túlzottan járatos az irodalmi berkekben, nem volt beavatva a kulisszatitkokba, de annyit ő is megállapított, hogy rosszul állították össze a meghívottak névsorát. Tegnap és mai ellenségek ültek zavart arccal a teremben, mint egy bírósági tárgyaláson, olyanok, akik egymás torkát legszívesebben átharapnák, s ezt alig-alig tudták már titkolni. Daku tűnődött, hogy Lóca Pál készakarva csinálta-e ezt, vagy naivságból? Megkereste szemével az ügybuzgó direktort. Lóca Pál fehér arccal álldogált a büféasztalnál, csinos színjátzó lányok között, akik a szendvicseket rendezgették, a kávé töltegették. „Te jó isten, mekkora botrány lesz itt!” – dűnnyögött Daku, és igyekezett összehúzódni. A senki földjén érezte magát, nem tartozván egyik táborba sem. Most már nagyon bánta, hogy elépte Daruka meghívóját, most nagyon jó lett volna egy hű barát!

Lóca Pál előrelépett, s felcsúszó, fisztulázó hangon, mintha kukorékolna, üdvözölte a megjelenteket és megnyitotta a tanácskozást, elismételte a meghívón kinyomatott témát: A forradalmi líra jövője. Gyorsan vissza is lépett, olyan mozdulattal, mint aki egy cirkuszi ketrecre csukja rá az ajtót.

Az alaphangot egy torzonborz szakállú-hajú költő ütötte meg, mindenki tudta róla, hogy szándékosan nőveszti így a szőrzetét, mivel Marx Károlyra akar hasonlítani. Fel sem állt, szót sem kért, belebömbölt a terembe.

– Csodálkozva és értetlenül nézek körül: mi az, megnyitották a börtönöket?! Vagy nincs elég hely a magyar börtönökben?!

Azonnal kitört a vihar, kiabáltak, hadonásztak, fújoltak és éljeneztek a költők. Majd felállt és középre pattant Forró Sándor költő, gúnyosan mosolygott, kezével csillapító mozdulatokat tett, míg végre mindenki ráfigyelt elcsendesedve. Forró Sándor bátorságáról, gyors eszéről és elegáns fogalmazásáról volt híres, kétségtelen, hogy nagyszerű szónok volt.

– Tisztelt közönség, arra céloz a kolléga finoman, hogy bizonyos nézetbeli különbségek vannak köztünk! Bár nem értettem én sem, hogy miért hívtak ide pont minket, de szívesen eljöttem. Esmét cserélni sosem árt! A magyar alkotmányt pedig a kollégának is be kell tartani, vagy legalább az illemszabályokat... És csak azt kell eldöntenie, hogy melyik minőségében van itt: költő-e, vagy rendőr?

Megkönnyebbült, de azért óvatos röhögés tört ki, a vihar még nem vonult el, de már nem is volt olyan félelmetes. Daku is röhögcsélt, majd a színjátszó lányokat nézegette élvezettel, s csak fél füllel figyelt a vitára. A lányok mint megrebbent gazellák álldogáltak a tömény oroszlánbögésben. Daku rutinosan osztályozta és rangsorolta őket, s végül megállapodott egy fekete, lófarkas hajú lánynál. A lány gyönyörű volt, elképesztően gyönyörű és fiatal. Daku megpróbált szemezni vele, de a lány nem nézett sehová, lesütötte a szemét, álldogált illedelmesen. Daku jobb híján külön-külön megbámulta a lány minden porcikáját. A lábát nem látta, csak combtól fölfele, szakértő szemmel méregette a lányosan keskeny, de formás csípőt, a hihetetlenül karcsú derekat és a blúzt megfeszítő melleket. A hosszú, fehér nyakon madonnaszelíd fej tündökölt, óriási fekete szemek, a hátrahúzott haj csodálatos homlokot domborított ki. Daku azonnal szerelmes lett, lázasan törte a fejét, hogyan ismerkedjen meg a lánnyal. Nem érdekelt már semmi, elsüllyedt körülötte a zavaros világ, enyhe utálkozással és türelmetlenül várta, hogy véget érjen a vita.

A vita azonban egyáltalán nem akart véget érni. Most éppen a leggusztustalanabb magyar költő, Gurgyalag Lajos raccsolt. Gurgyalagnak átütő lábszaga volt, a verseinek is lábszaga volt, a fejének is lábszaga volt. Fröcskölt, mint egy pöcegödörből kihalászott törpe, a mondatainak

is lábszaga volt. József Attilát idézte összevissza, a „mosóport”, meg a „proletár utókort”, mikor Forró Sándor felordított, hogy mindenkiben meghűlt a vér.

– József Attila nevét ne merészed a szádra te venni!

Megint elszabadult a pokol, a hadonászás, fújolás, éljenzés közben Daku ámulva skandálta az elhangzott mondatot, hiszen ez egy hexameter! Kapásból csinált belőle egy disztichont: „Nemzeti undor lök, véce – gödörbe, gané!” De ilyen finomsággal most senki se törődött, egy vasutas-egyenruhába öltözött, halálfejű költő többször is nekifutott a mondanivalójának, de nem jutott túl az első szavakon.

– A nemzeti megbékélés... a nemzeti megbékélés...

Lóca Pál intett a lányoknak, hogy hordják szét a szendvicseket és a kávékat. Még mindig fehér volt az arca, de már magához tért annyira, hogy eszébe jusson az elterelő hadmozdulat. A csinos lányok felkapták a tálcákat, s mosolyogva körbehordozták. A vihar lecsillapodott, a költők meghökkenve nézték a lányokat, udvarias vigyorra igazítva a rángó arcokat. Daku imádkozott, hogy a fekete lány őfelé induljon. Az ima meghallgattatott, a lány Daku asztala felé kanyarodott, finoman mosolyogva kínálta a szendvicset és a kávékat. Daku utoljára vett, szívdobogva bámulta a kivillanó gyöngyfogakat s az enyhén pihés, meztelen lábszárakat. Rámosolygott a lányra, halkán megszólította.

– Mindig ilyen finomat főz? Fogadjunk, hogy kitalálom a nevét!

A lány enyhén elpirult, de nem sütötte le a szemét.

Daku még gyorsan elsuttogta.

– Megvárhatom? Szeretnék magával beszélni! Életbevágó!

A lány nem válaszolt, mosolygott rendületlenül, s továbbment a tálcával.

A szendvicsevés, kávészürcsölés feloldotta kissé a feszültséget, itt-ott már normális hangerejű beszélgetés, fecsegés is kialakult, Lóca Pál arcába is kezdett visszatérni a szín, szeme villanásával irányította a lányokat, mint egy főpincér. Majd utólag észbe kapva bejelentette a szünetet.

Daku azonnal felpattant, és a büféasztalhoz settenkedett. A fekete lány mögé állt, és suttogva találgatta a nevét.

– Katalin... Terike... Gyöngyike... Éva...

A lány fél szemmel hátrasandított, és kuncogva rázta a fejét. Daku táguló orrcimpákkal beszívta az édes lányszagot, s rekedten suttogta a rózsás fülbe.

– Szabad a gazda!

A lány félig hátrafordult, és lassan tagolva, mint a süketnémák, illetve mint a kezdő színjátékosok, hiszen ott tanulta ezt a szájmozgást, elsuttogta a nevét.

– Iringó!

Daku élvezettel bámulta, egész közel hajolva a lassan mozgó, piros ajkat, bárgyún bólogatott, mert egy

pillanatra elbódult a közelségtől. „Úristen, de gyönyörű!” – zakatolta a homlokában a vér, majd hangosan ezt mondta.

– Tudhattam volna! Csakis ez a név illik magához!

Már éppen be akart mutatkozni ő is, mikor Lóca Pál kiabált az ajtónál, befelé a terembe.

– Daku költőt várják a portán!

Daku rámosolygott Iringóra, olyan csábosan, ahogy csak bírt.

– Ez én vagyok! Mindjárt jövök! Iringó! Gyönyörű! Egy sellő!

A portán Daruka költő várta gyűlölködő arccal. A portás nem engedte be meghívó nélkül, s ez az újabb sérelem sziszegő hangokra ingerelte.

– Voltam a Hungáriában, ott mondták, hogy biztos itt vagy! Miért nem mondtad?! Miért nem szóltál?! Én miért nem kaptam meghívót?! Én is költő vagyok! Itt a helyem! Engem mindenből kihagynak! Te is! Milyen barát vagy?! Megmondjam?

A portás közönyösen szivarozott, Daku vigyorogva nézte a dühtől pecsétviasz arcot. Majd mikor már érezte, hogy nem lehet tovább feszíteni a húrt, fölényesen oda szólt a portásnak.

– Engedje be. Ő is költő.

A portás legyintett, már nem is kérte, hogy tegyék be a kabátot a ruhatárba. Dühösen köpködve morgott utánuk.

– Költők? Ezek?

Mivel ő látott már egy-két költőt, itt a mulatóban, azok szivaroztak, prémes télikabátban jártak, nagy boravalókat adtak, és szerkesztő úrnak kellett szólítani őket.

Daruka költő azonnal bevetette magát a sűrűbe, villámgyors tájékozódással csapódott egyik csoporttól másikhoz, mindenhol mosolygott, bólogatott, mintha be akarná hozni a késést.

Daku folytatta az ostromot, s szünet végére sikerült is becsalni Iringót a függöny mögé, a kicsiny színpadra. Hamar rájött, hogy Iringó egy kicsit ostobácska. „Annál jobb! – dünnyögte. – Könnyebb dolgom lesz!” A függöny mögött megcsókolta a lányt, de az elkapta a fejét. Mórrikálva, túlzón színpadias mozdulattal ingatta a mutatóját. Majd továbbra is túlzott taglejtésekkel a függöny részéhez lépkedett, s intett Dakunak, hogy jöjjön ő is lefelé. „Ez is több, mint a semmi!” – mormolta Daku, s igyekezett olyan közel nyomakodni a lányhoz, amilyen közel csak lehetett. Óvatosan rá-ráfeküdt a káprázatos csípőre, Iringót lekötötte a kukucsálás, csak néha vette el Daku kezét, mikor az a melle körül kotorászott.

– Jaj, de izgi! – suttogta Iringó. Majd tovább csacsozott. – Az kicsoda? Az a szemüveges? Jaj, de izgin beszél!

Daku kilesett, forrón belelihegte a lány fülébe a szemüveges nevét.

– Eörmester!

Újra megcélozta a feszes, telt kebleket, az egyiknek sikerült is alányúlania, s hogy elterelje Iringó figyelmét, tovább suttogott a fülébe.

– Kérdezz csak, majd én mindent elmesélek! Te habléány!

Iringó izgatottan vihogott, de Dakunak nem sikerült továbbjutnia némi kis ártatlan tapizásoknál. Úgy be volt gerjedve, mint egy csődör, szinte már habzott a szája, mire vége lett a tanácskozásnak.

A költők szétszéledtek, a különböző csoportok fenyegetően méregették egymást. Lóca Pál növekvő félelemmel nézett utánuk, most már sejtette, hogy óriási bakot lőtt, ami még a klubja létét is kérdésessé teheti, s átkozta magát, hogy miért nem a munkásszínjatszókknak szervezett konferenciát, ahogy eredetileg tervezte!

Daku titkos jeleket integetett Darukának, hogy kopjon le, nehogy csatlakozni merjen, itt ez a nő, teljesen befűzve.

Daruka irigykedő pofával lekopott, Daku a Madách tér felé irányította a lépést, az árkádok alá, ott tudott jó homályos sarkokat. Iringó tovább csacsogott, nagyon is hízelgett neki az udvarlás. Egy költő! Egy valódi költő! Legalábbis azt állítja magáról... Hogy a kételyt elűzze, megkérdezte erőltetetten komoly hangon Dakut. Egyáltalán, minden gesztusa, hangja erőltetett és túlzott volt, mint egy kőlyökkutyának, látszott rajta a friss színjatszóképzés.

– És az a sok költő mért vitatkozott?

Daku gúnyosan felröhögött.

– Azért, te drága, mert túl frissen választottak irányvonalat.

– És te mit választottál? Hiszen te is költő vagy... Ugye?

– Én téged választottalak! Ebből is látszik, hogy én vagyok a legnagyobb költő!

Daku séta közben is ezer fortéllal próbálkozott, hogy testileg közel férjen Iringóhoz. Belekarolt, átölelte a derekát, pusztit nyomott az arcára, megnyomta az orrocskáját, megsimogatta a haját. Keze mintha tehetetlen vasdarab lenne elektromágneses térben.

A Madách téren sikeresen betuszkolta Iringót egy oszlop mögé, és végre csókolóztak, lihegve, fuldokolva, nyelvükkel birkózva, Iringó nem volt teljesen járatlan, amit meg nem tudott, rögtön megtanulta.

Azután egy idő múlva Iringó tettetett ijedtséggel felkiáltott.

– Jaj, de későn van! Mit mondok a mamámnak?

Daku nem kapcsolt, bambán nézett föl, s rögtön folytatni akarta a csókolózást.

De Iringó megmakacsolta magát.

– Haza kell mennem! És kísérv haza! És én bemutatlak a mamámnak... Így illik!

Daku először meghökken, hirtelen új távlat nyílt az amúgy is gyorsan égő szerelemben, ettől

elérzékenyült, család, mama, lánykérés... Finom pusztit nyomott Iringó ajkára.

– Menjünk! Te vagy az én kis menyasszonyom! Mutass be a mamának.

Az Eötvös utcában a mama rögtön ajtót nyitott, s nagy gyakorlattal túltette magát a szemrehányásokon és a váratlan vendégen. Udvariasan mosolyogva nyújtott kezét Dakunak, mikor az bemutatkozott. Daku az ámulattól alig tudta elengedni a feléje nyújtott kezét, a mama, ha lehet, még szebb volt, mint Iringó, úgy volt szebb, mint egy kidolgozott festmény a vázlatához képest! Ezt érezte Daku. Hogy a mama mit érzett? Veszélyt, idegen szagot, enyhe őrülséget, és nagy-nagy ellenszenves rendezetlenséget. Egy pillantással felmérte Daku ruházatát, a kopott ballont, s iszonyodva figyelte a szőnyegen a vizes lábnyomokat, amiket a lukas cipőtalp hagyott. „Te jó isten, kit szedett megint össze ez a lány?! Ha ezt a férjem meglátja! Gyorsan el kell távolítani ezt az alakot, míg a férjem haza nem érkezik!” Közben persze mosolygott, ha bágyadtan is, a beleivódott jólneveltség nem engedte, hogy rögtön kimondja, amit gondolt.

Daku ebből semmit sem észlelt, úgy vonult be, mint egy gróf, lehuppant a fotelba, keresztbe rakta a lábát. Ezt a mozdulatot azonban gyorsan visszacsinálta, mivel eszébe jutott lukas cipőtalpa. Csak pillanatra

csikordult meg a foga, harsány hengegessel igyekezett helyrebillenteni önérzetét.

– Most éppen Kodálynak írok szövegeket. Lehet, hogy csinálunk egy operát is, az öreg nagyon meg van velem elégedve!

Iringó tapsikolt.

– Jaj, de izgi!

Daku belelendült.

– Mert amúgy nem rossz pálya ez! Egy ügyes embernek sok lehetősége van. Könyv, színdarab, film! Opera! Most egy csomó ember besározódott, és van üresedés! Előttünk áll a jövő... mama!

Beszéd közben Daku szétnézett a polgári lakásban. Több ajtót is látott, mögöttük legalább három szobát sejtett. Elragadta a képzelődés: „Ott, abban az utcaiban lakhatnánk mi! A másikban meg ez a gyönyörű mama!” Nyájas, szerelmes pillantásokat vetett felváltva a lányra és a mamára. Úgy nézett ki, mint egy vigyorgó idióta. A mama viszolyogva figyelte, türelme határán járt. Az egyre sűrűbb „mamázásra” összerándult az arca. S mikor Daku cigarettáért nyúlált a zsebében, még mindig udvariasan, de nagyon határozottan megszólalt.

– Jaj, ne haragudjon, kedves Daku! De a lányom elfelejtette megmondani, hogy mindjárt el kell mennünk! Nem is tartóztatom tovább! És jöjjön el legközelebb is...

Daku felpattant zavartan motyogva, hogy persze,

köszönöm, megyek, illetve jövök, mikor kulcs zörgött, és kinyílt a bejárati ajtó. Egy pillanatra megdermedtek, mint egy szoborcsoport, és bámultak az ajtó felé. Iringó apja lépett be nagy topogással, munkásőr egyenruhában, ő is megállt a szoborcsoporttal szemben.

– Na, mi az? Megkukultatok? Jó estét!

A mama tért magához először.

– Szervusz, drágám! Ez itt Daku, izé... De már megy!

A papa futólag ránézett Dakura, ha megy, megy. Ám ekkor Iringó az apja nyakába csimpaszkodott, puszilgatta a szélfúttá arcot, s a fülébe sugdosott.

– Költő! Papa! Egy igazi költő!

A mama idegesen tuszkolta az előszoba felé Dakut, mikor a papa kibontakozott a puszilgatásból.

– Várjon! Szeretnék magával beszélni! Jöjjön!

Kinyitotta a dolgozószoba ajtaját, s parancsolóan nézett Dakura. A mama nagyot sóhajtott, Iringó riadtan hozzábújt. Daku alvajáráó léptekkel bement a dolgozószobába.

A mama átkozta magát, hogy nem tudta hamarább kituszkolni a vendéget, szemrehányóan nézett a lányára. Iringó is megszeppent, hogy mi lesz most? A papa nagyon szigorú volt, s féltek is tőle, ahogy félni kell a nőknek uruktól és parancsolójuktól.

A dolgozószobában a papa az íróasztalfiókban kotorászott, közben Dakut faggatta.

– Maga tényleg költő?!

Daku száraz torokkal nyelt egyet, majd bólintott.

A papa végre előkotort egy füzetet. Dakuhoz ment, és keményen a szemébe nézett.

– Amit most mondok, maradjon kettőnk között! Úgy beszéljek magához, mint férfi a férfinhoz! Khm! Én is verset írok! Itt vannak a füzetben! Még nem mutattam senkinek. Kérem, olvassa el, és legyen szigorú bírám! De a nőknek egy szót sem! Világos?

Azzal átadta a füzetet. Daku báván elvigyorodott, belső zsebébe dugta, a szíve fölé, óvatosan rá is csapott.

A papa félszegen átölelte.

– És gyere minél hamarabb! Nagyon kíváncsi vagyok! Szervusz, én vagyok az öregebb! És csitt!

Daku hülyén bólogatott, motyogott valamit, de nem merte visszategezni a papát, ahhoz túl félelmetes volt.

A papa kikísérte Dakut, a nők nem voltak sehol, az ajtóban kezet rázott keményen, és kacsintott egy nagyot, majd még egyszer elsuttogta.

– És csitt! Senkinek egy szót sem!

Daku kábultan ment le a lépcsőn, tétován álldogált a sötétedő utcán.

Nem is vette rögtön észre, hogy három fiatalember várja. Az egyik fiú intett neki, hogy jöjjön oda.

Daku rossz sejtelmekkel odament. A három fiú azonnal körülfogta. Daku menekülni akart, de elállták az útját.

Az egyik dühödten az arcába fröcskölte a szavakat.

– Iringó az én menyasszonyom! És nem engedem, hogy kurvát csináljatok belőle abban a tetű klubban! És ha még egyszer meglátlak vele, szétverem a pofádat!

Ekkor kapta az első seggbe rúgást. Fellángoló dühvel fordult meg. Ekkor kapta a második seggbe rúgást. Megzavarodott, elmúlt a dühe, félni kezdett. „Szégyen a futás, de hasznos!” Kitért a fiúk közül. Ekkor kapta búcsúzóul a harmadik seggbe rúgást.

Futott az üres utcán a sarokig, egy kicsit sajtolt a fenekére.

A SZÜZESSÉG ELVESZTÉSE

Daku költő nem mert hazamenni a kollégiumba, előző éjszaka ugyanis nagy razzia volt, mogorva nyomozók feltúrták az épületet, fegyvert, röplapot, írógépet kerestek. Nyolc-tíz hallgató lézengett a hatalmas épületben, akik végképp nem tudtak hová menni a felbolydult időben. Bár nem találtak semmit, a nyomozók fenyegetőzve vonultak el, hogy holnap éjjel is visszajönnek, minden éjjel visszajönnek, amíg ez a szaros, fasiszta, hulligán banda össze nem csinálja magát! Az egyik fiúnál elszakadt a cérna, ordítózni kezdett, hogy joghallgatók vagyunk, és ügyvédek, bírók, ügyészek és nyomozók leszünk! Erre búcsúzóul kapott egy nagy pofont, hogy letottyant az ágyra.

Daku költő egész nap a városban bolyongott, ideje nagy részét abban az egy-két moziban töltötte, amelyben most is játszottak. Egy talponállóban megevett egy tányér levest, két szelet kenyérrel, étvágya se, meg persze pénze se volt többre. A korán sötétedő délutánban egyre idegesebben gondolt arra, hogy hova is menjen. Végre, már a pánik határán, eszébe jutott Csordás, a kövér dramaturg, s egy csapásra megnyugodott. „Hát persze! – dűnnyögte boldogan. – Megkeresem!” Összehúzta magán a kopott ballont, s jól kilépett, mert a színészek diákszállója Zuglóban volt, s a kijáratilalom vésszesen közeledett.

Átment a Szabadság hídon, üres szemmel nézte a nagy csarnok falához fektetett hamuszínű halottakat. A csarnokba ki-be jártak a háziasszonyok, s Daku költő iszonyodva figyelte, hogy át-átlépnek a hullákon. Roszszullét kerülgette, s összeszorított fogakkal elhatározta, hogy nem néz a földre. Ám a kilótt ablakú házfalak, az eloltott szivarként üszkösödő templomtornyok sem javítottak kedélyállapotán. Mikor már a harmadik lelőtt tetejű tornyot látta, eltűnődött, hogy vajon mi okból fáradoztak a tüzerek? Virtuskodásból, antiklerikalizmusból? A novemberi égből köd szitált, s Daku költő agya is hasonlóképpen ködös volt, félálomban vágott át a kísérteties utcákon, a fejfákkal teletűzdelt tereken. A fejfákon, a hevenyészett sírdombokon személyi igazolványok árválkodtak, madzaggal odakötve vagy egy kővel leszorítva. Daku költő idétlenül megtapogatta a saját személyi igazolványát, hogy az ő sírját is meg tudná-e jelölni, ha eltalálna egy eltévedt golyó? De most szünetelt a fegyverropogás, ájult, döbrent, félelmetes csönd volt, fülzúgató légüres tér csöndje, mint közvetlenül robbanás után.

Révetegségéből egy hang riasztotta fel, ahogy kitisztult a látása, ámultan nézte a máskor mindig elegáns professzort, ugyanis most egy kopott télikabát volt rajta, madzaggal átkötve a derekán. „Ez bedilizett? – gondolta. – Mit keres ez itt, s hogy néz ki?” A professzor arról is híres volt, hogy egyike volt az első könyvégetőknek,

és szó szerint: a háború utáni ifjú lelkesedéssel járták a kolostorokat, egyházi könyvtárakat, és az udvarra dobálva meggyújtották a felbecsülhetetlen értékű könyveket.

– Hihetetlen, hihetetlen! – motyogta rekedten a professzor. Majd Dakura támadt. – Te miért nem disszidáltál? Nincs mit tanítani, véget ért az oktatás!

Majd egy verset ismételve eszelősen, otthagya a bámuló Dakut.

– Bármit mond a szemtelen hízelgés, nincsen többé szeretett király!

Daku költő fázósan összeborzongott, felébredt a kábultságából, megszaporázta a lépteit, és a sötétedéssel egy időben odaérkezett a színészek kollégiumához. Az utcán nem égett a villany, épp ezért szemet szúróan hivalkodó volt a teljesen kivilágított épület. Minden szobában égett a lámpa, még az udvaron is, a régi villakertben. „Mintha bál lenne!” – ámult Daku költő, álldogált egy-két percig, feloldódott benne a feszültség, elmosolyodott, mert nagy vidámságot és biztonságot ígért az otthonos fény.

Végigsietett az előkerten, a bejárati ajtóhoz ment, nyomta a csengőt, dörömbölt és kiabált befelé.

– Rendőrség! Kinyitni! Razzia!

Egy pillanat alatt kialudt minden fény, döbrent csend támadt odabent.

Majd óvatosan kinyílt az ajtó, Csordás, a kövér dramaturg állt az ajtónyílásban, s hunyorogva leselkedett kifelé.

– Te hülye! Te baromállat! – mondta megvetően, mikor felismerte Daku költőt. Hátrabömbölt a sötétben. – Fel lehet kapcsolni! Csak egy szerencsétlen, éhenkórász költő áll a küszöbön! És humorizál!

Ezzel becsukta az ajtót Daku orra előtt. Daku költő meghökken, érezte, hogy még ez is csak vicc, de azért nem volt benne olyan biztos. Bizonytalan balsejtelemmel bámulta az ismét teljes fényében ragyogó egyemeletes villát.

Ekkor újra kinyílt az ajtó, és egy mosolygós, vágott bajuszú, csillogó szemű arc nézett ki, Balázs, egy másik dramaturg.

– Gyere, na gyere! Gyere már kisapám, mert kihűl az épület!

A faburkolatú társalgóban, középben, hatalmas asztal állt. Daku költő hitetlenkedve nézte: az asztal tele volt konzervekkel, hatalmas sajtokkal, kolbásszal, szalámmal, füstölt hússal, kancsóknál bor aranylott, az ételek közt elszórva cigarettásdobozok és gyűrűs szivarok heverték, olyan volt az egész, mint egy álom.

– Éhes vagy, kisapám? Egyél, kisapám! – lökdöste barátságosan Balázs.

– Egy költő legyen áttetsző! – mordult fel Csordás. – Na, jól van, zabálj! De előbb igyál egyet!

Hatalmas mancsával nyakon ragadt egy kancsót, töltött a poharakba, s bemutatta Daku költőt az asztal körül

ülő fiúknak és lányoknak, a kollégiumban rekedt színész- és dramaturghallgatóknak. Négy fiú volt és három lány.

– Daku költő. Már megjelent egy verse. De különben normális.

Daku megfeszülő arccal várta, hogy Csordás röhögve hozzáteszi: és Fábrián unokaöccse. Fábrián a főiskolán tanított óraadóként, és igen népszerű volt a diákok között, de Dakut, mint minden önérzetes fiatalembert, figyelmeztette, hogy bárkinek is fia-borja legyen. De a kövér dramaturg, bár máskor minden alkalmat megragadott a gúnyolódásra, most nem forszírozta a rokonságot.

Daku evett-ivott, a ballonját le se vetette, csak kigombolta, boldogan merült el a fecsegés-barátság-védettség meleg vizében. Tele szájjal faggatta Balázst, hogy honnan van ez a terület asztalkám. Balázs rövideket nevetve világosította fel, hogy külföldi védelem alatt állnak, a szomszéd villában egy olasz követségi muki lakik, és kosárszám dobálja át a finomságokat a kerítésen az éhező diákoknak.

– És a bor? – kérdezte Daku.

Erre Balázs nem válaszolt, finoman mosolygott szépen vágott bajusza alatt.

Csordás, mint aki végszót kapott, felbömbölt az asztalfőn.

– Balázskám! Fogy a bor!

Balázs szolgálatkészen felpattant, intett Dakunak, hogy segítsen, egy zománcos vödört nyomott a kezébe,

s kiballagtak a konyhába. Daku szó nélkül és örömmel követte Balázst, szerette a mindig derűs bajuszost. Balázst egyébként mindenki szerette.

A konyhában megtöltötték a vödört vízzel.

– Hozzad! – mondta Balázs. – Majd én világitok.

Lementek a pincébe, ahol egy hatalmas hordó állt az összetolt székeken.

Daku álmélkodva körbejárta a hordót.

– Ezt is az olasz adta?

– Ezt nem! Ez az enyém! – Balázs kuncogva veregette a hordó oldalát, mintha becézgetné. – Otthonról hoztattam, literenként eladogatom. Háborús időkben aranyat ér! Tartsd a tölcsért!

Felálltak egy-egy székre, és beleöntötték a vizet a hordóba.

– Most jöhet a csapolás!

Balázs teleengedte a vödört borral.

– Így én se fizetek rá! – magyarázta göcögve.

Fent a társalgóban a hangulat érezhetően emelkedett. Mintha közlekedőedény működne, ahogy megteltek borral, úgy telt meg a terem forrósággal, jókedvvel, kiabálással, énekléssel.

A három lány, tanakodó összenézések után, egyszerre vonult fel az emeletre, a hálósobáikba. Megkönnyebbülés kísérte őket, a fiúk úgy érezték, most már semmi sem korlátozhatja a férfias mulatozást.

Csordás még utánuk bömbölt egy hetyke intést.

– Aztán fogat mosni! És szépet álmodni!

Túl rekedtre sikerült röhögés honorálta a bemonást. A harmadik fiú, egy csontsovány színészjelölt, aki nem volt híján némi kültelki vagányságnak, jólfejtet orra alatt dűnnyögte.

– Esetleg lehet rólam is álmodni!

A negyedik fiú, a szódásüveg vastagságú szemüveget viselő drámaírójelölt tátott szájjal, hangtalanul röhögött, mint egy hal. Szinte látni lehetett a nevetésbuborékokat.

Csordás leráncigálta magáról az inget, hatalmas, erős, de mégis tésztaszerűen fehér és puha felsőteste volt. Szalmaszín haja a homlokába hullott, olyan volt, mint egy tót isten. Megragadta a vödört, s fuldokolva-nyeldekelve ivott. Majd továbbnyújtotta a szemüveges drámaírónak, aki a fejét ingatta, s elegánsan, finoman koccintott, a poharát a vödörhöz értetve. Csordás elismerően bólintott a gesztusra, de a szeme már a következő áldozatot kereste.

A ballonkabátban üldögélő Dakut nézte szúrósan.

– Vedd le a kabátot! Úriemberek közt ülsz!

Daku megmakacsolta magát.

– Nem veszem! A kabátom is én vagyok!

Csordás horkantva legyintett.

– Prosztó!

S tigrismosollyal fordult a sovány színész felé, ki fordított tenyérrel integetett hívogatólag.

– Parancsolj, kérlek! Te következel! Kiinni!

S a vödört a színész szája elé tartotta.

A színész bátran vigyorogva rázta a fejét.

– Nem jó. Nem igazságos. Én csak feleakkora vagyok, mint te.

Csordás a részegség ködén át is értékelte a választ. Telemerített egy kancsót, azt nyomta a színész kezébe, s koccintott a vödörrel.

– Proszit! Fenékig! Vagy beléd töltöm!

– És mire iszunk?

Csordás arca megkeményedett.

– A magyar szabadságra!

A színész behunyta a szemét, hatalmas gigáját felalá mozgatva, lélegzetet sem véve, kiitta a kancsót. Egykét másodpercig még behunyt szemmel föl tartotta az arcát, majd körül nézett ködösen, fél szájjal ferdén elviyorodott, s fejét az asztalra hajtotta.

Csordás szinte szeretettel nézte, bánatosan legyintett.

– Egy úr elhunyt!

Még többször fordultak a vödörrel, már jóval elmúlt éjfél, mikor Csordás elkurjantotta magát.

– Gyerünk a lányokhoz! Szerenád! Pam-pam-pam-pam!

Majd Dakura nézett, gúnyosan.

– Te fekjüdj le! Az én ágyam úgyis üres lesz.

Daku begombolta a ballonkabátot, kiitta a poharát.

– Én elmegyek. Köszönöm a vacsorát.

Csordás egy pillanatra kijózanodott.

– Te hülye, lelőnek! Ne menj sehová!

Ám Dakut nem lehetett visszatartani, kezét fogott Balázssal, azután a szemüveges drámaíróval, megütögette Csordás hasát, és kiment az ajtón. Csordás a vállát vonogatta.

– Úgyis visszajön.

Daku költő megállt az utcán, nagyokat szippantott a nyirkos, avarszagú levegőből, rövid tájékozódás után nekivágott az éjszakának. Nem félt, túlfűtött agyát tovább hevítette az édes ötlet, ami éjfél után a hatalmába kerítette, hogy meglátogatja Tilikét, Fábián legújabb feleségét. Daku tudta, hogy Tilike már egy hete itt lakik, az új lakótelepen, hogy megvédje a nemrég kapott lakást az erőszakos foglalóktól. Azt is tudta, hogy Fábián nem mert kiköltözni a város szélére, inkább hagyta volna veszni a lakást. De Tilike nem félt, és esze ágában sem volt lemondani az új lakásról.

Daku költő gyaloglás közben hússzor is elképzelte, hogy mi lesz: becsönget, köszön, mosolyog férfiasan. Tovább sose jutott a képzelgésben, mivel még semmi gyakorlata nem volt az ilyen ügyekben; nem volt még dolga nővel. „Majd lesz valahogy” – biztatta magát dűnnyögve, s azon imádkozott, hogy addig ne fogyjon el a bátorsága. „Csak a becsöngetésig jussak el!”

Simán és baj nélkül érkezett a lakótelephez, egy lélek sem volt kint az éjszakában. A kapu nem volt beüvegezve, egyszerűen átlépett a vaskereten, s óvatosan felment a második emeletre.

Az ajtó előtt heves szívdobogás jött rá, izzadva törte a fejét, hogy csöngessen-e vagy kopogjon. Kezdett kijózanodni, és kétségbeesve érezte, ha sokáig gatyázik, újra egy rakás szerencsétlenség lesz belőle, és soha nem fog kimászni az idéetlen kamaszkorból. Tenyere merő víz volt, megtörölte a ballonba, és kitapogatva a csengőgombot, aprókat csengetett. Közben rémülten fülelt, hogy nem ébredtek-e fel a szomszédok.

A sokadik csengetésre fény gyúlt az ajtó mögött, s Tilike szólt ki rémülten.

– Jézusom, ki az? Ki van ott? Ki az?

Daku közel hajolva suttogott, majd rájött, hogy ezt egyáltalán nem lehet hallani, krárogott egy nagyot, s hangosan beszólt.

– Én! Daku! Engedj be!

Az ajtó kinyílt, Daku vérvörös arccal állt a küszöbön s egy szót se tudott kinyögni, csak izzadt és vörösödött.

Tilike megkönnyebbülten méregette Dakut, szemében vidám fények villogtak.

– Ó, hát te vagy az? Gyere már be, ne állj ott! Mit keresel az utcán éjszaka? Nem tudod, hogy kijárási tilalom van?

Bezárta az ajtót, s megállt Daku előtt, beleszagolt a levegőbe.

– Na, szólalj már meg! Ittál?

Daku nyögdecselet.

– Nem... nem sokat. Itt maradhatok?

– Itt maradhatsz, de reggel el kell menned! Mit szólnának a szomszédok! Fábián küldött? Csak nem félt engemet?

Daku újra elvörösödött, és mélyen szégyenkezve kapott a hazugságon.

– Igen... Félt téged.

Tilike elmosolyodott, bement a szobába, s kiszólt a nyitva hagyott ajtón.

– Vetközz le! Az a baj, hogy csak egy ágy van! Majd elalszol a végében. Oltsd el a villanyt.

Erre Daku abbahagyta a vetkőzést, most aztán igazán olyan volt, mint egy rakás szerencsétlenség, félmeztelenül, egyik lába kint a nadrágból, majd megvonta a vállát, gatyára vetkőzött, eloltotta a villanyt, s betapogatózott a sötét szobába.

– Erre! Rám ne lépj! Itt vagyok a földön!

Tilike nyíltan kuncogva biztatta a fiút.

Daku csak most fogta fel, hogy nincs is ágy, matracok vannak a földre terítve. Lábával kitapogatta, és le roskadt a szélére.

Tilike pokrócot dobott neki, és jó éjszakát kívánt.

Daku elnyújtózott a pokróc alatt, és hallgatta az

egyenletes lélegzést. Lassan megnyugodott, a szíve normálisan vert, az orrát csiklandozta a szomszédból áradó női illat. Forró hullám indult lábujjától a füléig, és a pokróc lágyan megemelkedett a feltámadt férfiaságtól. Nagy levegőt vett, és a keze megindult a másik takaró felé. De félúton meg is állt, tétovázott, hallgatózott. És ekkor forró szorítást érzett a kezén, boldogan felnyögött, puha száj tapadt a szájára, és Daku költő utolsó kamaszos zavarában még kapkodva, vaktában tapogatózott-kutatott a kezével s még kisleányosan elnyöszörögte, hogy segíts, majd véget ért a kamaszkor és diadalmasan érezte a kaput, amelyen átjutott a férfikorba. A kapkodás megszűnt, győztes, hatalmas erő szállta meg, elfogyhatatlan és fáradhatatlan.

Órák múlva gyönyörködve nézte a kimerült, álomba zuhant arcot, felkőnyökölve bámulta, s rekedten suttogott.

– Istenem, de gyönyörű! Úristen, de boldog vagyok!

Óvatosan kimászott, felöltözködött, még egyszer visszaneézett, hogy nem álmodott-e, ám az alvó szép arcra rá volt rajzolva a bizonyosság.

Daku költő füttyörészve ballagott a felhők közt elvérző Nap alatt, vissza a saját kollégiumába, nem félt már sem a razziáktól, sem a pofonoktól.

ÉJSZAKÁK

Kaméleon-arcú szeretőm a fák közé csalt, a martalócképzű bogyók közé, a víz alá; s a fordított álomban vetközni kezdett: behúzottnyakú kócsag-mellei ébredtek, felfűzött madárszem-gerince hajladozott, göndörszörű szemérme, a tonkinfecskefészek beomlott-kinyílt – és felébredtem.

A szerelem végigpergett meztelen bordáimon, mint a homok, ahogy fölkeltem sírhelyemről, a Dunaparttól s még visszaneéztem, hogy lepi be testem rajzát a víz. Mindent elvesztettem; két szemem egyetlen óriási körré tágult s pillantás nélkül nézte bukácsolásomat. „Ez az értelem” – gondoltam, ám fejem nem lévén, ezt is más gondolhatta helyettem; ujjaimat lehúztam, mint a kesztyűt s doboló szívemet egy kételtűnek ajándékoztam. **IME, AZ UJJÁTEREMTETT VILÁG! KERESD MEG AZ ÉLETEDET!** – hangszórók suttozták rekedten egymás torkába a megváltó ígéket – és felébredtem.

„Angyal ha van, akkor az csak tiszta kvint lehet, amely megsemmisíti önmagát!” – két hang elindult a hegedűhúr hajnalból és a törtnyakúgitar alkonyatból, hogy találkozzék s a két hang közötti némaságban zsugorodtam a megsemmisülésig... „Angyal ha van...” – zsongott még a lehúzott redőnyök mögül s szeretőm meztelen teste visszatért a vándorlásból; fáradtan, ólomsúlyos szemhéjjal pihegett és lassan összezárta combjait.

LEVÉL

A felágaskodó hajóorr nyomába
érkeztem meg Visegrádra.
Avarillat surrant szobámba,
ahogy az erkélyajtót kinyitottam,
rákönyököltem a korlátra,
s a zajt, gondot ledobtam.
Talán sóhajtottam. Nevetés csapott meg,
végigcsiklandozta a kertet,
s ingem alatt a hátamat.
Egy nő vetette az ágyamat.
Elvigyorodtam zavaromban,
combom a korláthoz nyomtam.
Csönd lett. Zuhanó csönd, amint
suhant a szoba föl, mint a lift.
Kölnije orromat húzta,
mint a lánc a medvét,
az ellenfényes, átlátszó blúzban
megláttam sötétlő mellét.
És elindultam, mint a Bibliában
a megnyílt Vörös Tengeren át,
torkom száraz, ólomból a lábam,
de a nő is ismerte a Bibliát,
Ádámnál kezdte s ettől Éva
lett, megmutatta magát,

vagyis ledobtuk gyorsan a ruhát,
kényeskedve emelte mellét a
szememig s ágaskodtam tovább,
erős kézzel fogva a derekát,
míg megkönyörült rajtam, elomolva
lábát csípőm köré fonta,
nagyon hasonlítottunk Laokoonra.
Szemünk párás lett, avarillat,
hegyoldalról lezúgó, hűsített.
„Belátnak, nyitva van az ablak!”
– súgta kapkodva s nevetett.
„Belátnak az őzek, farkasok...”
lustán elrévedezett ezen,
mint havon az űzött torkosok,
bolyongott testén a kezem,
mikor lágyan az ágyra dőlött.
Hunyorgó Vénusz volt a köldök,
bizton mutatta az irányt,
s hol a folyó két ágra ömlött,
dáciai forró delta várt,
mit Erdélyből kiérve meglátott a dák,
elhányta fegyverét, egyet kivéve,
s böszén belévetette magát.
Hallgattam én is a felzúdult vérré,
míg újra felhő jött szemére.
Kezünk-lábunk szanaszét,

mintha nem is volna a miénk,
lestük egymás lélegzetét.
Én azt hittem, itt a boldog vég,
ő hasrafeküdt, lábával harangozott,
de ámult sóhaj váltotta a harangszót,
párnába fúrt fejjel fülelt, nyaka
tövén hajnali erdő harmata.
Az erdőből kiérve ledobta a nyerget,
felült, rámnézett, elmerengett,
majd kapkodva öltözött, kontyolt,
s visszamosolygott az ajtóból.
Feküdtem, mint kit a keresztről levettek,
leterített a véletlenül találkozó testek
áramütés öröme; mit tudnak az impotensek,
a képmutatók erről, a savanyú faszentek?
Paráznaságról kukorékoló kappanok,
a túlvilágról szájaló papok?
S mit a koldustarisznyát csörgetők,
a szüzességben fonnyadozó nők?
Néztem a zárt ajtóra éledve,
szőke volt, nahát, vagy éppen fekete,
s hogy hívták, mi volt a neve?
Töprengtem ámuldozva, majd nevetve.
A Dunáról ősz húzott az ablakon be;
a fehérülő hajóorr majd a télbe fut,
s megpihen, ahogy testem elcsitult.

EMELJ FÖL

Emelj föl, szerelem,
arcodhoz arcomat
szelíden illesszem,
ne foghoz fogat.

Elmúltam harminc,
nemsoká negyven,
leszek még, voltam is
vitéz a nyeregben.

De az ember végül
vacog már a vágytól,
mereng hús tenyérről,
s nem a forró ágyról.

A SZENTKÉPFESTŐ HALÁLA

Daku költő egyre rosszabb idegállapotba került. Sötét és zavaros gondolatok kínozták, s a helyzetén csak rontott, hogy még sötétebb és zavarosabb fejjel elemezgette magát. Nem találta a szorongás okát, sőt egy-egy világosabb pillanatban meg kellett állapítania, hogy sorsa határozottan javult. Tűrhető albérlete volt, s pénz is viszonylag rendszeresen csordogált innen-onnan, a Rádiótól, a lapoktól. De mint annyiszor, most is cáfolva volt a nagy tétel, miszerint az objektív valóság alakítja a lelket! Daku költő lelke romokban hevert, bár az „objektív valóság” fordulatán elrohant magát, hálás közönsége volt a zagyva fogalmaknak és tételeknek, de most ez sem segített.

Már napok óta gyötrődött és gyötörte magát. „Úristen – gondolta rémülten –, megbolondulok!” Behunyta szemmel, kinyújtott kézzel sétált a szobában, mert valami felületes ismerete volt az ideggyógyásatról is. De semmi fizikai elváltozást nem észlelt, keze nem remegett, lába normális ritmusban lépegetett egyik faltól a másikig. Akkor sorra vette a rokonait, hogy nincs-e köztük elmebeteg, mert hátha örökölte a titkos kórt! De Daku költő szorgalmas, szegény és józan családból származott. A becsületes munkában elfáradt, napszitta arcok szemrehányóan néztek rá, úgyhogy Daku költő kicsit szégyenkezve abba is hagyta a mustrát.

Ekkor eszébe jutott Fábián, aki távoli unokatestvére volt apai ágon. Fábián jó nevű lektor volt egy nagy kiadónál, fölényes tudású és éles eszéről híres, neki atyai barátja és felfedezője. Daku költő eltűnődött, hogy normális-e Fábián? Sok érv szólt mellette is, ellene is, nem tudott dönteni, s elhatározta, hogy megkeresi s ravaszul megfigyeli ebből a szemszögből, vagy egyenesen felteszi neki a kérdést! Fábiántól ennél különb dolgokat is meg lehetett kérdezni, s általában válaszolt is tündöklő okossággal és szellemességgel.

Ettől az ötlettől kicsit felvillanyozódott, lement az utcára, s telefonált. A kiadóban nem látták Fábiánt, ott-hon meg nem vette fel a telefont.

Daku költő kezdett visszasüppedni a sötétségbe és zavarosságba, mikor még egy mentőötlet villant tom-puló agyába. „Ideggyógyászhoz megyek!” Majd hozzátette vigyorogva: „Minden magyar állampolgárnak jár az ingyenes ideggyógyász!” Neki is járt, mivel személyi igazolványából nem húzatta ki az egyetemi hallgató beírást, bár már évek óta otthagya az egyetemet. Bölcsen elkerülte így a rendőri zaklatást.

A telefonkönyvből kikereste a kerületi SZTK-rendelő címét, és odacaplatott.

A tágas, modern épület zsúfolásig tele volt beteggel. Daku költő elámult, olyan homályos érzése támadt, mintha frontvonalban lenne. A betegek ültek, álltak

egymás hegyén-hátán, még a lépcsőkön is, köhécseltek, nyögtek, sírtak, véreztek és tereferéltek. Öregek, fiatalok, gyerekek és karon ülő csecsemők.

Kábultan tört utat a második emeletre, s az ablakhoz támaszkodott. Hamar rájött, hogy teljes anarchia uralkodik, a betegek alattomosan helyezkedtek, s vilámgyorsan cseleztek be az ajtókon. Bár mindegyiknek volt sorszáma, de ezzel senki se törődött. Tudta, hogy ha nem akar estig itt rostokolni, neki is így kell tenni. Arrébb-arrébb araszolt a tömegben, s egy kedvező hullámmal besodródott az ajtón.

A rendelőben egy elgyötört arcú orvos ült magányosan az asztaltól távol, az asztal mögött egy szőke nő firkált szigorú képpel. Felírta Daku költő adatait, majd az orvosra villantotta a szemét. Az orvos fáradtan darálta a szöveget.

– Vegye ki. Fejje meg.

Daku költő bambán nézett az orvosra, majd a szőke nőre. Nem értett semmit, majd mikor az orvos türelmetlenül a slicce felé mutogatott, rájött, hogy miről van szó, s iszonyú zavarban, mintha hipnotizálnák, végrehajtott az utasítást.

Az orvos odapillantott, majd fahangon diktált a nőnek.

– Negatív. Kérem a következőt.

Daku költő, mint egy rakás szerencsétlenség, az ajtó felé indult, már a kilincsen volt a keze, mikor rádőbent, hogy még kint van mindene. Hülyén babrált a

sliccével, s kitámolygott a folyosóra. Rá se kellett nézni a táblára, tudta, hogy eltévesztette az ajtót.

Vérvörös arccal megállt az utcán, nagyokat lélegzett, s világosan érezte, hogy abba kell hagyni a hülyéskedést, mert végleg becsavarodik.

Kint nyár volt, június meztelenkedett a fák között, s Daku költőbe visszatért a megtörhetetlen életkedv. „Ezt el kell mesélni!” – zakatolt az agyában a röhejjel kevert vidámság.

S újra eszébe jutott Fábián, mert Fábián zseniális hallgató is tudott lenni, novellák, versek, blőd történetek gyűjtője, közvetítője és rangsorolója!

Elhatározta, hogy fölkeresi a lakását, mert Fábiának szokása volt, hogy napokra bezárkózott, kihúzta a telefont, egy-egy nővel szórakozott, vagy rejtelmes megbeszéléseket folytatott egy-egy nehezebb tollú íróval. Néha a két ügyködést keverte is, a szünetekben egy regény fejezetén dolgozott, a nőt addig leküldte bevásárolni, vagy éppen fordítva. Ilyenkor komoly képpel állapította meg, hogy az írók hiúsága a nagyobb és teherbíróbb, s az írók mindig könnyebb volt leküldeni felvágottért. Különben az átdolgozásokból sosem csinált titkot, külön polcon tartotta „álnéven írt műveit”, melyek közül több is díjat kapott. Daku költő mindig főlháborodva hallgatta ezeket a beszámolókat, neki szent volt a leírt szöveg, s nem tudta elképzelni, hogy valaki akár egy vesszőt is beleírjon más

művébe! Fábián atyai mosollyal intette le ilyenkor, görcsösnek nevezte Daku költőt, Homéroszra, Shakespeare-re hivatkozott, s csattanóként elmesélte egy agg költő titkos végrendeletét majdan kiadandó összegyűjtött költeményeiről. Az agg költő három csoportba osztotta a költeményeit, s három előszót is írt hozzá, s meghagyta, hogy melyiket adják ki, attól függően, hogy milyen rendszer lesz éppen Magyarországon. Fábián tökéletesnek tartotta az ötletet, elismerően ciccegett, s megfejelte egy Zsdanov-idézettel: „Ma mások vagyunk, mint tegnap voltunk, s holnap mások leszünk, mint ma vagyunk!” S állandóan törte a fejét, hogyan is lehetne ezen idézetet mottóként tisztelettel, némi morzsa ellenében felajánlani, de sose merte megtenni, mivel az agg költő nagyon is veszélyes volt!

Különben Fábián nagyon szerette az idézeteket, talán hézagossá váló műveltségét igyekezett leplezni. Fennhangon citálta őket, s tudálékosan megnevezte a szerzőt is. Például ilyeneket: „A művészet nem más, mint a nem szemléleti végső világegész helyébe teremtése a szemléleti végső világegésznek! József Attila!” Vagy: „Akkor a pszichoanalitikusok úgy gondolták, a női nemi fejlődésnek két fázisa van, hogy a clitoralis izgalmat felváltja a per vaginam kialakuló orgazmuskészség. Ferenczi Sándor!”

Daku költő a város vége felé tartó üres buszban elröhögte magát. Eszébe jutott még egy ríposzt, amit Fábián mondott fiatal korában egy rendőrtisztnek.

Fábián a tengerfenékről küzdötte fel magát, apját nem ismerte, anyja a tanyasi szüleinél hagyta, ők nevelték, tizenkét gyerekük mellett tizenharmadikként egy kunsági tanyán. A világ csodája volt, hogy onnan idáig felvergődött! Fábián erre roppant büszke is volt, fennhézva dörgölte pesti barátai orra alá e valóban fantasztikus feltörést! Nos, fiatal korának egyik zavaros állomásán egy nagy homokozóládában aludt, olyanban, amilyenben a villamosínekhez tárolják a homokot. Razia volt, s egy rendőrtiszt rávilágított zseblámpájával, és megkérdezte, hogy miért alszik itt. Fábián apró malacszemével a zseblámpába nézett, s ezt mondta tagoltan.

– Azért alszom itt, mivel nincs parafával bélelt szobám, mint Marcel Proustnak, a nagy francia írónak!

Akkor már kifutófiúként dolgozott egy híres könyvkiadónál. A könyvkiadó tulajdonosának feltűnt Fábián, rövid vizsgáztatás után kinevezte a boltba eladónak, majd nemsokára kéziratokat bízott rá. Fábián révbe érkezett. Elképesztő tájékozódási készséggel pillanatok alatt otthonosan mozgott az írói világban. A legkülönbözőbb világnézetű írókkal keveredett barátságba, és az egymással acsarkodó csoportok, klikkek egyforma szeretettel és tisztelettel fogadták be Fábiánt. És ekkor még alig múlt húszéves! A háború után Fábián is új életet kezdett. Elvette egy neves baloldali író unokahúgát, s véres leleplező cikkeken követelte a könyvkiadók államosítását! Köztük azét is, amelyben

előzőleg kiemelték. Mind a két ügyből rövid idő alatt kimászott, szagot kapott, vagy csak egyszerűen nem bírt semmiféle köteléket. Szabadúszó, pausálás lektor lett, ami szintén nagy szó volt az akkori agyonszervezett világban. Az új írók rettegetek tőle, Fábián pompás memóriájával megjegyzett minden forgalomban lévő idézetet, s a fejükre olvasta. A régi írókkal felújította a baráti kapcsolatot, s titokban olvas-ta-gyűjtötte a titokban írt kéziratokat.

Azonban legjobban a fiatalokat szerette. Egész tanítványsereget gyűjtött maga köré, oktatta-biztatta őket. S a fiatalok is rajongásig szerették Fábiánt.

Daku költő merengve bámult az üres buszban, gondolatban elsorolta Fábián tanítványait s megállapította, hogy valóban ők a legjobbak! Fábián szimata hibátlanul működött, s ebben az esetben az erkölcs is, mivel csakis a tehetségesre mondta, hogy tehetséges: aminek fordítottja egyébként soha nem okozott neki problémát.

„És én? – tűnődött Daku költő. – Én milyen vagyok?”

Közben megérkezett a külvárosi lakótelepre, ahol Fábián kapott új lakást az Irodalmi Alaptól. Lekecmergett a buszról, megkereste Fábián ablakát, s felfütyülte a Paganini-dallamot. Egyezményes jelük volt ez, részint biztonság-ból, részint mert mind a ketten szerették a zenét. Elfütyülte egyszer-kétszer, közben átsuhant az agyán, hogy miért vannak csukva az ablakok, de most nem törődött ezzel, felmászott az első emeletre, és hosszan nyomta a csengőt.

Téblábolt még az ajtó előtt, belesett a levélnyíláson, semmi. Kicsit bosszankodva buszozott vissza a városba.

Másnap újra végigpróbálta a telefont, először a kiadóban, utána Fábián lakásán. Az unalom miatt, vagy valami baljós érzés sugallatára makacsul találkozni akart Fábiánnal. Volt idő, nem is olyan régen, mikor egy egész hónapig nem beszéltek egymással. Ugyanis sajnálatos módon Fábián megtudta, hogy Daku költő lefeküdt egyszer-kétszer Fábián válófélben levő feleségével. A dologban inkább a nő volt a hibás, valami elkeseredett bosszú hajtotta, de nem érte el a célját, mert Fábián nevetve megbocsátott Daku költőnek, kicsikarva belőle az ígéretet, hogy a válóperen tanúként el fogja mondani az egészet! S azóta újra jóban voltak, ha szabad így mondani, valami perverz módon mélyült is a kapcsolatuk, Fábián soha még egy szóval sem célzott az esetre, Daku költő meg természetesen hálás szívvel fogadta a megbocsátást! És Daku költő időmilliomos is volt, csak még nem észlelte pontosan, hogy ennél nagyobb gazdagságot nem is kaphat az ember az élettől! Hebehurgya módon elfoglaltságra vágyott, megfeszített munkára, célra és győzelemre, kötöttségre és zászlóra!

Le is nézte Fábián életmódját, és hogy igazságosak legyünk, a sajátját is! Emiatt többször is ingerült vitába keveredtek, az érdekes csak az volt, hogy néha szerepet cseréltek, Fábián korholta kemény szavakkal Daku költőt, hogy nem

lesz belőle semmi! Ilyenkor Daku költő hápogott a dühtől, ilyen mérvű következetlenség már neki is sok volt!

– Gondolj anyádra, gondolj apádra! Mind szorgalmas, becületes emberek! Te meg itt lopod a napot! – rikácsolta Fábián.

Daku költő nem sokat gondolt a szüleire, néha-néha írt egy levelet, túl régen eljött már otthonról, hogy a családi kötöttség forró legyen. Épp ezért ámulva fedezte fel Fábiánban a család utáni érzelmes vágyat! Fábián az utóbbi időben valami gyerekes, szívet szorító szemérmességgel kereste a kapcsolatot az anyjával, példásan levelezett vele, és rendszeresen pénzt küldött neki.

Daku költő felidézte az üres buszban Fábián utolsó látogatását a szülőfalujában. Fábián rábeszélésére utaztak haza ketten, már a kibékülés után, Fábián fizette az útiköltséget és az ajándékokat. Daku költő szülei az ősi udvariassággal, de nagyon meglepődve fogadták őket. Erre az alkalomra Fábián anyját is meghívták vacsorára, mert különben a testvérek nem voltak beszélő viszonyban. Fábián csillogott, mesélt, s még bort is ivott, ami egyébként nem volt szokása. Majd vacsora után hazakísérték az anyját, s Fábián javaslatára sétálni kezdtek a meleg nyári éjszakában. Annyira belemerültek a lelkesült beszélgetésbe, hogy nem vették észre Daku költő apját, aki mogorván baktatott az állomásra, egy távoli építkezésen dolgozott, oda utazott most is, s köszönés nélkül ment el

mellettük. Daku költőbe csak otthon sajgott bele, mikor az anyja faggatta, hogy nem találkozhatok apáddal? Még el se búcsúztatok! Másnap reggel ők is elutaztak kedvetlenül, és Fábián soha többet nem ment haza.

Daku költő felfütyült egyszer-kétszer a csukott ablakokba, majd dühöngve nyomkodta a csengőt. „Hol lehet? Hol a nyavalyában lehet?!”

Majd a lépcsőn lefele menve, kicsit lecsillapodva elhatározta, hogy holnap még egyszer kijön, aztán nem törődik többet Fábiánnal. „Van nekem más dolgom is!” – gondolta, s ettől elkomorult.

Rosszkedve másnap sem oldódott, újra visszahullt a fekete semmibe, hiába ragyogott kint június. „Így múlik el az életem!” – ostromozta magát. „Csak tengek-lengerek!” Rutinszerűen csiholta még egy kicsit a hangulatot, hogy hátha egy vers születik belőle! Rímeiket keresett az „életemre”, meg a „tengek-lengerekre”, de csak csupa vacak klapancia jutott az eszébe.

Mérgesen bámulta az üres papírt, Fábián jutott az eszébe, aki hónapok óta ír egy novellát – fejben. De ettől sem lett jobbkedvű.

Fábián hónapok óta titokzatos arccal mesélte, hogy ír egy novellát. Már a címe is megvan: A szentképfestő halála. – Milyen? – kérdezte émelítő izgatottsággal.

„Mint mikor a hóhért akasztják: vacak!” – gondolta Daku költő, de nem merte megmondani. Álszent

pofával bólogatott, s unottan s megvetően végighallgatta a zavaros, dilettáns történetet. Igazán megrémült: „Borzasztó! Ennyire nem tudja, hogy milyen marhaság?!” Fábián végigházalta a várost a készülő novellájával, de senki se merte a szemében mondani, hogy milyen vacak. Daku költő látta, hogy már nem is titkolva a markukba röhögnek a volt tanítványok és ellenfelek. Ezen nagyon felháborodott, s szívből kívánta, hogy Fábián hagyja már abba végre, mielőtt teljesen bolondot csinál magából!

Daku költő felállt az üres papír mellől, lesétált a közelebbi térre, ahol randevúja volt egy verseket író gimnazista lánnyal. Nagy reményeket fűzött e viszonyhoz, még ha verseken keresztül vezetett is a rögzös út, de most fokozódó ingerültséggel nézte a kihevült arcot, a hatalmas őzikeszemeket, a blúzon átsötétlő ígéretes lánykebleket. A lány nyakig vörösödve figyelmeztette egy idő után, hogy valamit mára megbeszéltek, és most ő is hajlandó lenne, és egy kicsit be is kölnizte a nyakát az anyja kölnijével. Daku költő titokban fintort vágott, hát persze, ezt a randevút is Fábiánra építette! Mert Fábián nőügyekben példásan nagylelkű volt! A legnagyobb veszekedések közben is egy szóra kölcsönadta a lakását! Csak az intelmeit kellett végighallgatni, s már lehetett is vinni a nőt!

Ezen a nagylelkűségen a nejjel való incidens sem ejtett csorbát. Daku költő nagyot sóhajtott, finoman megcsókolta a lány szemét, megszagolgatta a kölnit, majd holnapra

halasztotta az egészet. „Addig talán megtalálom!” – gondolta. Majd magának is teljesen váratlanul hangosan kifakadt.

– A nyavalyás! Hol a túróban lehet a rohadt nyavalyás?!

Majd elszégyellte magát a dühkitörésért, megvígáztalta a lányt, zsebre gyűrte a füzetlapokra írt verseket, s elbúcsúzott.

A lakótelepi hűvös, elegáns, műmárvánnyal borított lépcsőházban összeszaladt a házfelügyelőnövel. A nagy csontú nő lefelé jött, vasalt ingek voltak a karján, Daku költő megismerte Fábián ingeit.

– Jó, hogy jön, Daku úr! Hol van az unokabátyja? Mára kérte az ingeket, és hiába csengetek!

Volt valami a nő hangjában, amitől Daku költőben megfeszült egy ideg.

– És olyan furcsa szag jön ki, mintha romlott káposztás kocka lenne!

Daku költő előrement, a nő vonakodva utána, s a levélnyílásra mutogatott.

– Szagoljon be...

Daku költő lehajolt, beszagolt, s felkavarodott a gyomra, könnyes szemmel állt fel, nagyokat nyelt erőlködve, hogy leküzdje a rohamot. A nagy csontú nőn a hisztéria jelei mutatkoztak, megragadta Daku költő karját, s vonszolta lefele a házmasterlakásba.

– Igyon egy pohár vizet! – mondta elvékonyuló hangon.

Majd a telefonra mutogatott.

– Telefonálni kellene!

Daku költő megbénult aggyal nézte a telefont. Merev mozdulatokkal elővette a noteszát, s feltárcsázta Fábián egyik barátját, a kagylót rögtön felvették, Daku költő zsibbadt nyelvvel belenyögte.

– Pali, gyere azonnal, Fábiánnal valami történt!

– Mi történt? Meghalt? Ismerem ezt a trükköt! Még csak fél egy van, mi lesz itt egykor? Egy kis kártyaparti?

A hang vidáman, ércesen zengett a telefonban. Daku költő visszanyöszörgött.

– Ne hülyéskedj, kérlek, az istenért!

A hang megkomolyodott, de változatlanul ércesen zengett.

– Értem. Megyek. Addig hívjátok fel a rendőrséget!

A házfelügyelő nő összeszedte magát, felhívta a 07-et, s percekben belül megérkezett a rendőrrjárőr. A fiatal, nagydarab rendőr gyanakodva nézte őket, majd az ajtót, beszagolt ő is, s nem habozott.

– Maguk lesznek a hatósági tanúk! – mondta, s berúgta az ajtót.

Egy zsebkendőt fogott az orra elé, s bement. Öklendezve jött ki, s szigorúan rászólt Dakura.

– Nézze meg!

Daku költő önkívületben engedelmeskedett, nagy levegőt vett, bebotorkált a szobába. Azonnal

meglátta Fábiánt, az ágyban feküdt, dunna alatt, két keze kilógott és teljesen fekete volt. Daku költő remegve rohant ki, meg se állt a házmesterlakásig. Nyögve a csap alá tartotta a fejét, ráengedte a vizet s érezte, hogy mindjárt elájul.

Egy erős kéz fogta meg a fejét hátulról, a nagy testű nő teljesen hozzádólt és anyásan motyogott. Daku költő felegyenesedett, a nő magához szorította, a lapockájával érezte az elomló melleket. Lassan megnyugodott, remegése elmúlt, sután hátranyúlt, s a fenekénél fogva ő is magához szorította a nőt. Így álltak egy pár másodpercig, majd Daku költő mély hangon suttogetta.

– Köszönöm, köszönöm...

Hangok hallatszottak, elengedték egymást, a rendőr jött, telefonált, egy pohár vizet kért és fehér homlokát törölgette.

Megjött Fábián barátja is, egy másik barátot hozva magával, riadtan álltak a betört ajtó előtt, de nem mertek bemenni. Daku költő a házmesterlakásban maradt, a nagy csontú nő kávéfőzött neki, pálinkával kínálta, és meleg tehénpillantásokat vetett rá. Megjöttek a nyomozók is, majd a hullaszállítók. Az utóbbiak hangosan köszöntek, tökrészek voltak.

– Erőt, egészséget! Hol a tetem?

Pali elröhögte magát, Daku költő a házmesterlakásban gyorsan felhajtott egy pohár pálinkát.

ARCOM AZ ÉGBEN

Vagyis az interneten, képernyőn, újságokban, szó van róla, hogy óriásplakáton is, óriási szenzáció! Mielőtt még bárki is rám fogná, hogy hencegek, vagy elvesztettem a mértéket, gyorsan leszögezem, hogy nem szeretem az egészet, nem a képes felemre vagyok a legbüszkébb! Idegesen sodródok a sztárok között, a pillekönnyű énekesek, tévétündérek, humoristák vagy éppen bankrablók társaságában, hja, kérem, a népszerűséget nem adják ingyen. Isten látja a lelkemet, hogy nekem nem hiányzik, kiadóm s egyéb üzlethezöz barátaim nyomására csinálom, fanyarul beletörődve. Én ugyanis a pult másik oldalán szeretek állni, a többi egyszerű halandó között. Velem született hajlamom szerint is, és a miatt a praktikus ok miatt is, hogy így őszintébb beszédet hallok, és természetesebb viselkedést tapasztalok. Vagyis nem „viselkedik” velem senki, mint úgynevezett híres emberrel, hanem őszintén lehülyéz, ha éppen ez a véleménye. Nem az író arcát kell megismerni, hanem a műveit, az író nem az arcával alkot, mint például a színész, hanem a kezével. Jó, jó, mondhatjátok hümmögve, de mégis ott bazsalyogsz a fényképeken, hagyjuk ezt az álszent dumát! Hogyan tudnám megmagyarázni a bizonyítványomat, hogy a kecske is jóllakjon és a káposzta is megmaradjon? Nézzük például a nagy elődöket, anélkül

A nyomozók a végébe is benéztek, csodálkozva hozták ki a Hét évszázad magyar versei című köteteket. Nyilvánvaló volt, hogy a bibliapapírt mire használták. De valami homályos nosztalgia parancsára Fábián hátulról kezdte meg a lapokat kitépni.

Az elszállítás gyorsan, rutinosan ment, egy fiatal nyomozó felírta mindenki nevét és címét, Daku költőt ott tartotta.

– Maga rokon? Maradjon itt!

A többieket hazaküldte. Unott képpel kiírta Fábián adatait a személyi igazolványból, közben Daku költőhöz beszélt.

– Már három napja halott. Negyven dorlotin, plusz egy üveg konyak! Maga költő? Maga igazán költő? Már jelent meg verse?

Daku költő kezdett berúgni, homályosan látta a fiatal nyomozót, s egy röhögőinger indult valahonnan a gyomrából. „Ne! – suttogta magában. – Ne! Irgalom!”

De nem volt irgalom, a fiatal nyomozó egy másik paksamétát vett elő a táskájából, helyet csinált az asztalon, letette, és sorban felolvasta a verseket.

– Ugyanis szabad időmben verseket írok! – mondta szigorúan.

Daku költő megkaparintotta az üveget, nagyon húzott belőle, elhomályosuló aggyal hallgatott, s a könyvek lassan csorogtak az arcán.

persze, hogy hozzájuk akarnám hasonlítani magamat. Nagy divat volt régen is a portréképzítés, akkor is, mikor még nem találták fel a fényképezést, a fotográfus helyett a rézmetsző örökítette meg a halhatatlanokat, akiknek így az arca is halhatatlan lett. Ma is kíváncsian nézegetjük a nemes vagy kevésbé mutatós arcvonásokat, a kackiás bajszokat, a csigába göndörödő haját, szakállat. Tény, hogy férfiasabb volt az ábrázatuk, s nem csak a sok szőrtől! Talán a viselkedésük is férfiasabb volt. Berzsenyiről szól a fáma, hogy éppen a rézmetszőhöz ballagott, akihez feljött Pestre, hogy csináljon képet a könyvéhez. Találkozott Vitkovics Mihállyal, aki szerényebb képességű, ám lelkes kollégája volt, s aki örömeiben arcon akarta csókolni. Berzsenyi határozottan elhárította a csókot, a bajusza alatt morogván: „Ne haragudjon az úr, pelpa van a számban!” A régi arcképeket nézegetve gyanakodhatunk, hogy ideálisra van formázva a költők ábrázata, de hát istenem, ki akarja a csúnyábbik arcát közszemlére tenni? Még Csokonai hosszúkás orra is finom arányossággal van elhelyezve az arcban, pedig ő amúgy sem kímélte magát, máig példás öngúnyal emlegette a rút ábrázat s szép ész kettősségét. A legkirívóbb eltérés talán Petőfi ábrázolásában van, máig két kép forog a köztudatban, és furcsa módon mind a kettőt elfogadjuk, pedig egyáltalán nem hasonlítanak egymásra! Az egyik kép, a festett, rajzolt, egy Adoniszt ábrázol, egy

gyönyörű angyali arcot, még az a híres, hírhedt is, ahol haldokolva a porba ír. A másik, a fotólemez, a technika brutális valóságábrázolása egy kiálló szemfogú, benőtt hajú ördögfiókát. Petőfi nagyságát mutatja, hogy mind a két arcképét valódinak ismerjük el, és a szívünkbe zárjuk, ezt a csodát is csak ő tudja velünk csinálni! Hja, a költészet varázsa! Most már nyugodtan el merem mesélni az én kis anekdotámat is. Állok az utcán a falra kirakott arcképem előtt, s elfojthatatlan vigyorral szemlélem, nem is akarom elfojtani a büszkeségemet, megoldoztam érte. Arra jön egy hölgy, integet, s messziről csillog a szeme. Aha, felismertek! Egy rajongó! Mikor pihegve megszólal: „De jó, hogy találkoztunk, Lázár úr! Írjon nekem ide valamit!” S egy papírt dug az orrom alá. Mit mondjak, olyan lettem, mint egy léggömb, amelybe tűt szúrtak. Fogtam a tollat, s fogcsikorgatva írtam: „Szeretettel Lázár Ervin, író, a lélek mérnöke.” Egy t-vel, ez volt az én nemes bosszúm, s rögtön könnyebb lett a lelkem. S rögtön helyreállt a világ rendje, minden gyarló hiúságot elfújta a jóízű nevetés.

A KIRÁLY HINTÓJA

Most volt a születésnapom, mivel lepjem meg magam, ha utólag is és szerénytelenül, mivel az én lelkem is „közvágyon”; kerestem-kutattam e kincsestárban, és egy gyönyörű történetet találtam. Nem rólam szól, így a kecske is jóllakik és a káposzta is megmarad, ha közre-
adom, vagyis ünnepelek is, és nem borzoló a kollégák irigységét és hiúságát. Mert a költő hiúsága nem olyan, mint a normális embereké! Mondhatnám úgy is, hogy munkahipotézis, muszáj hinnie, hogy ő a legjobb, mielőtt még egy szót is leírna, még így se biztos, hogy jó lesz, amit írt. Ezért fohászkodik annyit a múzsához, hízeleg és udvarol neki, hogy csókolja homlokán, vezesse a tollát, adjon ihletet, vagy legalább mutassa meg a tétét. Ne tessék mosolyogni, nagyon nagy a tét, a világot nyeri, akit megcsókol a múzsa, plusz a halhatatlanságot. Nincs még egy pálya, ahol ennyi bizonytalanság, ennyi véletlen és isteni kegyelem között születik meg a mű, sokszor még az alkotó sem tudja, hogy hogyan csinálta. Muszáj neki istenülni, mert alkotás közben oly gyámoltalan, mint az albatrosz a fedélzeten. Ezt is egy nagy kolléga árulta el nekünk.

A közönség persze nehezen tűri ezt az istenülést, a kopott kabátú gőgöt, a parázsló szemű révülteket, a

fennhéjázó vajákosokat, a legjobb esetben kiröhhögi őket. A rosszabbik esetben elégedetten figyel az éltetetlen vergődést, kajánul nyugtázza, hogy otthon vannak az égben, de nincsenek otthon a földön. Egy költő legyen áttetsző! – hangzik a verdikt, vagyis csak nyeljék az éhkoppot, vagy lessék a mannát, vagy dolgozzanak. Az érintettek meg úgy védekeznek, hogy nyájba tömörülnek, véd- és dacszövetiséget alakítanak, hogy ha egyszerre húzzák a vonót, hátha jobban hallatszik a hangjuk, mint a száztagú cigányzenekarnak. S titokban abban reménykednek, hogy a mennyiség egyszer átcsap minőségbe.

Könnyű gúnyolódni, intem magamat, meg rontani a szakma becsületét, inkább mondd el, hogy te hogyan csinálod. Nos, a szakma becsületét nem én rontom, s először azt mondom el, hogy én mit nem csinállok. Nem húzom egyszerre a vonót, szólószok, ehhez istenadta jogom van, és csak neki tartozom elszámolással, s vagyunk még egy páran így; nem tömörülök, egyedül ülök a papír előtt, mert ez nagyon magányos mesterség, az életemet pedig megoldom sok-sok munkával. És fennen hirdetem, hogy csak a mű számít, csak a művet kell felmutatni, ügyes-bajos dolgaimmal, életemmel nem szabad terhelni a közönséget.

Hogy most mégis kivételt teszek, azt vedd úgy nyájas olvasó, hogy koccintottunk a születésnapomon. A történet, amit elmesélek, szintén egy születésnapról szól.

Hans Christian Andersen, a nagy dán író ünnepelte a születésnapját, április másodikán. Nem tudom megállni, hogy el ne áruljam: én is április másodikán születtem! Erről nem tehetek, erről csakis az istenek tehetnek, de azért ez jelent valamit, ha mást nem, akkor annyit, hogy igyekszem a porban a lábnyomába lépni. Nos, Andersen egy kis utcában lakott, s e jeles napon a király érte küldte az aranyozott hintóját, hogy vigye el a palotába az író. A nép kitódult az utcára, megéljenezte Andersent, a hintót és a királyt. Ugye, milyen szép? Én is egy kis utcában lakom, behunyom a szemem, és erősen elképzelem a hintót, mi az nekem. Minden úgy történik, mint a mesében, a hintó megjön, az utca népe éljenez, és én beülök Andersen mellé. Ám, alig hogy elindulunk, különös menet vonul, elborzadva nézem, hogy mennyien futnak a hintó után. Csattog a foguk, vérben forog a szemük, jönnek a Bajza utcából, a Kecske utcából a posztmodern hasbeszélők, a népi dilettánsok, a régi Tűztáncosok, az új veteránok, az elnökök és alelnökök, a verselgető szakszervezeti bizalmik, csörgetik a kitüntetések és előrszegeznek a tollukat, mint a szuronyt.

Ne törődj velük – súgja Andersen. – Úgyse érnek utol! Inkább azon törd a fejed, hogy mit mesélsz a királynak. Mosolyogva sorolom: majd azt mondom, amit Lópiczi Gáspár üzent a gyerekeknek, hogy ne tépjék le a plakátot, mert az az utca hírmondója. Meg azt, hogy

itt van, megjött Bagaméri, a fagyaltját maga méri! Meg amit a bátor Tintanyúl mondott, hogy mindennap meg eszek egy postást, meg egy kéményseprőt, meg egy parkőrt! Meg hogy milyen okos, milyen ügyes a Legkisebb Ugrifüles! Meg amit a kiscsacsi mondott Mirr-Murnak: azonnal köpd ki a legyet! Meg amit Oriza-Triznyák mondott: nem vagy bengáli tigris, de ez nem olyan nagy baj. Meg amit Sün Balázs mondott: kicsi nékem ez a ház. Meg amit Berci béka mondott: Berci béka szabadon sír és szabadon nevet! Meg amit Dani kacsa: eltáncolom nektek a kacsacsacsacsát. Meg amit Pintyőke cirkuszigazgató mondott: művészt faragok belőletek ezzel a két kezemmel. Meg amit Ágacska mondott: nincs szebb, mint a barátság! Meg amit a Nagy Ho-ho-ho-horgász mondott: reszketetek halacsák! Meg amit Süsü mondott: ó, ha rózsabimbó lehetnék! Meg amit Süsü mondott az öreg Mindenesnek: megőrülök a harmadik fejedtől! S amit az öreg Mindenes válaszolt: én is megőrülök a harmadik fejemtől, de muszáj együtt élnem vele. Meg amit Süni mondott: mi ez, fogkefevirág? Meg amit Seбай Tóbiás mondott: sebay! Meg amit Tőf Tőf elefánt mondott: tőf, tőf! Ennyi elég lesz? Andersen bólogatott: egyelőre! De még élsz!

Hogy csak álmodtam az egészet? Miért ne álmodhatnék valami szépet a születésnapomon! Eddig mindig csak nektek álmodtam, ha tetszik, ez is a tiétek!

NORMÁL ZENEI Á

Amikor feljöttem a zeneiskolából Pestre, roppant büszkén fedeztem fel, hogy benne van a telefonkönyvben a normál zenei Á hang! Bármikor föl lehet hívni, és megszólal. Úgy éreztem, hogy hazaérkeztem, otthonos világba, amelyben van mihez igazodni. A nem zenészeknek el kell magyaráznom, hogy a mi életünk a hangok rendjében telt, s a hangok között is a legfontosabb a normál zenei Á volt. Ehhez hangoltuk a hangszereket, sípjába fújva vagy a hangvillát a fejéhez ütögetve ezt a hangot adta meg a karnagy az énekkarnak. Ha ez megvolt, kezdődhetett a muzsikálás, az együtt éneklés. Ez olyan természetes volt, mint a lélegzés, mint a sejtek működése, mint a csillagok járása, mondhatnám azt is, hogy az Á hanggal ébredtünk, s vele feküdtünk. Istenem, de szép volt, és milyen egyszerű volt! Még a legvadabb kamaszkorban is elfogadtuk, lázadtunk a tanárok ellen, lázadtunk a világ ellen, de az Á hangot soha nem kérdőjeleztük meg, ha készakarva hamisan énekelünk, akkor is tudtuk, hogy mihez képest hamis. Erősebb volt minden törvéynél, jobban összefogott minket minden tízparancsolatnál. Boldog s tán együgyű korom, hova tűntél? Nem lettem zenész, de a zene rendje, a tiszta hang feltétlen tisztelete örökre belém ivódott, ezt ráadásaként kaptam, most már örökre egy angyal

fújja a fejemben az Á hangot, egy őrangyal. Lehet, hogy fülorvoshoz kéne mennem? Lehet, de amíg súlyosabb klinikai és elmeorvosi esetek közt élek, ragaszkodom az angyalhoz. Mert kell egy norma, amelyet mindenki tiszteletben tart, kell egy törvény, ha olyan kicsi is, mint a normál zenei Á hang, amely másodpercenként négyszáznegyvenet rezeg. Nem háromszázkilencvenet, nem ötszázat, hanem pontosan négyszáznegyvenet! Ez nem alku kérdése, s nem is pártpolitika kérdése. Ezt nem lehet megváltoztatni se posztmodern halandzsával, se malomalji tiltakozással. Mert akkor már hamis. Mind a két oldalról hallani vélem, hogy akkor hol van a szabadság. Szerény véleményem szerint ott van a szabadság, ahol rend van. A többi: zűrzavar, dilettánsok dáridója, tehetségtelen akarnokok hagymázos rémálma, böfögő mocsár, amelyben elsüllyedünk. Világos, hogy művészetről beszélek, nem is mernék másról beszélni, a művészet rendjéről, a rend szépségéről. A normál zenei Á-ról, amely mindenkire kötelező, Bachra és Bartókra is. Na, szóval, ahogy fiatalon kijöttem a telefonfülkéből, visszatettem a zsebembe az Á-sípot, amellyel ellenőriztem a telefonhangot. Mert minden tarhosi diák zsebében volt akkor egy Á-síp, ezzel indultunk világhódító utunkra. Nem nagy útravaló, tudom, de ahhoz elég, hogy a tiszta hangot felismerjük. „Stimmel!” – suttogtam elégedetten, majd félhangosan dúdoltam, hogy Á!

ISTEN MADÁRKÁI

Egy rémült képű asszony állt elől a sorban, mert akkor még sorban álltak a telefonfülkéknél, de nem törődtem senkivel, dúdolván léptem el a sor előtt. Már eldőlt, hogy nem zenész leszek, de valahogyan hasznosítani akartam ezt az apró zenei örökségemet. Sokáig forgattam a fejemben, hogy bejegyeztetem a szerzői jogvédőnél, mint a világ legrövidebb rögtönzését, a címe: Á! Zenéjét szerzte és a szövegét írta: Csukás István. S beperelem a telefonszolgálatot a jogdíjért. Nem is olyan képtelenség, írtam én hasonló rövid szöveget volt tarhosi zeneszerző barátomnak egy temetési kórushoz, így hangzott: „Ó, jaj! Ó, jaj!” De azután letettem az ötletéről, így szakadt félbe zeneszerzői pályafutásom. A síp is megvan valahol, de a fejemben is megmaradt a normál zenei Á, s ha véletlenül elfelejteném, felhívhatom telefonon, ez a szolgáltatás különös módon máig fennmaradt. Tekinthejük mementónak is. Éppen ezért mindenkinek ajánlom, szelíden és barátsággal, hogy ha nem lenne a közelben telefon, tartson a zsebében egy Á-sípot a bicska, bokszer és revolver mellett. Hogy ha majd együtt kell énekelnünk, ne jöjjünk zavarba. S ne énekeljünk hamisan.

Kiteszem a madáretetőt, egy-két szöggel megerősítem a keresztbe fektetett deszkát, a kiálló kapaszkodóléceket, majd a tartórudat odakötözöm a kerítés oszlopához. Nem túl magasan, hogy rálássak a konyhaajtóból, de azért olyan szívmagasságban, hogy ne féljenek a madarak. Teszek rá szalonnát, akasztok rá maggal tele zacskót, s halkán suttogom, mint egy szemérmes Szent Ferenc, a kert fáit kémelve: jöhettek, meg van terítve! Csendes téli szertartás ez már évek óta, soha nem mulasztom el, így köszönöm meg Istennek, hogy itt élhetek a kertben, hogy élek: cserében etetem a madarait. Mert Isten teremtményei ők, gyönyörűek, kedvesek, vidámak, de most télen nagyon elesettek. Felborzolt tollal, fázósan ülnek párosával az öreg cseresznyefán, a krisztustövis ágain, a ferdén nőtt diófán, s piciny gombszemükkel figyelnek, félrehajtva a fejüket. Figyelem én is őket félrehajtott fejjel, a szemem sarkából, nagy párafelhőket fújok ki, menyasszonyi kalapra való fátyolt, topogok a hóban a bajuszom alatt dűnnyögve. Milyennek láthatnak ők? Eltűnődöm ezen, s elképzelem mosolyogva: egy nagy kucsmás, bundás, fütyörésző embernek. Egy pillanatra bekukkantok a lelkükbe, egy áldott pillanatra bekukkantunk egymás lelkébe. Így fog egybe minket az Isten meleg tenyerébe. Most biztosan érzem, hogy ő

teremtette a madarakat, mert lám, kicsiholják belőlem a szeretetet! Még a szívverésünk ütemét is egymáshoz igazítja, küldözgetjük egymásnak a doboló jeleket, hogy így érdemes élni a világban, hogy nem vagyunk egyedül, kicsik és nagyok mind az ő gyermekei vagyunk. Nyáron madárfürdőt csinállok nekik egy lapos edénybe friss vizet teszek, s naponta elégedetten nézem, hogy kilocskolták megint. Ha korán kelek, meglepem őket a konyhaajtóból, mosolyogva nézem a nagy viháncolást, a vidám pancsolást, a boldog fürdőzést. De a legszebb a hajnali ébresztő! Mindig felébredek rá, s a nyitott ablaknál hallgatom a madárkoncertet, a hajnali himnuszot, ahogy tele torokból énekelve-fütyülve ébresztik és köszöntik a felkelő napot. Először csend van, még alig pirkad, még lágyan alszik a világ, mikor megszólal egy-egy bátortalan pittyegés, csiripelés valahol a fészek mélyén, az ágak között. Majd innen is, onnan is válasz hangzik, dallamos tülülü, majd megszólal a kórus, zeng a kert, zeng a világ! Elragadtatott szívvel hallgatom, nem tudok betelni vele. A zengés csúcán kivilágosodik az ablak, felkelt a nap. Biztos vagyok benne, hogy az ének ébresztette fel, biztos vagyok benne, hogy a madarak is így hiszik, mert véget ér a koncert, boldog csiripolásra, fütyülésre, trillázásra esik szét a kórus, elkezdődik az új reggel, a tollázkodás, a fürdés, a csipegetés. Együgyű a hitem? Lehet, de az örömöm teljes, betölt a talpamtól a

fejem búbjáig. Erős vagyok és bizakodó, és érzem, hogy jobb lettem, tele vagyok fénnel és muzsikával – s mindez kitart talán estig is, talán túlélem ezt a napot is. Meg ezt a telet is, velük együtt. Fürkészem a fák tetejét, zavartan igazgatom a madáretetőt, lopva felnézek az égre, és magamban fohászok: gyere el, tavasz, újra! És találj itt engem is!

RÁKÓCZI-TÚRÓS

Kötelező a magyar szavak használata, két hét óta kötelező magyarul írni és beszélni! Egyelőre még csak a cégereken, de ne legyünk telhetetlenek, az első lépést megtettük, a többi már gyerekjáték. Örül a szívem, meg a szemem is örül, hiszen mindenkinek szúrta és csípte már a szemét az a nyelvi zagyvaság, amely elöntötte az utcákat. Éjszaka világítottak a fénycsövek, villogtak az idegen szavak, gőgösen hirdették, hogy itt vagyunk Mucsán. Mert szánalmasan mucsai volt az a hit, hogy ha a gatyaboltra angolul írjuk ki a nevét, utolérjük a világot. A világ meg, ha véletlenül idejött, csendesen röhögött rajtunk. Aki Magyarországról jött, ámult-bámult, hogy hova hozta a ceglédi vonat. Mi meg, akik itt élünk, csikorgattuk a fogunkat tehetetlen dühünkben. Szép fővárosunk kezdett hasonlítani egy nemzetközi ócskapiacra, ahol mindenféle, uraságtól levetett kacatot lehet kapni. Nem nagy ügy? De még milyen nagy ügy, és a dohogás is milyen régi! Arany János korholó szavai hallatszanak az időből: az utcán német szó, piszok. Mert, ugye, azt azért észre vesszük, ha térdig járunk a szemétben; tiltakozunk, megtöröljük a lábunkat, hogy ne vigyük be a lakásba a ráragadt kutyagumit. A nyelvi kutyagumit is el kellett már takarítani, hogy ne ragadjon a lelkünkre. A megoldás is kézenfekvő: elő kell szedni a magyar szavakat,

s azokat kell kiírni. Mert azért bárki bármit mond, régen is voltak üzletek és boltok, kocsmák és csapszékek, szállodák és vendégfogadók, borbélyok és fodrászok, pékek és sütödék, rőfösök és rövidárusok, mindenféle mesterségek és mesterek; ami meg külföldről jött, annak is találtunk nevet, vagy honosítottuk, hogy mindenki megérthesse. Mellesleg azt is nagy ügyetlenségnek tartom, hogy az idegen nyelvű céggel elriasztják a hazai vevőt, hiszen ha nem értem, hogy mi van kiírva, abba a boltba be sem megyek. Még azt is elképzelem, hogy ha a külföldi idejön, nem itt szerzi be az angol, német stb. árut; ha vásárolni akar, akkor nyilván valami ittenit keres. Szeretném rögtön leszögezni, hogy eszem ágában sincs a külföldiek ellen hangulatot kelteni! Ellenkezőleg: jöjjenek csak a külföldiek, és nézzenek meg minket, ha lehet, a szép oldalunkat, mert van az is, vagy lesz az is, és amit büszkén mutogathatunk. És ha elröpül a nyár meg a külföldi, mi továbbra is jókedvűen és otthonosan élhessünk itthon.

Mert van a lónak másik oldala is, ahogy mondani szokás. S ha már benne vagyunk a nagytakarításban, nem árt erre is egy pillantást vetni. Ez a buzgalom egy kicsit régebbi, de legalább olyan megmosolyogni való. Ráadásul egy csomó jó szándék van mögötte. Azt is tudom, hogy olyan, mintha tojásokon járnék, de azért belevágok. Miről van szó? Arról, hogy nagyjaink, hírességeink

nevét, amelyekre joggal vagyunk büszkék, bevigyük a köztudatba, illetve még beljebb: a mindennapi életünkbe. Sőt étkezésünkbe, hogy finoman fogalmazzak; nemcsak a szívünkbe, hanem a gyomrunkba is. Mít álmodhatott, aki Rákóczió túróst nevezett el? Hogy jobb hazafiak leszünk, ha beleharapunk? Vagy mikor habos kávét szűr-csölünk, Vörösmartyra emlékezünk? Vagy Hunyadira, amikor keserűvizet iszunk? De elneveztünk Mátyásról is hasonló ízű sört, és Erkel vezényelte az ötórás táncot a cukrászdában. Naponta elszívtunk egy doboz Kossuthot, Dózsa focicsapatot edzett, Ady Endrét rányomattuk az ötszázásra, ne harcoljon tovább a pénzért. S hogy ne duzzogjanak a többiek sem, lehetne még Bartók ropi, Kodály keksz, Árpád csülök, Arany János hurka, Krúdy szörp, Jedlik Ányos kása, Babits lepény, Kassák kolbász, Bem fagyis és Szent István mézesmadzag! Az igazság kedvéért hozzá kell tenni, hogy bár megelőztük korunkat, de nem vagyunk egyedül a világon ezzel az eszelősséggel. Egy-két éve végigsöpört a játékboltokon a műanyag mütyürök rémes csapata, amelyekről megtanulhatták a gyerekek a nagy festők nevét.

És nem elég, hogy magyarul beszélünk, gondolkoznunk is kell. Meg kell még egy-két dolog. Például humor meg tisztelet meg arányérzék, hogy mi való a gyomorba, az utcára s a szívbe.

VERSET A MAGYAR METRÓBA

Elbűvölve böngészem a hírt kedvenc újságomban, hogy a párizsi metróban, a szerelvényekben és a peronokon magyar költők verseit olvashatják az utasok! Óriási ötlet, le a kalappal, egyszerű és nagyszerű, igazi szellemi hódítási kísérlet, s olyan mehökkentő, hogy szinte biztos vagyok a sikerben.

Ennél szellemesebb propagandát nem is láttunk még, s könnyen el lehet képzelni, hogy a szellemességük-ről oly híres franciák vevők lesznek rá. Nem pár száz példányos könyvekben, nem irodalmi folyóiratokban itt-ott elbújtatott fordításokban terjesztjük, reklámozzuk a magyar költészetet, hanem merészen kizúdíjuk az utcákra, Párizs ütőerébe, a metróba, ahol mindenki megfordul, s ha csak egy pillantást vetnek is rá, millió szemmel lehet számolni. És talán szívvel is; mert ha már a magyar versek fölkeltek a kíváncsiságot, s ha csak futólag jegyzik is meg, hogy mi a csoda lehet ez, s ha csak egy morzsányi is megmarad a francia utasok agyában, akkor is nyertünk a világméretű, elképesztő versengésben. Tudom, hogy lelkes vagyok, de olyan jónak tartom az ötletet, hogy teljesen belelkesedtem; így kell ezt csinálni, mintha új korszak új szelét érezném, kilépve nehézkes múltunkból, a bénító kisebbségi érzésünkből. S mintha a halott magyar költők is megemelnék a kripta fedelét, nekik sem

lenne ellenükre, hogy kikerültek az utcára, az élet sűrűjébe. Még egyszer le a kalappal az ötlet előtt!

Az már az én szerényebb, de minden újra kapható agyamban forog tovább, hogy de jó lenne meghonosítani, repatriálni az ötletet! Magyar verseket a magyar metróba! Ráadásul nem is kellene lefordítani őket, magyarul mindenki tud, esetleg olvasni nem mindenki, de az meg megkérheti a szomszédját, hogy olvassa fel neki. Meglódul az agyam, s végtelen távlatok nyílnak meg, és most egyáltalán nem gúnyolódok; lelkes vagyok, de gúnyos nem! Ugyanis én ezután igazán hiszek a költészet erejében, lelket nemesítő csodatevésében, s abban is hiszek, hogy legalább egy verset mindenkinek tudnia kell. Azonkívül egy picit a magyar közönség fontosabb nekem. A reklám ellen sincs kifogásom, ha jó célt szolgál. Á, á! – legyintenek a kétkedők, hiszen tele vannak a tankönyvek, újságok, rádiók és televíziók versekkel, és az sem használ semmit. Sőt volt idő, amikor túlhabzott a vers, s mindenkinek a könyökén jött ki. Nos, egyik sem igaz, a sajtó látványosan kerüli a verset, az iskolások elfelejtik, a színészek nem szavalnak, a közönség pedig meg sem tud ismerkedni az élménnyel. Pedig valamire biztosan jó ez az élmény, gyorsan lecsapok a párizsi példára: ha ott megérte megcsinálni, itthon is megérné! Vegyünk egy egyszerű lépcsőfokot: ha már beszélnének róla, hogy képzeld, mit olvastam tegnap

a metróban, ha egy kicsit hétköznapi szenzáció lenne, legalább olyan, mint a többi reklám, akkor is nyernék vele. Mit nyernék vele? Azt, hogy itthon is reklámozzuk a magyar költészetet, a költészet által magyarságunkat, erősítsük önérzetünket, önbizalmunkat, hogy magyarnak lenni sem kutya füle. S talán még össze is mosolyognánk derűsen, mint aki otthon van.

S nem kellene abbahagyni a metrónál, tovább lehetne vinni az akciót olyan helyekre, ahol tömegek gyűlnek össze. S most nem csak arra gondolok büszkén borzongva, amikor ifjúkorunkban vonultunk Pest utcáin, és versben kiáltottuk: „Nem állunk meg félúton, sztálinizmus pusztuljon!” Akkor világosan kiderült, mint egy villámcsapás, hogy milyen ereje tud lenni a versnek. Most béke van, aminek el kellett pusztulnia, pusztulgat. De ki lehetne próbálni a stadionokban, belépőjegyek hátuljára rányomtatni, a falakra felírni, hogy „emberek, nem vadak, elmék vagyunk”.

Gyermeteg ábrándozás? Lehet, de az, hogy derűsen otthon érezzük magunkat az utcán, a metróban, a lelátókon, az országban, még ábrándozásnak is jó!

FÉNYÉBE ÖLEL

Fényébe ölel e kora délelőtt,
fénylek hát derűsen, együtt a fákkal,
verebekkel, parkoló autókkal, a lottóárus
csalfa céduláival, erre mindig kapható
vagyok, lassítok, meg-megállok, próbálgatom
a ritmust, az alkalmat ugyan, de az
elevent, az elmúltot, de az igazit;
ősz hajózik a Dunán lefele köd-vitorlákkal,
de már biztos helyről nézem, hogy vissza-
csillanunk a semmibe tartó kabinablakról,
nem vagyok egyszerre itt és ott, csak
annyira szép, mint bármi más, csak
annyira fáj, hogy elviselhető legyen
a háttérben a figyelmeztető vonulás,
a leveleken az alvadtvérszín, az autók
alatt a megöszült fű, a verebek
riadt szeme, a tehetetlenség nyugalmaival
nézzük egymást, nem beletörődve, de
mindent tudva, mint a rég meghalt
festő medvebocs-arca az ötödik emeletről
lezuhanó író – s még mennyi
kimerevült emlék hajózik a
semmibe, sóhaj-könnyű roncstelep,
zsibbadó erekkel összekötözött rakomány,

hogy kilazulok magamból, s mint prédára
tutul az ősz, mentő vijjog, a kutyák
füle rémülten fölnyúlik, arrébb lép
a fény, a túloldali bokrokat röntgenezi,
elfoszlik ez a perc is, összeomolva
hátrál, s kidob magából a délelőtt.

A POSTÁSKISASSZONYOK KISSÉ KIÜLT SZOKNYÁBAN

A postáskisasszonyok kissé kiült szoknyában
sűrögnek az üvegfalak mögött, az egyik nagy
csomagot emelget vékony karjával, a másik
pénzt számol motolla-ujjakkal, a harmadik
levelet bélyegez, bum, bum, szívesen ácsorgok
a padlóolajszagú, enyvzagú, zsinetszagú
pénzszagú helyiségben, nézegetem a falra tűzött
hervadt távirat-virágokat, a fekete szalagos
gyászejelentéseket, a névnapi mókás marhaságokat,
felpöndörödvé libegnek az állandó huzatban,
szélesen mosolygok a postáskisasszonyokra, öregre,
fiatalra egyformán, ők halványan visszamosolyognak,
mintegy hivatalból, pedig én őszintén szeretem őket,
ábrándozva szimatolom olcsó kölnijüket, dicsérő
pillantással simogatom fakult pulóverüket,
s észreveszem, ha valamelyik kihúzza magát,
együtt repülök, ha csak egy pillanatra is, a levél-
kezelővel távoli napsütötte tengerpartra, a színes
bélyegen zöldellő pálmák közé, ó, milyen szép is
lehet, karcsún sétálni, mint egy filmszínésznő,
repülj, sűgom magamban, ha naponta csak egy percre is,
a padlóolaj-, enyv-, zsinetszag közé szökjön sós
levegő, albatrosz lebbenjen hó-szárnyakkal a füstös

plafonra, villogó fogú hullámverés porladjon el
az ócska asztaloknál, nyíljanak ki a hervadt
távirat-virágok, repüljetelek gyönyörűim, szálljatok,
addig a csomagokat emelgesse, a pénzt nyálazza más,
simuljon ki az arcotok, hajatok lobogjon, szemetek
ragyogjon, legyetek szépek, ha csak egy pillanatra is,
két bélyegzés között sugározzon fel az élet;
majd holnap én is újra benézek egy kis repülésre!

EGY KIS ŐSZI MÉLABÚ

Csengőt ráz az ősz: befele táskás népek,
szappanszagúak, vizes fésűvel fésült szépek,
a zsebben bújik kavics, bicska, gesztenye,
csúzli, szög, de hiába minden, nyomás befele,
a szívetek csipogó madárfészek, benne szárnyak
csapkodnak, de minden hiába, vége a nyárnak;
sodródok köztetek e fátyolos reggelen,
szívem egy régi-régi iskola felé megyen,
míg vadul ugatnak a felingerelt kutyák,
a régi csaholás zengedez a csaholáson át,
s a régi csapat üget, levegőben a lába,
a levegőben lebegő régi iskolába,
s vonulunk duplán, megsokszoroz az emlék
vagy a könnyes szem, vagy a félelem, hogy nemrég
még arasznyira dobogott szívünk a földtől,
s arasznyira leszünk nemsokára, ha testünk eldől;
csenget az ősz: lefele levelek, vége a nyárnak,
a temetőkapuban illedelmesen elálldogálnak
az öregek, hunyorgó szemmel még megsimogatnak,
majd hátat fordítanak a szeptemberi napnak;
itt a kanyarnál gyorsan én is elfordulok,
ti csak vágtassatok villamoson vagy gyalog,

rám száz gond, ezernyi dolog vár még,
ne feketüljek köztetek, mint csúnya árnyék,
délíg kitart vagy tán délutánig is, amit kaptam:
átvonult szívemen valami, ami halhatatlan!

EGY DÉLUTÁNRA VISSZATÉRT

Egy délutánra visszatért az ifjúságom!
Pillanatra még átsuhant az agyamon,
hogy talán a fél marék vitamintabletta
tette, amit bekaptam tavaszi fáradtság
ellen, de nem töprengtem sokat, élveztem,
hogy zúg a vérem, néger-ujj dobolt a
halántékomon, persze női ujj, mert láttam
a bimbós melleket, a csípőket, a homályló
ágyékokat, könnyedén átbámulva a ruhán,
két picit nap sütött szememből, morzézta
sűrűn pislogva ágyba hívó üzenetet, tudom
perzselő levegőt fújt, felnyihogtak a
kancák Arábiában, döngött a föld, illetve
a járda Óbudán, ahogy peckesen léptem,
óriásíj-gerincemet sóhajtvá nézték
a virágos-kofák, kinyílt nyirkos kezükben
a tegnapi kókadt ibolya, mosolyomban rigók
fürödtek, hajamba szellő bújt, vállamra
tavaszi ég könyökölt, katedrálisablak!
Szép volt, na; csak estefelé már égett
a szemem, zsibbadt a szám, sajgott a vállam,
recsegett a gerincem, és egy kicsit már
untam is, hát ég veled, hát ég veled, hát ég veled!

LEVÉL NEW YORKBA

New Yorkban egy lámpaoszlopnak dőlve,
emlékszel-e a pesti Duna-partra?
Ifjúságunk szétszórva a szörnyű időbe,
álmodó lelkünk kiterítve, kitakarva,
fel-felsajog még, mint távoli villámlás,
meg-megrándulunk bele, mintha élnénk,
úgy fűz össze minket, ezt nem értheti más,
mint összeláncolt foglyokat, az emlék.
Mi született meg azon a véres őszön,
a síró ég alatt a széllott Budapesten?
Mit őrzök belőle makacsul, és miért őrzöm,
hiszen azóta kicserélődött minden sejtem;
az évek vadona leégett, majd újra zöldült,
nem maradt egy ismerős utca, ismerős lábnyom,
magamban suttogva, mint csendes őrült,
a szellem-utcát, a kísértet-múltat nem járom,
mert nincs mennyei kikötő, csak ez a földi,
a vizeldékben a vécés nénik az angyalok,
leélem életem, innen már nem is akarok szökní,
mert nincs másik, s mindegy, hogy ragyog vagy
nem ragyog.
És új és új óra társult a szerelmes órához,
amit kapkodva, fulladva töltöttem veled,
polcomon a kölnisüveg női vállat utánóz,

sokat voltam magányos s végül elfeledtelek,
mint az ifjúságot, fulladva s kapkodva,
ziháló tüdővel újabb és újabb partot értem,
most száját szörnyűt tát rám a semmi odva,
ifjú arcom felvillan, mint elveszett aranyérem.
Mert mi születünk meg azon a véres őszön,
egy anyaöl kölykei, nem veszhetünk el jeltelen,
tudom, hogy jön, mi mindent legyőz, hogy
legyőzzön,
de már nem vehet el mást, csak az életem.
A felszántott időbe mi lettünk elvetve magnak,
hazánk az ifjúság, mely, amíg mi élünk, örök;
majd új vetés lesz, új nemzedékek fogannak,
összegyűjt bennünket még egyszer s elringat a rög.

MOST FÉL TÍZ VAN ÉS ŐSZ

Most fél tíz van és ősz,
a kertben lángol egy fa,
a szomszédban iskolacsengő szól,
szeptemberi muzsika,
szemben a hegy medvefeje
börzsöny foltokban hámlik,
szívdobbanás és a perc és a fű
megszámoltatik egy szálig.

Mindegy, hogy menekülök
vagy lapítok, mint a kő,
utolér és átzúg rajtam
vagy bennem múlik az idő,
állok az őszi mozgólépcsőn,
s velem utaznak, kik voltak,
s ha fázósan megborzongok,
pulóvert húznak a holtak.

Ami jön és ami elmúlt,
most már derűsen nézem,
fele úton, vagy észre se vettem,
s már rég túl az egészen?

Elringat és elcsábít az ötlet,
pedig hideg fejjel játszom,
s feltámaszt az állati szeretet:
kutyám szemében látszom.

Tudom, mekkora csoda ez!
Van benne annyi örökség,
hogy hibátlan tiszta önzéssel
mozdulatai azt kövessék,
s mégis kutya-szívében ragyogva
megszületik az ismeretlen éden,
hogy így sóvárgok: mi mind hol
látszunk, kinek a szemében?

Van-e, mi ölel, ország,
és hol van az a haza,
ahol a szeretet süt, mint a Nap,
és csillagmosoly éjszaka;
ősember-foggal nem rágom,
kiköpöm a véres időt –
ha nincs is, legalább higgyem
az ostoba elmúlás előtt.

ABLAKOK HUNYOROGNAK A HOMÁLYBA

Ablakok hunyorognak a homályba,
e szelíd csillagok biztatnak, hogy
hazatérjek, a hó dereng, mint a
rejtett világítás, szinte zümmög a fény,
a felüljáró sötét üstökösként kanyarog
Óbuda felett, szikraként röpködnek
az autók a magasban, elnyeli őket
a téli ég, az ég is lejjebb ereszkedett,
fázósan összehúzódik a világ, noszogat,
hogy hazatérjek; római kövek, odvas
szájpgödörből kiálló falmaradványok
kísértenek komoran: ha belecsorbul is
a fogunk, de mindent elrágunk! hallik
az ősi fogcsikorgatás, elkeveredik,
a villamos sikolt helyettünk a sínen,
a busz hörög utolsót a megállóban,
vörös ütőérként lüktet a neon a falon,
majd agyvérzést kapva kihuny, utolsót int,
hogy hazatérjek; bajuszos kocsmajtó hív,
villanykörte vet kétoldalt árnyékból
bajuszt, egyél-igyál, dalolj vígan,
a rád csukódó éjszakában erre az egérút,
mielőtt hazatérnél, csettints a cigánynak,
peregjen a cimbalom, büfögjön a nagybögő,

kékfrankos alvad a pohárban, s a barátok,
a vidám cimborák harcsaszájjal tátognak,
észre se vették, hogy nem voltál ott, megléptél
bensődben az erősödő sürgetéssel a sötétben.
Virágbolt vizionál, mutat darabka nyarat,
szegfű, rózsza meztelenkedik az üveg mögött,
most már nincs messze, kilazít az együgyű
csoda nehéz álmomból, mert ugye,
álom volt az egész, néha boldog, néha
lidérces, káprázó szememből tükröződő,
rángatózó szívemből kimuzsikáló, homályos
sejtjeimben naponta elenyésző, naponta
feltámadó, bőrömrre női ujjal firkálgató,
édes, keserű, édes, keserű, édes, keserű!

DALOK A SÜLYFÜRDŐBŐL

Nem egyszerre, mint születtem,
így kopok el, részletekben!
Derű helyett jön rigolya,
ha becsíp a nyakcsigolya.

×

Hát üdvözöllek, kopogtató öregség!
Ez az egész egy borzasztó nagy hülyeség.
Hiszen ha a szememen át belém látnál:
ott kószálok még valahol Ararátnál.

Zöld csőrömben zöld ág, futok az iskolából,
mezítlábas kölyök, a június rám szól:
erre a nyár, fán fészek, folyóban kérész,
mind a tiéd, s van időd, hisz örökké élsz!

×

A villamosnak nincs csigolyája,
a platánnak sincs csigolyája,
az őszi napnak sincs csigolyája,
ami meszesedve fájna!

A villamos visz a fürdőbe,
a platán bólogat tűnődve,
az őszi nap szeme lábad könnybe,
egyedül lépek a küszöbre.

×

Itt aztán már nincs mese, lehull a lepel,
piszkafát, pocakot semmi se takar el!
Kint marad a hiúság
s az ifjúság.

Csupaszon, kopaszon, mint az Úr színe előtt.
Első nap zavarban fogom a lepedőt.
Kint maradtak a menők
és a nők.

Mint egy kolostorban, szűzi a hangulat,
látni lógó herét és füstös lukat.
Értünk nem mond misét
a nemiség.

×

Annyiszor álmodtam, hogy felakasztanak,
de nem hittem, hogy egyszer eljön ez a nap.
Nem igazi akasztás, ez még csak próba,
nem kellek egészben, váltanak apróba.

Mit adsz érte, Uram, s én mivel fizetek?
Zörög a pénztárgép, s én újraszületek?
Filléred így forog ócska butik-soron?
Lógok, mint a csecsemő a köldökzsinóron.

×

Nyúlik a nyakam lassacskán,
ülünk, mint tóban a békák,
hogy brekegni volna kedvem,
de itt nem értik a tréfát.

Komoly pofát vágok én is,
szenedőkkkel együtt ringok,
bolyong egy sunyi buborék:
valaki a vízbe fíngott.

×

A ruhámat a kabinban hagytam,
a pénzemet a kabinban hagytam,
s igazolványt, betétlapot;
tisztá költői állapot!

Hogyha majdan végképp elmegyek,
gazdagabb ennél én sose legyek,
nincs gondom, mit hagyok hátra,
s mit viszek el odaátra.

×

Ma szépen minden összeáll:
szívemben lapul a halál,
kint nap süti a háztetőt,
és gyönyörű e délelőtt!

Itt már az is eufória,
ha végigcaplat Zsófia,
a szomszéd női kabinos,
kócos haja glória!

Dagadt lába visszeres,
eltűnt lepedőt keres,
kárál, nyög – a férfiszív
mégis így dobban: szeress!

×

Uram, nézz le teremtményeidre,
itt lógunk a vízben, mint a holtak,
lakásból, életből, szerelemből
minket már félig kipakoltak.

S mint akiket bevagoníroztak,
az út előtt egybegyűjtve ringunk,
s nem szégyelljük: nagyobb szégyen vár ránk,
nyögünk, sírunk, álmodunk és fingunk.

AZ ÉLET ÁLOM

Ez egy könyvcím, s ha az élet álom, akkor az irodalom álom az álomról. De szép is lenne! Szegény irodalom volt már minden, zászló, dárda, röplap, halotti lepel, vasököl, termelési csasztuska – egy lexikont meg lehetne tölteni, mi mindenre próbálták felhasználni. Túlélte természetesen, a természeti jelenségek fölényével; túlélte minden csetepatét, hadrendbe állítást, sőt a művek túléltek alkotóik ilyen-olyan kiruccanását a csatátra. Ezen is el lehet tűnődni, rengeteg érdekes adalék bukkan fel a tehetség működéséről és sérthetlenségéről, mivel az igazi tehetség le tudja rázni magát, ami nem a sajátja, mint kutya a vizet. A tanulság is ennyi, vagyis semmi. Kis tehetség nagy marhasága csak mint anekdota érdekes, bár évekig lehet röhögni rajta. És a nagy tehetség nagy marhasága? Hát... Csóválhatjuk a fejünket, szigorúan ráncolhatjuk a homlokunkat, sajnálkozhatunk, de csak mint magánember a magánemberen, a zseniális művön ez mit sem változtat. Szeretjük hinni, hogy a zseni erkölcsileg is kifogástalan lény, pedig hát nem mindig az. Azért szeretjük ezt hinni, mert pedagógiai fegyverként, nádpálcaként, jobbik esetben kőtáblaként akarjuk hasznosítani, pedig nem mindig hasznosítható.

Messze vezetne a nagyok nagy kisiklásainak még csak a felidézése is, nem is erről akarok beszélni, hanem

arról, hogy milyen mozgástere van a művésznek, a költőnek, az írónak? Azonkívül, hogy megalkotja a művét. Nagyon nagy tere van, övé az egész ország, az egész világ, a tehetsége és okossága jogán! Fiatal koromban irigykedve és sóvárogva olvastam, hogy milyen elegáns pengevillogtatással vitatkozott Kosztolányi vagy Babits. Milyen vérbő humorral és nyelven pamfletezett Szabó Dezső, és milyen szívós okossággal szervezett Móricz folyóiratot, és Illyés irodalmon túllépő mozgalmat. Még ma is átsüt a papíron szívük heve, elméjük fénye. Nagyobbak leszünk, felnőttebbek leszünk tőlük. Valami isteni többlet volt ez, ráadás, mert persze művek is születtek s micsoda művek! S mindez az időnek egy hombárjában. Büszkék lehetünk rá, s nem vagyunk apátlan árvák. S számomra van egy szívgyönyörködtető tanulsága is, ugye, hogy mégis van tanulság, mégpedig az, hogy a legjobbak egy csapatban repültek, egymást is figyelve. Ki följobb, ki lejjebb, de egy cél iránt, mint ahogy a fecske húz délnek.

Kedvenc történetem, ahogy Kosztolányi kiharcolta, hazahozta és szétosztotta az ezer fontot. Az a Kosztolányi, akit érthetetlenül beskatulyáztunk az elefántcsonttoronyba, vagyis élehetetlennek és szenvelgőnek bélyegeztünk, akit nem érdekel más, csak a művészet, pedig nagyon is életrevaló és harcos kedvű volt. S nagy szívvel tudott másokért cselekedni. Kiutazott Londonba Rothermerhez, az angol lordhoz, akiből éppen magyar

királyt szerettek volna csinálni, s aki nagy kontrázója volt Trianonnak. Addig is, míg magyar király lesz, kért és kapott tőle ezer fontot, azzal a kikötéssel, hogy frissen megjelent könyvet kell belőle jutalmazni. Kosztolányi úgy gondolta, hogy kettéosztja a pénzt. Felét Móricznak adja, akinek mindig volt új könyve, a másik felét meg Krúdynek, akinek éppen nem volt. Gyorsan összeszedtek itt-ott megjelent írásokat, két nap alatt kinyomták a könyvet, s így született meg a legszebb magyar novelláskötet: Az élet álom.

Mit lehet még ehhez hozzátenni? Vagy hozzáálmodni. Hogy az irodalmi élet működhethet így is, ilyen gyönyörűen? Hogy ebben a magasságban kellene élni, hogy fuldokolva a szennyezett levegőben szívjunk egy kis ózont.

LEVÉL A FÖLD ALÁ

Még élünk, Pista, bár már nem sokáig,
orral Nyugatnak, háttal Keletnek,
mint a nomádok, nekünk is a lemenő nap világít,
bár utánunk újak is születnek,
tudjuk, Te is tudtad, tudom én is,
megmosolyogjuk a tipegő jövőt,
szeretjük is, persze, no de mégis
jobban, ahogy írva vagyon: az elmenőt,
vagyis magunkat. Nincs ebben semmi szégyen,
s edzésben is vagyunk lassan ötven éve,
ringatózom szalmaszál-reményen
s fuldoklom a víz alá érve,
közben ezt-azt csinálok, ülök a teraszon,
nézem a virág csacsifült hogy billeget,
reggel kávét, délután fanyar bort iszom,
s ha kérdik, hogy vagyok, fanyarul füllentek,
de nem nagyon, mert lényegében jól,
szívemre, gyomromra, elmémre nem lehet panasz,
s ha felnézek az üres égre, hol csillag bujdokol,
nem rettenek, mert onnan már nem kell vigasz,
mivel már nem akarok örökké élni
és sejtem derűsen, hogy nem is lehet,
és nem is akarom már elcserélni
senkivel az egyetlen életet,

mely az enyém, csak az enyém, bőrömet kitölti,
s mintha idegeimen áramot vezetnének át,
kigyújt, mint jó villanykörtét a földi,
a csak velem együtt létező világ,
levegőt egymással cserélünk, együtt suhanunk,
mint a mókus a görgőn ketrecében,
tervezgetünk pénzt számolva, talán el is utazunk
Párizsba, Londonba, Belgrádba, Bécsbe,
majd megnyugszik, majd kissé becsípve
álmosan hunyorog bennem Kolumbusz Kristóf,
mert bent az asztal dúsan megterítve:
ott ül Hannibál, Gagarin, Széchenyi, a nagy gróf,
képzelnünk merészen és hadonásunk
törzshelyünkön, a Sipos kerthelyiségében,
cigányok lesik, mikor megy fel a lázunk,
s a pirosfejű hőmérőknek hangicsálnak szépen,
jó hely, csendes hely, nem zavarunk senkit,
a megroggyant falakon nemigen hallatszik át semmi,
bár meg-megváltjuk lobogva a világot, a fentit,
zárórákor vesszük a kabátot, tudjuk, hogy el kell menni.
Hát így élünk, Pista, vagy körülbelül így,
nem is tudom, hogy miért mondom el ezt Neked,
talán azért, mert szerettünk, és sohasem voltál irigy,
vagy mert mégis rettegünk, hogy szemünk a semmibe
mered,

s legalább képzelni jó, hogy vár ott valaki,
s hiába hogy eszünkkel tudjuk az utat!
Hát ég veled és ég velünk! – ezt még a szám mondja ki,
tarka nyakkendőt köt az ősz, szívem félve mulat.

Tartalom

Kedves Olvasó!.....	7
A Város meghódítása.....	11
A mi Budapestünk	14
Ácsorgok üvegcsarnokban	19
Az a bizonyos négy ló	20
Kávéházi asztal.....	23
Hungária egyetem.....	24
Őszi köd az Ügetőn.....	27
Rövid elégia.....	30
Ivánka, Iván, Mándy úr.....	31
Levéltöredék Áprily Lajosnak	41
Üres tea, kenyérral.....	43
Elszolmizáljam a Himnuszt?	47
Berda József glóriái.....	50
Egy elfelejtett Berda-vers	52
Berda piros hóember orra	54
A féllábú.....	55
Óda Budán	59
Emlékmű a Városmajorban	61
Hipnotizáló hóesés	62
Orr-beszámoló a Szépvölgyi út 67-től a Kolosy térig.....	64
Egymásra úszó képek a Kolosy térről.....	66

A piacon az első utam	69
Járom a piacot	70
Kilencven és száz kiló között.....	71
Szép fejét az orgona	72
A Szépvölgyi úti hársfák.....	75
A Csatárka utcán hazafelé	77
Albatrosz bevásárlószatyorral.....	78
Napfényben tündöklő	81
Átsakkozni egy nyári délutánt	82
Körtánc.....	83
Tücsök citerázik	85
Mintha átvágnánk Tahitin	87
Hagymailat, por,	90
Beethoven-szimfónia	90
A Duna fölött a sirályok	91
Egy fénykép hátoldalára	94
A víg pesti barátok	102
Római-part.....	103
Strandidény.....	104
Ima a vadevezősökért	105
Párbeszéd	107
A Vízöntő-kor hajnalán	110
Az alumíniumfurulya.....	114
A felidézett toronyszoba <i>Töredék Czibor Jánosról, avagy előjáték egy vershez</i>	117
Kisújszállás utca	142

Beszélgetések Illés Endrével.....	145
Könyvet lopni	156
Költők albérletben	159
Költőverés az Eötvös utcában	173
A szüzesség elvesztése	189
Éjszakák.....	201
Levél	202
Emelj föl	205
A szentképfestő halála	206
Arcom az égben.....	221
A király hintója	224
Normál zenei Á.....	228
Isten madárkái	231
Rákóczi-túrós.....	234
Verset a magyar metróba.....	237
Fényébe ölel	240
A postáskisasszonyok.....	242
kissé kiült szoknyában.....	242
Egy kis őszi mélabú.....	244
Egy délutánra visszatért.....	246
Levél New Yorkba	247
Most fél tíz van és ősz.....	249
Ablakok hunyorognak a homályba	251
Dalok a súlyfürdőből	253
Az élet álom	258
Levél a föld alá	261

